

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืน ของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

Development of Community Mechanic System for Sustainable Disable
Elderly Care of Local Administrative Organizations in Lamphun Province

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง

นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

Community Innovation for Sustainable Disable Elderly Care of Local
Administrative Organizations in Lamphun Province

โดย

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

นางญาดาวิมินทร์ พิษทองกลาง

นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763041

การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืน ของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

Development of Community Mechanic System for Sustainable Disable
Elderly Care of Local Administrative Organizations in Lamphun Province

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง

นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

Community Innovation for Sustainable Disable Elderly Care of Local
Administrative Organizations in Lamphun Province

โดย

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

นางญาดาวิมินทร์ พิษทองกลาง

นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763041

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Sub-Research Report 1

Development of Community Mechanic System for Sustainable Disable
Elderly Care of Local Administrative Organizations in Lamphun Province

Under Research Plan

Community Innovation for Sustainable Disable Elderly Care of Local
Administrative Organizations in Lamphun Province

By

Mr.Somchan Sripraschayanon

Ms.Yathaweemint Peuchthonglang

Ms.Panisara Theprak

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Nakhon Lampang Sangha College

B.E. 2563

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800763041

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

ผู้วิจัย: นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, นางญาติาวีมินทร์ พิษทองกลาง, นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์

ส่วนงาน: วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๓

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ๒) เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ๓) เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยเป็นการวิจัยเชิงบูรณาการแบบผสมเชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างประกอบจำนวน ๘๒ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มแกนนำ/ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ และกลุ่มเครือข่าย/องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสู่การพัฒนาระบบกลไกเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาค้นคว้า

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม ประกอบด้วย ๑) การดูแลผู้สูงอายุตามกฎหมาย ๒) การดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาข้อมูลผู้สูงอายุเพื่อนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการจัดสวัสดิการและเพิ่มพูนทักษะชีวิต ได้แก่ การให้ความรู้ การส่งเสริมสุขภาพและการใช้ชีวิตตามวัย การสร้างรายได้ การช่วยเหลือกรณีพิเศษ การส่งเสริมภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม การส่งเสริมสุขภาวะทางอารมณ์ และการขับเคลื่อนแกนนำและสร้างจิต เพื่อให้เกิดความสุขทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ สติและปัญญา ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

โดยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ บทบาทด้านผู้นำที่ช่วยสนับสนุนเชิงนโยบายและปฏิบัติการ บทบาทด้านการสนับสนุนงบประมาณจากการจัดสรรงบประมาณ บทบาทด้านการประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชน บทบาทด้านการสนับสนุน/ส่งเสริมที่คอยผลักดันหนุนเสริมกิจกรรม บทบาทด้านการจัดการเครือข่าย การทำบันทึกตกลง (MOU) กับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม ประกอบด้วย ๑) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา จากกลุ่มผู้สูงอายุร่วมภาคีต่างๆ ๒) การพัฒนาหลักสูตร โดยมุ่งเน้น ปัจจัย ๔ อย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุสนใจ จำเป็นต่อชีวิต เพิ่มพูนความรู้ เพิ่มทักษะชีวิต ๓) การออกแบบ หลักสูตร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ ๔) การเสริมสร้าง เครือข่าย ที่ได้จากการบริหารจัดการร่วมกัน ๕) วิเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุน คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ สุขภาพทางสังคม และสุขภาพทางปัญญา การขับเคลื่อนกลไกชุมชนเพื่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนมี ลักษณะตามหลัก “บวร” ที่เกิดจากกลุ่ม/ภาคีชุมชนในการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานที่มี จุดเป้าหมายเดียวกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ตระหนักถึงคุณค่า การมีส่วนร่วมกับสังคม การรับผิดชอบต่อสังคม การฝึกทักษะพัฒนาตนเองและมีจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ผู้สูงอายุให้เป็นสังคมแห่ง ความสุขได้อย่างแท้จริง

Research Title: Development of Community Mechanic System for Sustainable Disable Elderly Care of Local Administrative Organizations in Lamphun Province

Researchers: Mr.Somchan Sripraschayanon, Ms. Yathaweemint Peuchthonglang, Ms.Panisara Theprak

Department: Nakomlampang Sangha College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2563/2019

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The purposes of this research are: 1) To study the sustainable care for elderly with disabilities of local administrative organizations in Lamphun Province. 2) To study the role of the local government in the sustainable care for elderly with disabilities of local administrative organizations in Lamphun Province. 3) To develop a community mechanism system for sustainable care for elderly with disabilities of local administrative organizations in Lamphun Province. The Research are used qualitative study and action research. The sampling researching amount 82 key informants that can be divided into three groups as: a group of local administrative organizations, a group of leader/elderly student and a group of network/relevant organizations for taking to develop a community mechanism system for sustainable care for elderly with disabilities.

The result of study is found that:

The local administrative organizations care for the elderly with disabilities consisting of 1) caring for the elderly according to the law; 2) caring for the elderly by local government organizations. It studies an information on the elderly leading to the development of welfare activities and enhancing life skills as; to get knowledge, promoting health and lifestyle, to make income, to help in the special assistance, promotion of wisdom and arts and cultures, promoting emotional well-being and powering the lead and creating the mind for achieving physical, mental, social and economic happiness, mindfulness and intelligence that will enable the elderly to live happily in society.

The roles of local government organizations as; the roles of leadership that support policy and action, the role of supporting the budget through budget allocation, the role of coordination with agencies government/private organizations, the roles of advocacy/empowerment that support activities, the roles of network for making a memorandum of agreement (MOU) with government/non-governmental organizations and others related.

The development of community mechanism for the elderly with disabilities consists of: 1) study and problem analysis from elderly groups joining various parties 2) curriculum development by focusing on four factors; the elderly needed, necessary for life, increase knowledge and Increase life skills 3) curriculum design for lifelong learning with cooperation with various networks 4) strengthening networks to joint management 5) analysis of knowledge for promoting and supporting the quality of elderly life in the physical health, mental health, social health and intellectual health.

The movement of community mechanisms for sustainable care of the elderly with disabilities has the characteristics of “Bovorn” that be caused by community groups/partners to promote and support work with the same goal. It improves the quality of elderly life to realize the value, social engagement, social responsibility, skills training for self-development and volunteering to lead the aging society into a truly happy in society.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี เพราะได้รับการสนับสนุนอนุเคราะห์ให้การช่วยเหลือจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ให้โอกาสในการทำวิจัยครั้งนี้ ตลอดถึงผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์ทุกรูป/ท่านที่ให้ความอนุเคราะห์การดำเนินงาน

ขอนมัสการเมตตาและบารมีธรรมพระเดชพระคุณพระราชธรรมมาลังการ (จันทร์ กตปุญโญ) ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดบุญวาทย์วิหารที่ให้ความเมตตาในการปฏิบัติงานในวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และขอขอบคณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓ แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลก่อ เทศบาลตำบลดงคำ และเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน ที่ให้ความอนุเคราะห์ทั้งข้อมูล การสัมภาษณ์ การจัดกิจกรรม รวมถึงกลุ่มหน่วยงานและนักเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลที่ให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือด้านข้อมูลเพื่อนำมาสู่การทำหลักสูตรเพื่อเป็นกลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ตลอดถึงหลายท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามมา ณ โอกาสนี้ ที่ได้ให้การช่วยเหลือ อนุเคราะห์การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้แต่งหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้า ขอผลาบุญแห่งองค์ความรู้จากการวิจัยที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาตน สังคม และประเทศชาติ จงส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมานามมาข้างต้นจงประสบแต่ความสุขความเจริญในชีวิตและหน้าที่การงานทุกรูป/ทุกท่าน

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ

๑๙ มกราคม ๒๕๖๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ซ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๓
๑.๔. ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๕. นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๔
๑.๖. กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework).....	๕
๑.๗. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑. แนวคิดระบบกลไกเชิงชุมชน.....	๖
๒.๒. แนวคิดกระบวนการเรียนรู้.....	๒๖
๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา.....	๕๐
๒.๔. แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสุขภาพชุมชน.....	๖๗
๒.๕. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗๓
๒.๖. บริบทพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน.....	๗๕
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๘๘
๓.๑. รูปแบบการวิจัย.....	๘๘
๓.๒. พื้นที่/ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	๙๑
๓.๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๙๔
๓.๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๙๖
๓.๕. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๘
๓.๖. สรุปกระบวนการวิจัย.....	๙๙

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๑๐๑
๔.๑. การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	๑๐๑
๔.๒. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม อย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	๑๑๖
๔.๓. การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	๑๒๑
๔.๔. องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๓๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๔๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๔๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๔๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๘
บรรณานุกรม.....	๑๔๙
ภาคผนวก.....	๑๕๕
ภาคผนวก ก ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย.....	๑๕๖
ภาคผนวก ข เครื่องมือแบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	๑๕๘
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย.....	๑๖๒
ภาคผนวก ค หนังสือขอสัมภาษณ์เชิงลึก.....	๑๖๖
ภาคผนวก ฅ รายนามผู้ให้ข้อมูลการวิจัย.....	๑๗๓
ภาคผนวก ง ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย.....	๑๗๘
ภาคผนวก จ การรับรองผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๘๑
ภาคผนวก ฉ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย. (Output/Outcome/Impact).....	๑๘๕
ประวัติคณะผู้ทำวิจัย.....	๑๘๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนที่ภาพ ๑.๑. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕
แผนภาพที่ ๒.๑. ขั้นตอนทั่วไปของการพัฒนาองค์กรชุมชน.....	๑๘
แผนภาพที่ ๒.๒. ขั้นตอนพัฒนาการขององค์กรชุมชน.....	๑๙
แผนภาพที่ ๒.๓. โครงสร้างองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน.....	๒๑
แผนภาพที่ ๒.๔. มิติของการพัฒนาคน.....	๒๒
แผนภาพที่ ๒.๕. กิจกรรมในแต่ละระดับของเครือข่าย.....	๒๔
แผนภาพที่ ๒.๖. การผสมผสานแนวคิดของการพัฒนาต้องการนวัตกรรม.....	๖๙
แผนภาพที่ ๒.๗. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของยุทธศาสตร์ แผนที่ ยุทธศาสตร์กับนวัตกรรมคือหัวใจของความสำเร็จ.....	๖๙
แผนภาพที่ ๒.๘. พื้นที่เขตการปกครองเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน..	๗๖
แผนภาพที่ ๓.๑. กระบวนการในการวิจัย.....	๑๐๐
แผนภาพที่ ๔.๑. การให้สวัสดิการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์/การให้เบี้ยยัง ชีพแก่ผู้สูงอายุ.....	๑๐๖
แผนภาพที่ ๔.๒. การให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในการตรวจเช็คสุขภาพ.....	๑๐๘
แผนภาพที่ ๔.๓. การสร้างรายได้จากการประดิษฐ์วัสดุจากเศษผ้าและใบตอง.....	๑๐๙
แผนภาพที่ ๔.๔. การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในการช่วยเหลือและดูแลพิเศษ.....	๑๑๐
แผนภาพที่ ๔.๕. การส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น (ช่างฟ้อน).....	๑๑๑
แผนภาพที่ ๔.๖. การส่งเสริมสุขภาวะทางอารมณ์ด้วยการกีฬาและดนตรีของผู้สูงอายุ..	๑๑๑
แผนภาพที่ ๔.๗. การผลักดันแกนนำและการสร้างจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มี ความพิการร่วม.....	๑๑๒
แผนภาพที่ ๔.๘. หลักสูตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน.....	๑๒๔
แผนภาพที่ ๔.๙. องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๓๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยทั้งแนวคิด พฤติกรรม ระเบียบแบบแผน ระเบียบประเพณี ธรรมเนียม วิธีการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตหรือการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต^๑ ก่อให้เกิดค่านิยมแบบผิดๆ และความเสื่อมทางคุณธรรมจริยธรรมเป็นมูลเหตุสำคัญต่อวิกฤตการณ์ทางสังคมไทย เช่น การขาดจิตสาธารณะ (Public mind/ Public Spirit) ขาดความรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม (Public responsibility) ขาดการตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวม (Public interest) หรือมองว่าเรื่องส่วนรวมหาใช้ธุระตัวเอง การให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าหลักการและความถูกต้อง การไม่ให้คุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน^๒ ส่งผลให้สถาบันทางสังคมมีแนวโน้มอ่อนแอ ขาดความไว้วางใจ ขาดการมีส่วนร่วมทางสังคม และเกิดวิกฤตการณ์ ความเสี่ยงต่อการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย คือ วัยชรา วัยทำงาน และวัยรุ่น

การให้ความรู้และการสร้างความตระหนักให้กับคนในครอบครัวเกิดความเอื้ออาทรต่อกัน รวมถึงความเอื้ออาทรแก่กันและกัน ในองค์กรชุมชนที่บรรพบุรุษได้รังสรรค์ไว้ทั้งด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมให้ยืนยาวตลอดมาในประวัติศาสตร์^๓ ตลอดจนรูปแบบการพัฒนาความเอื้ออาทรจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน เอื้ออาทรต่อกันตลอดชีวิต เป็นทั้งกระบวนการ กิจกรรมและแนวทางสำหรับการส่งเสริมและเกื้อหนุนให้บุคคลได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชนในแบบองค์รวมอย่างเป็นระบบที่มาจากส่วนประกอบหลายๆ ประการ อาทิ สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

สถานการณ์ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่หมายเอาบุคคลที่มีอายุเกิน ๖๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย ซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม

^๑ สุพจน์ แสงเงิน และคณะ, *วิถีไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๘๔

^๒ สถาปนิกรูปแห่งชาติ, *วาระพัฒนาที่ ๔: ระบบค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีและมนุษย์ที่สมบูรณ์*, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๘, หน้า ๒.

^๓ กาญจนา แก้วเทพ, *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน*, (กรุงเทพฯ: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑ - ๑๓.

เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด^๔ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและชุมชน ทำให้ควรมีการสนับสนุนส่งเสริมการเพิ่มทักษะการศึกษา ทักษะ การทำงานและชีวิต จากความร่วมมือกันในการระดับพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมให้ชุมชนมีพลัง อำนาจที่จะดูแลตนเอง ครอบครัวยุ ชุมชน อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ และความเป็นไป ได้ของท้องถิ่น ตระหนักถึงระบบสังคมวัฒนธรรมของชุมชนและบทบาทประชาชนที่มีความสำคัญต่อ การจัดการศึกษา เพื่อเป็นวิธีการสร้างคุณค่าในการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนคุณงามความดีและเป็น ประโยชน์แก่ตนเองและสังคม^๕

การพัฒนาระบบบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัวหรือคนในชุมชนเพื่อจัดการบริการดูแลผู้สูงอายุที่มี ภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรัง ภาวะทุพพลภาพ ภาวะพิการหรือชราภาพมากกระทั่งไม่สามารถช่วยเหลือ ตัวเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ซึ่งการดูแลผู้สูงอายุในส่วนของการด้านสาธารณสุขมักจะเป็น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือพยาบาลที่มีหน้าที่ในการฟื้นฟูสมรรถภาพ ส่วนทางด้านสังคมจำเป็นต้อง มีการช่วยเหลือจากสมาชิกในชุมชนหรือผู้มีจิตสาธารณะในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมให้อยู่ ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่าง ยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” เป็นการสร้างและพัฒนากลไกเชิงชุมชนในการ หล่อหลอมสมาชิกให้สร้างสรรค์กิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสร้างนวัตกรรมเชิงชุมชนในการดูแลสุขภาพและสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ องค์ความรู้และกิจกรรมที่ได้จากการวิจัยอาจจะนำไปสู่สร้าง ข้อเสนอเชิงนโยบายในการเพิ่มศักยภาพและสร้างสังคมเอื้ออาทรสำหรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย ที่สะท้อนถึงความเชื่อมโยงบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนชุมชน/ ท้องถิ่นที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ถูกต้อง

^๔ ปัทมา ล้อพงศ์พานิชย์, “ผู้สูงอายุที่มีความพิการ: การเข้า (ไม่) ถึงสวัสดิการสังคม”, Journal of Nursing and Health Care, volume 35 no.3 (July - September 2017): 22.

^๕ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖๓.

๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑. เพื่อศึกษาสถานการณ์การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

๑.๒.๒. เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

๑.๒.๓. เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑.๓. ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑. สถานการณ์การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร ?

๑.๓.๒. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูนอย่างไร ?

๑.๓.๓. ปัจจัยอะไรที่มีผลต่อระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น?

๑.๔. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวคิดที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับการพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดระบบกลไกเชิงชุมชน ทั้งด้านความหมาย องค์ประกอบ ประเภทและลักษณะ หน้าที่ ขั้นตอนการพัฒนา กลยุทธ์ การจัดการและการพัฒนา โครงสร้างองค์กร การจัดการและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล การจัดการและการพัฒนาทรัพยากรวัตถุ การจัดการและการพัฒนาเครือข่าย กระบวนและวิธีการเรียนรู้ขององค์กรชุมชน แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ เช่น ความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ องค์ประกอบ หลักพื้นฐาน การจัดการเรียนรู้ที่ดี ความหมายการเรียนรู้ เป็นต้น การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา ความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสา คุณลักษณะของจิตอาสา การพัฒนาจิตอาสา พฤติกรรมเชิงจิตอาสา กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสา แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสุขภาพชุมชน ความหมายของนวัตกรรมสุขภาพชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสุขภาพชุมชน ที่มาของนวัตกรรม ความหมายและประเภทของนวัตกรรม ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาระบบกลไกดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดลำพูน จำนวน ๘๒ คน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ จิตอาสา ผู้นำชุมชน เครือข่าย ปกครองท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน ๓ แห่ง ๒) กลุ่มแกนนำ/ผู้สูงอายุใน โรงเรียนผู้สูงอายุ และ ๓) กลุ่มเครือข่าย/องค์กรที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๓. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาในพื้นที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในอำเภอฝาง จังหวัดลำพูน จำนวน ๓ แห่งในพื้นที่ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ๑) เทศบาลตำบลวังดิน ๒) เทศบาลตำบลดงคำ และ ๓) เทศบาลตำบลก่อ

๑.๔.๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ – กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๗ เดือน

๑.๕. นิยามศัพท์ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน/กิจกรรมร่วมกันที่ชัดเจนในการวางแผนและการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมเพื่อให้ใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกไม่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปในสังคม

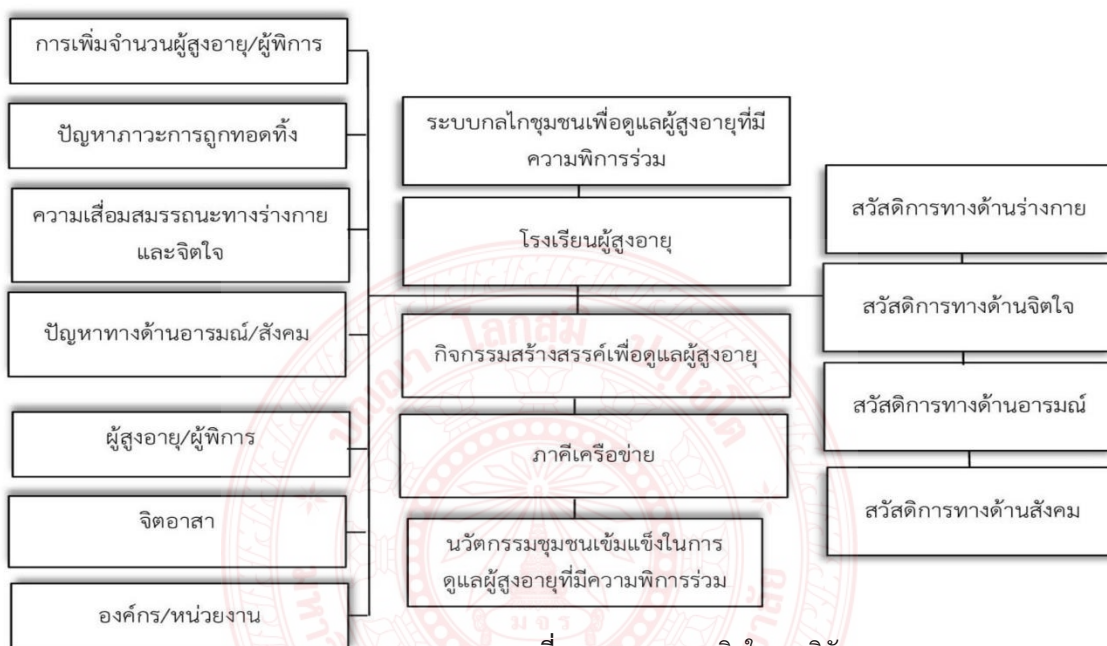
ระบบกลไกชุมชน หมายถึง ระบบการปฏิบัติงาน/กิจกรรมในการอำนวยความสะดวก การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนและการมีจิตอาสาในการดูแลรักษาผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม เป็นการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น โรงพยาบาลหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบันการศึกษา กลุ่มผู้สูงอายุ ราษฎรท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำทางด้านศาสนา

ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม หมายถึง บุคคลที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป เป็นบุคคลที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ และมีความผิดปกติหรือมีความบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน และเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ของการปกครองส่วนท้องถิ่นในบัญชีรายชื่อ เพื่อรัฐจะได้มีการจัดสรรทางด้านสวัสดิการในการดูแลและสิทธิประโยชน์ต่างๆที่พึงจะได้รับ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลก่อ เทศบาลวังดิน และเทศบาลดงคำ ในการบริหารจัดการสวัสดิการ กิจกรรม และสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุและผู้พิการร่วมที่พึงได้รับ

๑.๖. กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนากระบวนการกลุ่มคนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยการตั้งสมมุติฐานอันเป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการ เพื่อเป็นการวิเคราะห์และพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ผลที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑. ได้ข้อมูลที่เป็นพลวัตให้เกิดชุมชนจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑.๗.๒. ได้แนวทางที่เป็นระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑.๗.๓. ได้รูปแบบการพัฒนากระบวนการกลุ่มคนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๑.๗.๔. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปสู่การพัฒนากระบวนการกลุ่มคนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” เป็นการวิจัยผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาระบบกลไกเชิงชุมชนในการเรียนรู้และการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยการสร้างจิตอาสาและนวัตกรรมชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๒.๑. แนวคิดระบบกลไกเชิงชุมชน
- ๒.๒. แนวคิดกระบวนการเรียนรู้
- ๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา
- ๒.๔. แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสุขภาพชุมชน
- ๒.๕. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖. บริบทพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

๒.๑. แนวคิดระบบกลไกเชิงชุมชน

ระบบกลไกชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่ผ่านกระบวนการรวมกลุ่ม การหนุนเสริม สนับสนุนการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายและพัฒนาเป็นองค์กรชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ซึ่งลักษณะขององค์กรชุมชนมีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะเกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน แต่การมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้นจะต้องมีลักษณะโครงสร้าง มีหน้าที่ขององค์กรที่เป็นทางการมากกว่าการเป็นกลุ่ม ปัจจุบันองค์กรชุมชนมีกฎหมายรองรับเป็นนิติบุคคล ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาที่รับทุนจากหน่วยงานของรัฐ เอกชน หรือหน่วยงานที่สนับสนุนได้ ดังนั้นการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชุมชนมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๑.๑. ความหมายขององค์กรชุมชน

สำหรับคำว่า องค์กรชุมชน ได้มีการให้ความหมายกันไว้อย่างหลากหลายเช่นเดียวกับคำว่าชุมชน ซึ่งอาจพิจารณาได้ ดังนี้

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ ได้ให้ความหมายขององค์กรชุมชนว่าหมายถึง การรวมประชาชนในหมู่บ้านหรือตำบลในรูปของกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามวัตถุประสงค์ขององค์กรเองหรือสนองวัตถุประสงค์ของชุมชนหรือแม้กระทั่งสนองวัตถุประสงค์ของทางราชการหรือหน่วยงานเอกชนที่ให้การสนับสนุน องค์กรที่จัดตั้งขึ้นนี้อาจตั้งอย่างเป็นทางการกล่าวคือไม่มีกฎหมายรองรับแต่อาจมีระเบียบทางราชการหรือระเบียบที่กลุ่มจัดทำขึ้นมาเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมองค์กร และองค์กรที่เป็นทางการซึ่งจัดตั้งขึ้นมาโดยมีกฎหมายรองรับอาจเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้แล้วแต่กรณี^๑

จิตติ มงคลชัยอรัญญา ได้ให้ความหมายขององค์กรชุมชน ว่าหมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีส่วนร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยคนในกลุ่มต้องเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการรวมพลังคุณสมบัติและจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม กฎ กติกาใช้บังคับ ร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่ทำรูปแบบการบริหาร การจัดการ การแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยตนเอง ทั้งนี้จะมีบุคคลภายนอกมากระตุ้นหรือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อาทิ เงินทุน ข้อมูล ข่าวสาร หรือไม่ก็ตาม กลุ่มที่มีลักษณะดังกล่าวจะมีชื่อเรียกว่าเป็นกองทุน ธนาคารหรือกลุ่มก็ได้ และไม่จำเป็นต้องมีสภาพเป็นนิติบุคคลหรือได้รับการรับรองจากทางราชการหรือจากหน่วยงานราชการ หากแต่คนในกลุ่มมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและตระหนักถึงประโยชน์ในการใช้กลไกเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน^๒

กาญจนา แก้วเทพ ได้ให้นิยามว่า องค์กรชุมชน หมายถึง การจัดระบบรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อดำเนินภารกิจต่าง ๆ ให้ลุล่วง ซึ่งองค์กรชุมชนนี้มีลักษณะเป็นสถาบันที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่สืบทอดชีวิตของชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองให้สามารถอยู่รอดได้ ทั้งด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมให้ยืนยาวตลอดมาในประวัติศาสตร์^๓

ภมรรัตน์ สุธรรม ได้กล่าวว่า องค์กรชุมชน หมายถึง การรวมตัวของประชาชนซึ่งอาจจะเกิดจากภายในหมู่บ้านเดียวกัน หรือต่างหมู่บ้านก็ได้ ไม่จำกัดพื้นที่มีเป้าหมายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน และกระทำตามเป้าหมายเพื่อชุมชน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีผู้นำและกิจกรรมพัฒนา ร่วมกันในชุมชน เป็นตัวแทนของประชาชนในการรักษาผลประโยชน์ และคลี่คลายปัญหาของชุมชนทั้งปัญหาเฉพาะหน้า และระยะยาวร่วมกัน โดยแบ่งองค์กรชุมชนดังกล่าวเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) องค์กร

^๑ ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การพัฒนาชนบท, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

^๒ จิตติ มงคลชัยอรัญญา, การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๖. (อัดสำเนา).

^๓ กาญจนา แก้วเทพ, การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน, (กรุงเทพฯ: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑ - ๑๓.

ที่จัดตั้งโดยกระบวนการของชุมชน ภายในชุมชน จากแนวคิดของชุมชนเอง ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำงาน และแก้ไขปัญหาาร่วมกันภายในชุมชน มีทั้งองค์กรถาวร และองค์กรเฉพาะกิจ ๒) องค์กรที่จัดตั้ง โดยกระบวนการภายนอกชุมชน จากแนวคิดภายนอกชุมชน ได้แก่ องค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยส่วนราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชนมากระตุ้นเสริมแรงให้คิดและชุมชนเห็นชอบจัดตั้งองค์กรขึ้น”^๔

ขณะที่ลินี ตันธวนิตย์ ได้ให้ความหมายขององค์กรชาวบ้าน ไว้หลายความหมายดังนี้

๑. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มปศุสัตว์ ฯลฯ
๒. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมหลายกิจกรรมในหมู่บ้านเข้าด้วยกัน
๓. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการประสานเหมือน ๆ กันในต่างหมู่บ้านเป็นเครือข่าย กิจกรรมต่างหมู่บ้าน เช่น องค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาอีสาน กลุ่มอีโต้้น้อย
๔. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการต่อรองกับนโยบายรัฐหรือผลประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้านในหลายๆหมู่บ้าน เช่น สมัชชาเกษตรกรรราย่อย เป็นต้น^๕

นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร ได้ให้ความหมายขององค์กรชุมชนในมิติความเป็นองค์กรประชาชน คือการรวมตัวกันของประชาชนในหมู่บ้าน หรือตำบลในรูปของกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเองหรือสนองวัตถุประสงค์ของชุมชน หรือแม้กระทั่งสนองตอบวัตถุประสงค์ของทางราชการ หรือหน่วยงานเอกชนที่ให้การสนับสนุน กลุ่มที่จัดตั้งอาจเป็นการจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ไม่มีกฎหมายรับรอง แต่อาจมีระเบียบราชการ หรือระเบียบของกลุ่มที่จัดทำขึ้นเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและกลุ่มที่เป็นทางการซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีกฎหมายรองรับ จะเป็นนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคลแล้วแต่กรณี^๖

๒.๑.๒. องค์ประกอบขององค์กรชุมชน

ความเป็นองค์กรชุมชนมีลักษณะที่ชัดเจนเพื่อบ่งบอกถึงแนวคิด โครงสร้าง กระบวนการทำงาน รวมถึงการมีกิจกรรมในการพัฒนาร่วมกัน อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบขององค์กรชุมชนไว้ ๑๐ ประการด้วยกัน ได้แก่

^๔ ภมรรัตน์ สุธรรม, พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิทย์ทัศน์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๗.

^๕ สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น: คู่มือและทิศทางการพัฒนาผู้นำชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชนบท, (กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๒ - ๓.

^๖ นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, การพัฒนาองค์กรชุมชน, (กรุงเทพฯ: บริษัท เอกซ์ เพอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔.

๑. อุดมการณ์ การกิจและวัตถุประสงค์ อุดมการณ์ เป็นชุดของความคิดและความเชื่อของบุคคล ที่เกิดจากการสังกัดอยู่ในชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งในสังคม อุดมการณ์ขององค์กรนั้นมาจากการหล่อหลอมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปกติแล้วมักมาจากอุดมการณ์ของผู้นำหรือผู้ก่อตั้งองค์กร ด้านภารกิจ หมายถึง ความมุ่งหมายพื้นฐานที่กลุ่มหรือองค์กรต้องการที่จะเป็นซึ่งภารกิจจะถูกกำหนดจากอุดมการณ์และภารกิจเองก็จะเป็นสิ่งที่กำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่วนวัตถุประสงค์ หมายถึง ความต้องการที่จะเข้าไปให้ถึงหรือสิ่งที่องค์กรกำหนดขึ้นเพื่อบรรลุความต้องการของบุคคลในองค์กร

๒. ผู้นำ สามารถจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑) ผู้นำแบบบอกกล่าว เป็นผู้นำที่ให้ความรู้เฉพาะอย่างยิ่งติดตามให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดในการทำงาน

๒) ผู้นำแบบขายความคิดเป็นผู้นำที่อธิบายหรือขายความคิดโดยให้โอกาสการทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนการตัดสินใจ

๓) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม เป็นผู้นำที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอำนาจให้เกิดการตัดสินใจร่วมกัน

๔) ผู้นำแบบตัวแทน เป็นผู้นำที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนในการตัดสินใจและปฏิบัติงานซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผู้นำขององค์กรชุมชนมักไม่มีรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งชัดเจน แต่จะมีการผสมผสานกันมากบ้างน้อยบ้าง

นอกจากนี้รูปแบบผู้นำจะเด่นชัดในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย ๓ ประการคือ ๑) การมีสถานภาพรองรับ เช่น ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น ส่วนผู้นำไม่เป็นทางการก็มักจะมีแนวโน้มเป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม ๒) การมีประสบการณ์ชีวิต ผู้นำที่มีประสบการณ์ชีวิตมากมีแนวโน้มที่เป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม ๓) การมีบารมี ในที่นี้บารมีอาจเกิดจากความรู้หรือฐานะทางเศรษฐกิจ

๓. โครงสร้างขององค์กร หมายถึง รูปแบบการจัดการความสัมพันธ์เป็นทางการระหว่างบุคคลในองค์กรในรูปแบบของนโยบาย สถานภาพ หน้าที่ความรับผิดชอบ อำนาจและระบบการตัดสินใจ โดยโครงสร้างจะอำนาจให้เกิดการประสานและควบคุมการปฏิบัติของสมาชิกซึ่งรูปแบบของโครงสร้างองค์กรมี ๒ ชนิด คือ ๑) โครงสร้างขององค์กรมีลักษณะเป็นแนวนอน (organic structure) มีความเป็นทางการต่ำ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสูง มีการสื่อสารกระจายทั่วองค์กรและมีกฎระเบียบน้อย ๒) โครงสร้างขององค์กรเป็นแนวตั้ง (mechanistic structure) มีความเป็นทางการสูง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่ำ การสื่อสารในองค์กรไม่ทั่วถึงและมีกฎระเบียบค่อนข้างมาก

๔. วัฒนธรรมองค์กร เป็นสิ่งที่เกิดจากการปะทะสังสรรค์ของค่านิยมทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมนั้นๆ โดยบุคคลจะนำวัฒนธรรมของสังคมตนเข้ามาในองค์กร และเกิดการหล่อหลอมของวัฒนธรรมที่แต่ละคนยึดถือปฏิบัติก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งวัฒนธรรมองค์กร

ที่สร้างขึ้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยในระยะแรกวัฒนธรรมจะกำหนดขึ้นจากปรัชญาและแนวคิดของกลุ่มผู้ก่อตั้งและนำมาใช้เป็นเกณฑ์การเลือกคนเข้าองค์กร

๕. กฎระเบียบเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม การกำหนดกฎระเบียบว่าใครควรทำอะไร อย่างไร และไม่ควรทำอะไร อย่างไร เป็นเรื่องสำคัญ of ข้อตกลงร่วมกันในองค์กรซึ่งกฎระเบียบเป็นสิ่งสำคัญของการทำงานร่วมกันของกลุ่มและจำเป็นที่บุคคลภายในองค์กรจะต้องประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดกฎระเบียบซึ่งทำให้สมาชิกองค์กรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและปฏิบัติตามโดยมีการควบคุมด้วยสมาชิกขององค์กรเอง

๖. การสื่อสาร การสื่อสารมีความสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร โดยทำหน้าที่ประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในองค์กร ซึ่งสามารถสรุปหน้าที่ของการสื่อได้ ๔ ประการ คือ ๑) ปฏิบัติการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก ๒) จูงใจให้สมาชิกรู้ว่าทำอะไร ทำได้ดีเพียงใดและจะปรับปรุงงานอย่างไร ๓) ระบายความพอใจหรือไม่พอใจหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้ของสมาชิกและ ๔) ให้ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก ซึ่งการสื่อสารกระทำได้ ๒ ช่องทาง คือ การสื่อสารแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ สำหรับการสื่อสารแบบเป็นทางการ ได้แก่ การติดต่อตามความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในโครงสร้างองค์กร ส่วนการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพูดคุยส่วนตัว การจับกลุ่มวิจารณ์ เป็นต้น

๗. การมีส่วนร่วม เป็นตัวบ่งชี้ประการหนึ่งของความอยู่รอดของกลุ่ม เพราะมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความเป็นเจ้าของนี้เองทำให้เกิดพันธะผูกพันของคนที่เข้ามาร่วม

๘. ผลประโยชน์ ประโยชน์ที่ต้องได้รับและสิ่งจูงใจหรือรางวัล ที่มีความสำคัญในอันที่จะช่วยในการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร เพราะบุคคลไม่สามารถทำงานอาสาสมัครได้โดยตลอด ระบบผลประโยชน์นั้นอาจแยกได้เป็นผลประโยชน์แบบนามธรรม(ความพึงพอใจ)และผลประโยชน์แบบรูปธรรม(วัตถุหรือสิ่งของ)

๙. การเงิน เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ไม่ว่าจะดำเนินการใดๆ จะต้องมีการเงินเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหรือดำเนินกิจกรรมที่เป็นโครงการต่าง ๆ การจัดการการเงินขององค์กรชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ การควบคุมการเงินโดยระบบบัญชีเป็นมาตรการหนึ่งที่กลุ่มต้องนำมาใช้

๑๐. กิจกรรม กิจกรรมเป็นสิ่งที่ระบุดึงความคงอยู่ขององค์กร เพราะหากองค์กรใดไม่มีการทำกิจกรรมก็หมายความว่า องค์กรนั้น ๆ ได้หยุดตัวเองชั่วคราวหรือถาวร กิจกรรมจะประสานเข้ากับส่วนอื่นๆ ขององค์กร กล่าวคือ กิจกรรมมีส่วนสัมพันธ์กับโครงสร้างองค์กร รูปแบบความเป็นผู้นำ

ระบบผลประโยชน์และระบบการตัดสินใจหรืออีกนัยหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดกิจกรรมขององค์กรว่าจะอยู่ในรูปแบบใด^๗

สัมพันธ์ เตชะอริก ได้กล่าวถึงองค์กรชุมชนในลักษณะของความเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยชาวบ้านซึ่งอาจเรียกว่าเป็น “องค์กรชาวบ้าน” มีลักษณะองค์กร ดังนี้

๑. การมีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง การมีทัศนคติต่อโลก ต่อสังคมและต่อชุมชนร่วมกัน อุดมการณ์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวทิศทางของการรวมกลุ่มกันเอาไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสามารถกำหนดเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ได้ยิ่งทำให้องค์กรชุมชนนั้นมีการร่วมตัวได้ดียิ่งขึ้น

๒. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน องค์กรชุมชนต้องมีเป้าหมายร่วมกันว่าจะเดินทางไปข้างหน้าเพื่ออะไร เช่น การมีเป้าหมายเพื่อสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ก็มีวัตถุประสงค์ในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น

๓. การมีผลประโยชน์ร่วมกันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ซึ่งผลประโยชน์เป็นธรรมของมนุษย์ที่ทุกคนต้องการ องค์กรชุมชนทั่วไปจึงต้องสร้างข้อมูลให้เกิดการรับรู้ทั่วไปว่าผลประโยชน์ของการรวมตัวเป็นองค์กรคืออะไร

๔. คน รวมไปถึงผู้นำ สมาชิกและชาวบ้านทั่วไป

๔.๑ ผู้นำถือเป็นผู้กุมความอยู่รอดขององค์กรชุมชน หากผู้นำได้รับการยอมรับ มีบารมี มีความสามารถ ปฏิบัติดี สร้างความสามัคคีและคิดถึงส่วนร่วมจริง ๆ ก็จะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความเข้มแข็งได้

๔.๒ สมาชิก การที่สมาชิกร่วมมือกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล ตลอดจนมีสิทธิ์ที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กร

๔.๓ ชาวบ้าน แม้จะไม่เข้าร่วมในองค์กรก็มีผลต่อการคงอยู่และความเข้มแข็งขององค์กร เพราะเป็นผู้เฝ้าดู ติดตาม วิพากษ์วิจารณ์และพร้อมจะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกับองค์กร

๕. การบริหารจัดการ ถือเป็นเรื่องชี้ขาดความเข้มแข็งขององค์กร การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการบริหารจัดการองค์การชุมชนดังกล่าวควรประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ การตัดสินใจร่วม สมาชิกต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความตระหนักร่วมตัดสินใจ ไม่ปล่อยให้เป็นการตัดสินใจของผู้นำคนเดียว

๕.๒ โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ การแบ่งบทบาทหน้าที่ควรแบ่งให้เป็นตำแหน่งที่มีเนื้อหางานให้ปฏิบัติจริง

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑ - ๗๑.

๕.๓ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประชุมการจัดกิจกรรม การเก็บวัสดุอุปกรณ์และใช้ประโยชน์อื่น ๆ สำหรับชุมชน

๕.๔ กฎ กติการ่วมกัน เพื่อยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นข้อตกลงร่วมกัน

๕.๕ การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกองค์กร การสื่อสารมีความสำคัญมาก ช่วยให้เกิดการรับรู้ เข้าใจและร่วมมือกันมากขึ้น การสื่อสารทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุมชี้แจง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อสรุปร่วมกัน การแจ้งข่าวสารข้อมูลผ่านหอกระจายข่าว การประชุม แคนนำ การกระจายข้อมูลในกลุ่มย่อย

๕.๖ การควบคุมตรวจสอบ เมื่อมีการแบ่งหน้าที่แล้ว ต้องมีการควบคุมตรวจสอบ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีการรับรู้กันอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะด้านการเงิน

๖. กิจกรรม การเรียนรู้ ผูกพันและปฏิบัติจริงที่อยู่ที่กิจกรรมพัฒนา โดยทั่วไปกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก บางชุมชนอาจมีกิจกรรมทาง การเมืองบ้าง กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกชาวบ้านให้ ทำงานร่วมกันและเป็นกิจกรรมที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาหรือช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ให้ดีขึ้น

๗. งบประมาณ เพื่อแผนงานขององค์กรสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีจำเป็นต้องมีการระดม ทุนทั้งภายในและภายนอก เพื่อทำกิจกรรมได้ ความคุ้นเคยจากการเป็นผู้รับทำให้ชาวบ้านมักรับ งบประมาณจากภายนอก ควรกระตุ้นให้มีการระดมทุนจากภายในชุมชนก่อน เมื่อขาดงบประมาณส่วนนี้ แล้วจึงค่อยหาเพิ่มเติมจากภายนอก^๘

โดยสรุป จะเห็นได้ว่าองค์กรชุมชนเกิดจากการรวมกลุ่มกันของแต่ละคนในชุมชนแล้ว มี การสร้างระบบหรือกลไกในการบริหารจัดการชุมชนขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็น นิติบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ตลอดจนมีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เอื้อต่อผลประโยชน์ร่วมกัน และองค์กร หรือกลไกการจัดการของชุมชนนี้จะเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง และ กับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นจากภายนอก

๒.๑.๓. ประเภทและลักษณะขององค์กรชุมชน

การแบ่งประเภทขององค์กรชุมชน เป็นการอธิบายลักษณะการเกิดองค์กรชุมชน ซึ่ง แตกต่างออกไปขึ้นอยู่กับว่าองค์กรชุมชนนั้นจะจัดแบ่งหรือนิยามกิจกรรมการดำเนินงานเป็นประเภท ไหนอย่างไร ซึ่งในเบื้องต้นสามารถแบ่งประเภทขององค์กรชุมชนเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ได้แก่

^๘ สัมพันธ์ เตชะอธิก, NGOs อีสาน, (กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี, ๒๕๔๐), หน้า ๓ - ๘.

๑. แบ่งตามการจัดตั้งองค์กร ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑.๑ องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สภาองค์กรชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรมูลนิธิ สมาคม ซึ่งเป็นลักษณะที่รัฐลงไปจัดตั้งและมีการจดทะเบียนกับภาครัฐ มีกฎระเบียบรับรองและได้รับการสนับสนุนงบประมาณและการดำเนินกิจกรรมจากภาครัฐ

๑.๒ องค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ องค์กรที่เป็นการรวมตัวกันเอง หรือ องค์กรพัฒนาชุมชนเข้าไปร่วมจัดตั้งมีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเอง ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ องค์กรชุมชนเหล่านี้ยังแบ่งออกเป็นองค์กรชุมชนในสถานการณ์ร้อน ที่ทำการประท้วงเรียกร้องต่อรัฐเช่น สมัชชาต่าง ๆ และองค์กรชุมชนในสถานการณ์เย็น เป็นองค์กรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์กรชุมชนประเภทนี้มักไม่ค่อยดำเนินการเรียกร้องต่อภาครัฐ

๒. แบ่งตามโครงสร้างขององค์กร แบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๒.๑ องค์กรชุมชนที่มีโครงสร้างแบบง่าย องค์กรจะมีประธาน รองประธานหรือหัวหน้ากับรองหัวหน้า สมาชิกทุกคนจะร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมขององค์กร ทั้งนี้สมาชิกอาจเป็นเจ้าของทรัพย์สินขององค์กรร่วมกันหรืออาจมีทรัพย์สินของตนเองที่นำมาทำกิจกรรมแยกต่างหากก็ได้

๒.๒ องค์กรชุมชนที่มีโครงสร้างซับซ้อน เป็นกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีโครงสร้างที่ระบุบทบาทหน้าที่ของผู้นำและสมาชิกและแบ่งหน้าที่เป็นหลายฝ่ายมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ลักษณะกิจกรรมมักเป็นกิจกรรมประเภทที่สมาชิกร่วมกันเป็นเจ้าของทรัพย์สินและทำกิจกรรมร่วมกันทั้งหมด อย่างไรก็ตามองค์กรชุมชนนั้นสามารถจัดหมวดหมู่หรือจัดประเภทได้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับภาระกิจและหน้าที่ขององค์กรชุมชนนั้นๆ จัดตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด อาทิเช่น

๑. องค์กรการเงิน ได้แก่ ออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารหมู่บ้าน เครดิตยูเนียน กขคจ. กทบ. กลุ่มสัจจะ กลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น

๒. องค์กรด้านวิชาชีพ/วิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ร้านค้า/ศูนย์สาธิตปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง เป็นต้น

๓. องค์กรด้านสังคม ได้แก่ กลุ่มสวัสดิการ ผู้สูงอายุ ฅาปนกิจ พัฒนาสตรี เยาวชน ศูนย์สงเคราะห์ กองทุนช่วยเหลือ อาสาสมัคร(อสม.) อปพร. ผู้ป่วย/ผู้พิการ เป็นต้น

๔. องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม/ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร ประมงชายฝั่งลุ่มน้ำ เกษตรอินทรีย์ ป่าชุมชน เป็นต้น

๕. องค์กรวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มสมุนไพรรักษาโรคไทย อนุรักษ์ประเพณี/ศาสนา/วัฒนธรรม ชนเผ่า ศิลปะการแสดง ดนตรี นาฏศิลป์ งานประดิษฐ์ฝีมือพื้นบ้านพระสงฆ์ เป็นต้น

๖. องค์กรด้านที่อยู่อาศัย/ชุมชนเมือง/ที่ดินทำกิน

๗. องค์กรด้านสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น^๙

สิน สีสวน ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญขององค์กรชุมชนดังกล่าวไว้ ๖ ประการด้วยกัน ได้แก่

๑. สามารถปกป้องผลประโยชน์แก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสมาชิกได้ และมีการกระจายผลอย่างเสมอภาค

๒. ประชาชนมีส่วนร่วมกิจกรรมขององค์กรและรู้สึกเป็นเจ้าของ มีจิตสำนึกร่วมกัน

๓. องค์กรมีความสามารถแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม

๔. องค์กรมีความหมายในการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาคนนอก มีบทบาทในการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย ที่เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรและความสามารถของคนในชุมชน

๕. องค์กรสามารถควบคุมปัจจัยภายในชุมชนและสภาพแวดล้อมพื้นฐานขององค์กรให้เป็นไปตามทิศที่พึงประสงค์ได้

๖. องค์กรมีการปรับตัวที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายรักษาความมั่นคงและพัฒนาองค์กรให้เจริญต่อไปได้^{๑๐}

บุญฤทธิ์ เผื่อภักดิ์ ได้อธิบายการรวมตัวในชุมชนเป็นองค์กรออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. องค์กรชุมชนเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การรวมตัวกันไม่ชัดเจน มีพลังในการแก้ปัญหาสูง มีการรวมตัวกันในหมู่บ้าน ซึ่งตามความปกติจะไม่รวมตัว แต่เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อคนทั้งชุมชนคนในชุมชนก็จะเข้ามารวมตัวกันประท้วง คัดค้าน หรือระดมความคิดในการแก้ปัญหา

๒. องค์กรและชุมชนที่มีลักษณะเป็นองค์กรเฉพาะวัตถุประสงค์ มีโครงสร้างและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการรวมตัว มีพลังในการแก้ปัญหาค่อนข้างจำกัด ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกและเครือข่าย มีการทำกิจกรรมของสมาชิกร่วมกันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ไม่เพียงเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาวิกฤตเท่านั้น มีผลกระทบเฉพาะสมาชิกของกลุ่ม องค์กรชุมชนในลักษณะนี้มักเกิดจากการ

^๙ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๓), หน้า ๓๔๕-๓๔๖.

^{๑๐} สิน สีสวน, ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชนในเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๓. (เอกสารอัดสำเนา).

พัฒนาที่นักพัฒนาทั้งในภาครัฐและองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ได้เข้าไปผลักดันให้มีการจัดตั้ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกรทางเลือก กลุ่มเลี้ยงวัวเป็นต้น การจัดตั้งกลุ่มในลักษณะนี้หากเข้าไปตั้งในชุมชนที่การจัดกลุ่มเชิงวัฒนธรรมอยู่แล้ว จะมีโอกาสพัฒนาความเข้มแข็งได้มาก^{๑๑}

โดยสรุป องค์กรชุมชนอาจเรียกชื่อได้หลายความหมาย ไม่ว่าจะเป็นองค์กรชุมชน องค์กรชาวบ้าน องค์กรประชาชน ซึ่งมีหน้าที่และองค์ประกอบแตกต่างกันไป

๑.๒.๔. หน้าที่ขององค์กรชุมชน

สำหรับหน้าที่ขององค์กรชุมชนนั้น เป็นธรรมดาที่เมื่อมีการจัดตั้งองค์กรในลักษณะใดก็ตาม สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือการกำหนดบทบาทหรือหน้าที่ขององค์กรนั้น องค์กรชุมชนก็เช่นเดียวกับองค์กรอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ต้องรับใช้ทิศทางของกลุ่มองค์กรที่ตั้งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาสามารถจำแนกหน้าที่ขององค์กรชุมชนได้ ๔ ประเภท คือ

๑. องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรในชุมชนของตนเอง เพื่อการจัดผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกได้ทั่วถึง ในกรณีของกลุ่มอนุรักษ์ ค่อนข้างเป็นวิธีการจัดการทรัพยากรเพื่อป้องกันการบุกรุกจากกลุ่มผลประโยชน์ที่มาจากภายนอกชุมชนเป็นสำคัญ

๒. องค์กรที่ทำหน้าที่ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น กลุ่มทำบุญ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กองทุนยา กองทุนสงเคราะห์ องค์กรเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการรวมกลุ่มของคนภายในชุมชนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรม

๓. องค์กรทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์หมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มจักสาน กลุ่มเลี้ยงไหม ธนาคารข้าว และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จัดดำเนินการขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาอาชีพของชุมชน โดยการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพและจัดทำกองทุนเพื่อการพัฒนาต่างๆ

๔. องค์กรเพื่อต่อสู้ทางการเมือง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มความมั่นคงด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อการต่อสู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และมักจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อต่อสู้กับอิทธิพลภายนอก เช่น ต่อสู้กับนายทุนที่แสวงหาผลประโยชน์จากพื้นที่ของชุมชนต่อสู้กับอิทธิพลจากแนวนโยบายของรัฐหรือพ่อค้า เป็นต้น^{๑๒}

^{๑๑} ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, ไม่ปรากฏหน้า.

^{๑๒} อินสอน บัวเขียว, สารสำคัญการบริหารงานชุมชน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พราบ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒-๔๓.

โดยสรุปหน้าที่ขององค์กรชุมชนแบ่งออกเป็นด้านหรือประเภทต่างๆ ตามภารกิจหรือกิจกรรมที่องค์กรชุมชนนั้นๆ ได้ดำเนินกิจกรรมโครงการ อย่างไรก็ตามแม้จะแบ่งตามภารกิจหรือกิจกรรมที่องค์กรชุมชนดำเนินการโดยพื้นฐานแล้วหน้าที่ขององค์กรชุมชนคือการรับใช้ชุมชนนั่นเอง

๒.๑.๕. ขั้นตอนการพัฒนาองค์กรชุมชน

สำหรับขั้นตอนการพัฒนาองค์กรชุมชนถือเป็นกระบวนการที่สำคัญเพราะองค์กรชุมชนที่ก่อตัวขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนจะอยู่รอดหรือดำรงอยู่ได้หรือไม่ขึ้นตอนในการก่อตั้งองค์กรมีความสำคัญเป็นอย่างมากซึ่งจากการวิเคราะห์ขั้นตอนของการพัฒนาองค์กรชุมชนของกาญจนา แก้วเทพ พบว่าองค์กรต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นมีลักษณะร่วมกัน โดยสรุปแบ่งได้เป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑. ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม/องค์กรชุมชน

ขั้นตอนการก่อร่างสร้างกลุ่มถือเป็นขั้นตอนแรก อาจจะประกอบด้วย ๒ ขั้นตอนย่อย ซึ่งอาจจะทำได้พร้อมๆ กันหรือเหลื่อมล้ำกัน คือ ขั้นการวิเคราะห์ชุมชนและการแสวงหากิจกรรม

ขั้นตอนการวิเคราะห์ชุมชน นับเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการทำงานพัฒนาอันเป็นไปตามหลักของพุทธศาสนาที่ว่า “การมีความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) เป็นหลักประกันของสิ่งอื่นๆ ที่จะตามมา” ความสำเร็จของการพัฒนานั้นอยู่ที่ชาวบ้านผู้อยู่กับปัญหาที่มีความเข้าใจต่อปัญหาอย่างถูกต้องและมีความเข้าใจกันอย่างเป็นเอกภาพ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวและความคิดเดียวกันหรือไม่

เนื้อหาของการวิเคราะห์ชุมชนประกอบด้วย “รู้เรา รู้เขา” เนื่องจากในด้านหนึ่งงานพัฒนาเป็นกระบวนการต่อสู้กับปัญหาโดยที่ผู้ต่อสู้ต้องรู้จักจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองและผู้อื่น ซึ่งการทำงานพัฒนาแบบ “จากบนลงล่าง” และ “จากล่างขึ้นบน” นั้นจะอยู่ที่ขั้นตอนแรกนี้เช่นกัน การทำงานแบบ “จากบนลงล่าง” นั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักพัฒนาจะเป็นผู้ที่สัมมนาวิเคราะห์ปัญหาและสภาพของชุมชนอย่างเข้าใจทะลุปรุโปร่งและเป็นผู้ตัดสินใจเลือกกว่าแนวทางแก้ปัญหาใดที่เหมาะสม แต่ทว่าเจ้าของปัญหาคือชาวบ้านมักไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ ซึ่งแนวทางที่เหมาะสมคือการพัฒนาแบบจาก “จากล่างขึ้นบน” ก็คือสมาชิกทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

ผลที่ต้องการให้เกิดในขั้นตอนนี้ก็คือ การเพิ่มพลังความรู้ของชาวบ้านในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การมองเห็นสาเหตุหลัก สาเหตุรอง สาเหตุร่วม การตรวจสอบสาเหตุที่แท้จริง รวมทั้งตรวจสอบการวิเคราะห์ของตัวเองกับคนอื่นๆ ในชุมชน

ขั้นการแสวงหาทางเลือกเพื่อทำกิจกรรม เนื้อหาของขั้นตอนนี้คือการระดมความคิดเพื่อเลือกทำกิจกรรมก่อนหลังให้พอเหมาะกับความสามารถของชุมชน (จึงจำเป็นต้อง “รู้เรา”) วิธีการแสวงหาทางเลือกนั้นนอกเหนือจากระดมความคิดเห็นในกลุ่มตนเองแล้ว วิธีการที่กลุ่มองค์กรชุมชนนิยมกระทำก็คือการศึกษาดูงานของกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ เพื่อเป็นการขยายฐานความรู้ในเรื่องการ

แก้ปัญหา การคิดคาดการณ์ล่วงหน้า (anticipation) ถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การประเมินความเป็นไปได้ในการทำกิจกรรม รวมทั้งการประเมินโอกาส (opportunities) และขีดจำกัด (limits) ของกลุ่ม

อย่างไรก็ตามในขั้นปฏิบัติก็คงไม่มีใครสามารถจะทำทุกอย่างทุกด้านในเวลาเดียวกันได้ จึงเป็นภารกิจของผู้นำองค์กรที่จะทำหน้าที่ “คัตท่าย” กิจกรรมการพัฒนาในภาพรวมให้มีลักษณะรอบด้านตามหลักการในแต่ละช่วงระยะเวลา

๒. ขั้นลงมือปฏิบัติการ

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สัมพันธ์กับขั้นตอนแรก หากกลุ่มสามารถวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของตนเองได้ใกล้เคียงความจริง และมีประสบการณ์กว้างขวางในการหาทางออกก็สามารถเลือกกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติของกลุ่ม

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นได้บ่อยครั้งก็คือ ความเข้าใจในเป้าหมายของการรวมกลุ่มอันเป็นกิจกรรมในขั้นแรก ในกรณีของสังคมไทยนั้นบรรดากลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์จำนวนไม่น้อยที่ไม่รู้ว่า จะเขียนวัตถุประสงค์เอาไว้ได้อย่างไร แต่ในการปฏิบัติสมาชิกมักรับรู้ ว่า กลุ่มเหล่านี้ก็คือ “กลุ่มกู้ทรัพย์” นั่นเอง ความเข้าใจดังกล่าวทำให้กิจกรรมของสมาชิกวนเวียนอยู่กับ “การกู้เงิน” มากกว่า “การออมเงิน” เป็นต้น

๓. ขั้นขยายตัว

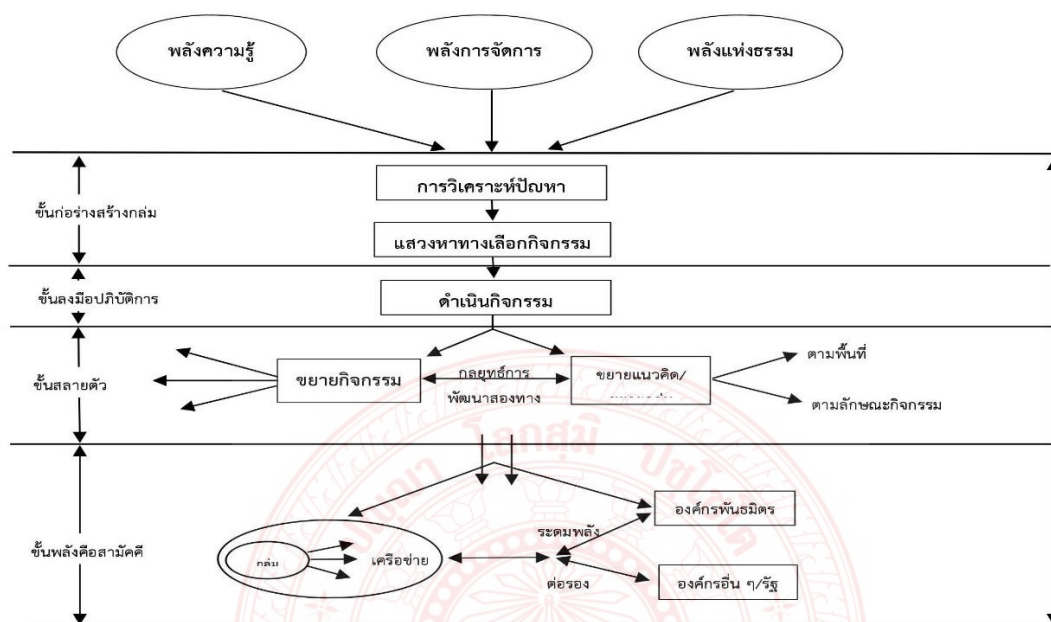
สำหรับในวงการธุรกิจมีแนวคิดที่แพร่หลายอยู่ประการหนึ่งคือ “โตแล้วต้องแตก” ซึ่งหมายถึง การแตกกิ่งก้านขยายสาขา ซึ่งลักษณะการขยายตัวขององค์กรชุมชนนั้นจะมีอยู่ ๒ ทิศทางแรกคือการขยายประเภทของกิจกรรม เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนา ที่เริ่มกิจกรรมแรกคือ การซื้อปุ๋ย ต่อมาก็ขยายกิจกรรมไปยังการซื้อขายข้าวเปลือก และกิจกรรมจัดตั้งโรงสีในที่สุด

นอกจากนั้นการขยายเครือข่ายยังเป็นหลักประกันด้านความเสถียรแบบธุรกิจการประกันสมัยใหม่ แต่อยู่บนพื้นฐานของ “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” “ที่เขารู้เรา ใจเขาใจเรา” ด้วยเหตุนี้การขยายแนวทางของกลุ่มจึงเป็น “ความจำเป็น” ประการหนึ่งในการธำรงรักษาความยั่งยืนของกลุ่ม มิใช่เป็นเรื่องที่ “ควร” ทำเท่านั้น

๔. ขั้นพลังคือสามัคคี

ขั้นตอนนี้เป็นไปตามหลักที่ว่า “สามัคคีคือพลัง” หลังจากกลุ่มมีความเข้มแข็งแล้ว ความเข้มแข็งดังกล่าวก็จะสามารถระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลภายนอกที่เรียกว่า “องค์กรพันธมิตร” เช่น กลุ่มพรรณไม้สามารถขยายกิจกรรมของกลุ่มออกไปทำธุรกิจร่วมด้วยการเปิดสถานีน้ำมัน เป็นต้น รูปแบบการสำแดงพลังของสามัคคีนอกจากจะเป็นไปในรูปแบบการระดมความร่วมมือแล้ว ในบางกรณียังต้องเป็นไปในรูปแบบของการต่อรอง เพื่อให้ได้รับความเท่าเทียม หรือได้รับสิทธิบางอย่างที่ควรจะได้ด้วย และโดยทั่วไปเป็นหลักธรรมชาติที่ว่ายิ่งกลุ่มของชาวบ้านกลุ่มใดมีความเข้มแข็งมาก

สามารถสำแดงพลังในรูปแบบต่าง ๆ ได้มากก็จะยิ่งระดมความสามัคคีและการยอมรับจากบุคคลภายนอกได้มากยิ่งขึ้นดังภาพ^{๑๓}

แผนภาพที่ ๒.๑. ขั้นตอนทั่วไปของการพัฒนาองค์กรชุมชน

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๐, หน้า ๒๐)

๒.๑.๖. กลยุทธ์การพัฒนาองค์กรชุมชน

สำหรับกลยุทธ์สำคัญของการพัฒนาชุมชนนั้น กาญจนา แก้วเทพ ได้สรุปภาพรวมของการพัฒนาองค์กรชุมชนจากงานวิจัยที่มีการศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การพัฒนาองค์กรชุมชนมีกลยุทธ์ที่สำคัญโดยสรุป ดังนี้

๑) กลยุทธ์เกี่ยวกับการจัดการและพัฒนากิจกรรม กิจกรรมที่องค์กรชุมชนดำเนินการอยู่นั้นมีลักษณะหลากหลาย แต่ก็มีกลยุทธ์บางอย่างแฝงอยู่ในความหลากหลายซึ่งสามารถใช้เกณฑ์หลายๆ แบบในการจัดประเภทกิจกรรมเพื่อช่วยการวิเคราะห์กลยุทธ์ในการจัดทำกิจกรรมของชุมชนให้มีความหมายมากขึ้นตัวอย่างกลุ่มแรก เช่น การแบ่งกิจกรรมตามลักษณะการทำหน้าที่และวัตถุประสงค์ อาจจะแบ่งกิจกรรมของชุมชนได้ดังนี้

^{๑๓} กาญจนา แก้วเทพ, ภาพรวมของ “พัฒนาการขององค์กรชุมชน” ในองค์กรชุมชน กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๐), หน้า ๑๙-๒๙

๑.๑ Production-related กิจกรรมประเภทนี้จะเกี่ยวข้องกับการผลิต การพัฒนา กระบวนการผลิต การเพิ่มผลผลิต การแปรรูปผลผลิต ตลอดจนการสร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชน

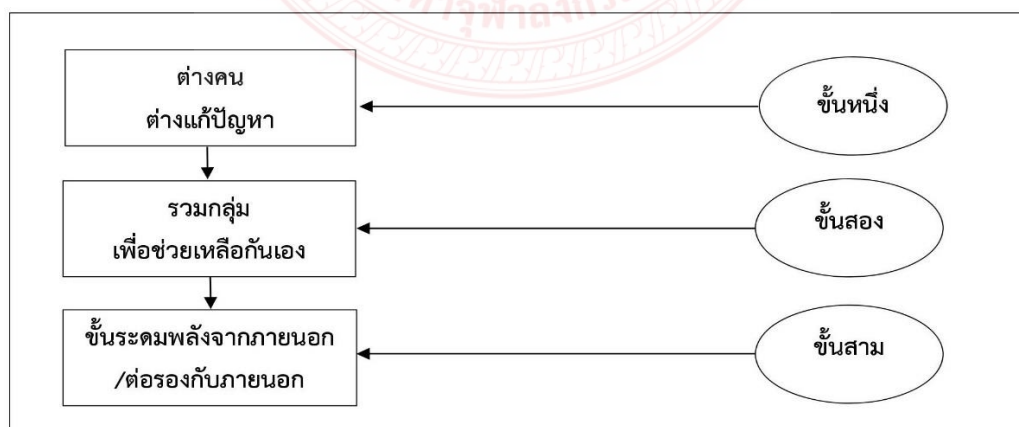
๑.๒ Livelihood-related ได้แก่ กิจกรรมสวัสดิการที่เกี่ยวกับการเกิดแก่เจ็บตายหรือ ความจำเป็นในชีวิตอย่างอื่น ๆ (ค่าเทอม ค่ารักษาพยาบาล ค่าฌาปนกิจ)

๑.๓ Control-regulation-related เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบควบคุม เช่น วัว ควายที่จัดกลุ่มรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน การนำเอาฮีตครองมาตั้งเป็นกฎหมู่บ้าน เป็นต้น

๑.๔ Clan-related เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีของชุมชน เช่น การสร้างบูรณะวัด การจัดงานบุญผะเหวด

๑.๕ Education-related เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับด้านการศึกษาในทุกๆ ด้าน ทั้งแบบใน และนอกระบบเช่น การฝึกสมาธิ การฝึกอบรมอาชีพของชาวบ้านการแบ่งประเภทกิจกรรมเช่นนี้ เพื่อ ความรู้เข้าใจในการดำเนินงาน^{๑๔}

ทั้งนี้เพราะกิจกรรมแต่ละประเภทเรียกร่องการร่วมมือและทักษะจากสมาชิกแตกต่างกัน นอกจากนั้นความยากง่ายของแต่ละกิจกรรมก็แตกต่างกันนอกจากการแบ่งประเภทกิจกรรมดังกล่าว แล้ว ยังมีการแบ่งกิจกรรมตามระดับของพื้นที่ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่ระดับ บุคคล กลุ่ม หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภายนอก การแบ่งประเภทนี้มีระยะสำคัญในการวัดความสัมพันธ์ระหว่างระดับต่าง ๆ เช่น ระดับบุคคลกับกลุ่ม โดยที่เนื้อหาของความสัมพันธ์ อาจจะมีลักษณะขัดแย้ง (เป็นศัตรู) ร่วมมือ (เป็นมิตร) หรือทั้งขัดแย้งทั้งร่วมมือ และสุดท้ายอาจจะแบ่งประเภทของกิจการได้ตามเกณฑ์เรื่อง พัฒนาการขององค์กรชุมชนได้เป็น ๓ ขั้นหยาบๆ ดังภาพ

แผนภาพที่ ๒.๒. ขั้นตอนพัฒนาการขององค์กรชุมชน

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๐, หน้า ๓๒)

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐ - ๔๔.

ลำดับขั้นตอนเช่นนี้มีความสำคัญ กล่าวคือ หากมีการกระโดดข้ามขั้น เช่นจากที่ไม่เคยรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันเองเลย กระโดดมาเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองกับภายนอก เช่น ในรูปแบบของสภาเกษตรกรเลย ผลที่เกิดขึ้นมักจะไม่ค่อยประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์การทำกิจกรรมดังกล่าวนำเสนอเป็นรูปแบบหลักการวิเคราะห์ได้ว่า “ความหลากหลาย แต่สมดุล และมีระเบียบ”

หลากหลาย หมายถึง อาศัยสภาพความเป็นจริงที่ว่าชีวิตมนุษย์นั้นมีหลากหลายมิติ หลายระดับ ดังนั้น กลยุทธ์ในการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพชีวิต จึงควรมีกิจกรรมที่หลากหลายครอบคลุมมิติต่างๆ ของชีวิต

สมดุล หมายถึง หลักประกันของการเดินให้ตลอดรอดฝั่ง ความสมดุลดังกล่าว เช่น เมื่อกลุ่มองค์กรชุมชนมีการขยาย มีความเติบโต และมีการบริหารที่ซับซ้อนขึ้น ผู้นำ แกนนำหรือสมาชิกต้องมียุทธศาสตร์ที่เพิ่มมากขึ้นด้วยจึงจะทำให้การบริหารจัดการมีความเข้มแข็ง

มีระบบ หมายถึง การจัดระเบียบว่าจะทำอะไรก่อน/หลัง จะทำอะไรมาก/น้อย จะให้ใครมีบทบาทสำคัญในการจัดระบบกิจกรรมคือกลุ่มผู้นำหรือคณะกรรมการองค์กรชุมชน

๒.๑.๗. กลยุทธ์เกี่ยวกับการจัดการและการพัฒนาโครงสร้างองค์กร

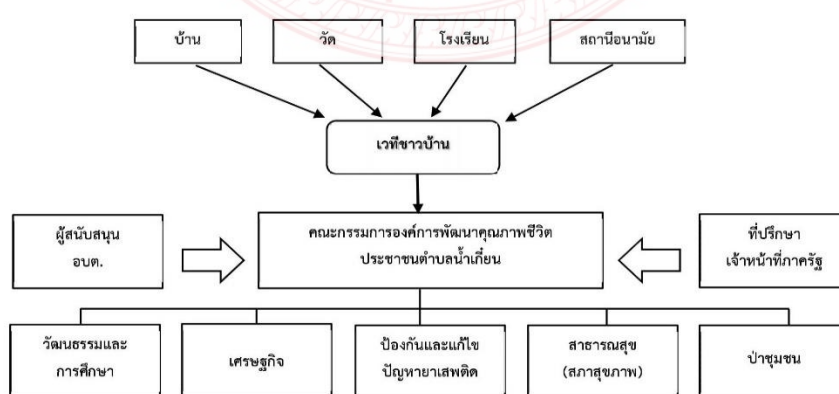
กลยุทธ์เกี่ยวกับการจัดการและการพัฒนาโครงสร้างองค์กร หากพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่าโครงสร้างขององค์กรชุมชนมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามภารกิจขององค์กร อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์ที่สามารถมองเห็นได้ในการจัดโครงสร้างองค์กรชุมชน มีลักษณะการกระจายตัว (decentralized) และมีการระดมส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (full participation) การกระจายตัวของโครงสร้างดังกล่าว เป็นการกระจายงานและความรับผิดชอบออกไปเป็นขั้นๆ ในระดับต่างๆ อันเป็นรูปแบบโครงสร้างที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตที่เป็นจริงของชาวบ้าน ซึ่งไม่ได้มีเวลาร่างมากมายและไม่ได้ใช้ชีวิตทั้งหมดเพื่อมาทำงานพัฒนาเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม ลักษณะการจัดโครงสร้างให้ทุกระดับมีหัวมุม (ตัวแทนจากระดับล่างขึ้นมาเป็นกรรมการในระดับบน) อย่างไม่ขาดตอนไม่ว่าองค์กรจะขยายใหญ่เป็นหลายๆ ชั้น โครงสร้างแบบนี้จะเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วม การไหลเวียนอย่างทั่วถึงของข่าวสาร การติดตามผลและการกำกับดูแล (monitor regulation) อย่างทั่วถึงองค์กร ส่วนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่หมายถึงการที่ให้ชาวบ้านหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและในทุกองค์ประกอบ

การจัดโครงสร้างองค์กรชุมชนนั้นจำเป็นต้องมีการแบ่งขั้นตอน บางขั้นตอนใช้บุคคลภายนอกหรือมีเจ้าหน้าที่ประจำวันรับผิดชอบ ณ จุดที่มีหลักการจัดการที่ต้องคำนึงถึงก็คือต้องรักษาสมดุลระหว่างสมาชิกกับเจ้าหน้าที่ประจำให้ดี และถึงแม้จะใช้เจ้าหน้าที่ประจำหรือ

บุคคลภายนอก ก็ต้องสร้างกลไกการกำกับดูแลองค์ประกอบส่วนนี้ให้มีประสิทธิภาพและหากเป็นไปได้ในระยะยาวองค์กรควรตั้งเป้าหมายให้สามารถพึ่งตนเองในเรื่องบุคลากรให้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

การจัดโครงสร้างและรูปแบบองค์กรชุมชนนั้นมีลักษณะที่สำคัญคือควรมีองค์ประกอบที่มาจากหลากหลายกลุ่ม/องค์กรในชุมชนเพราะต้องอาศัยการมีส่วนร่วม มีการแบ่งชั้นตอนการทำงานที่เหมาะสม มีการกระจายงานและความรับผิดชอบครอบคลุมทุกกลุ่ม ทุกขั้นตอนของหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ จึงจะทำให้องค์กรชุมชนนั้นมีศักยภาพและมีพลังในการขับเคลื่อนชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น กรณีการจัดโครงสร้างและรูปแบบองค์กรของชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอเพียงจังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนที่มีการจัดโครงสร้างขององค์กรชุมชน/ประชาสังคมที่มาจากคณะกรรมการทุกกลุ่มในชุมชน ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล นิคมอาชีพ เป็นองค์กรใหญ่ที่ประชาชนเป็นหุ้นส่วนร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ประกอบด้วยกิจกรรมโรงงานน้ำดื่ม โรงงานอิฐบล็อก โรงสีชุมชนโรงแปรรูปอาหารสัตว์^{๑๕} นอกจากนั้น ยังก่อตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหาร กลุ่มทอผ้ากลุ่มตีเหล็ก กลุ่มจักสาน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มรักษาน้ำเกี๋ยน กลุ่มเสี้ยว กองทุนฌาปนกิจตำบล กองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) กองทุนหลักประกันสุขภาพชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานอาสาสมัครป้องกันพลเรือน (อปพร.) เป็นต้น

โครงสร้างคณะกรรมการจากตัวแทน ๕ หมู่บ้าน ร่วมกับผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) รวม ๔๒ หรือเรียกกันว่า “๔๒ ชุนศึก” ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ โรงเรียน สถานีอนามัย เกษตร พัฒนาการ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คณะทำงานชุดนี้ และแบ่งการทำงานออกเป็น ๕ ฝ่าย คือ ๑) ฝ่ายการศึกษาสังคมและวัฒนธรรม ๒) ฝ่ายสาธารณสุข ๓) ฝ่ายเศรษฐกิจ ๔) ฝ่ายควบคุมป้องกันยาเสพติด และ ๕) ฝ่ายป่าชุมชน ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

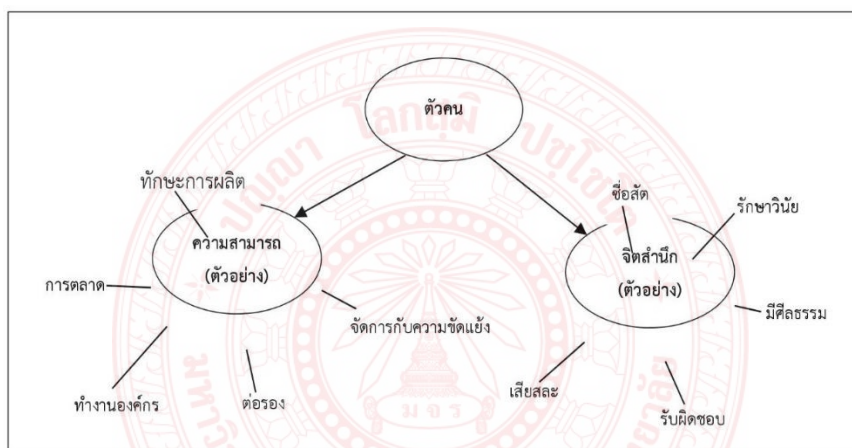
แผนภาพที่ ๒.๓. โครงสร้างองค์กรพัฒนาคูณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน

ที่มา: พรณทิพย์ เพชรมาก บรรณาธิการ (๒๕๕๐, หน้า ๒๘-๒๙)

^{๑๕} พรณทิพย์ เพชรมาก บรรณาธิการ, **สภาองค์กรชุมชน: รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**, (กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๘ - ๒๙.

๒.๑.๘. กลยุทธ์เกี่ยวกับการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

ปรัชญาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ นั้นได้ ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นการพัฒนาแบบถือคนเป็นศูนย์กลาง (human-centered development) หมายความว่า การพัฒนาทุกอย่างทำไปเพราะเพื่อให้มนุษย์มีความสุขมากขึ้น และตัวมนุษย์ก็มีการพัฒนาดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน (ไม่ใช่เรื่องของถนนหนทางหรือ GNP เป็นส่วนกลาง) ท่าทีของการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในการทำงานขององค์กรชุมชนนั้นคงจะเป็นท่าทีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติคือทั้งใช้ทั้งทำนุบำรุงรักษา ทั้งการจัดการและทั้งพัฒนา รวมทั้งสืบทอดด้วยมิติของการพัฒนาบุคลากรควรมี ๒ มิติ ได้แก่การพัฒนาความสามารถ และการพัฒนาจิตสำนึกของชุมชนในชุมชน ดังแผนภูมิ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๔. มิติของการพัฒนาคน
ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๐, หน้า ๓๘)

สำหรับกลยุทธ์มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการพัฒนาบุคคลนั้นมีสาระสำคัญใน ๒ ส่วน คือ ส่วนของการพัฒนาความรู้และส่วนของเวลาในการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติอย่างค่อยเป็นค่อยไป การพัฒนาความรู้จะมีฐานะจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการทำงานในองค์กรชุมชนแล้ว การพัฒนาความรู้ยังต้องทำหน้าที่เป็น “ยาดำ” แทรกอยู่ในทุกขั้นตอน ถ้าขาดยาตัวนี้ จะมีผลทำให้องค์กรชุมชนนั้นขาดพลังชีวิตที่สำคัญไป การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มนั้นนอกจากจะขยายขีดความสามารถของคนให้ทำกิจกรรมได้มากขึ้นแล้ว ยังทำให้บุคคลนั้นพัฒนาความคิดตามไปด้วย ในบางกรณีการทำกิจกรรมอาจจะผิดพลาดไปบ้าง แต่ถ้าตนได้เรียนรู้ก็ยังถือว่า “เข้าเป้า” (ของการพัฒนาคน) แต่ในหลายกรณีจะเห็นได้ว่ากิจกรรมบรรลุเป้าหมาย หากทว่าความคิดของคนไม่พัฒนา ก็ยังต้องถือว่าคลาดเคลื่อนจากเป้าหมายไปอย่างไรก็ตามการพัฒนาคนต้อง “ใช้เวลา” กลยุทธ์การพัฒนาคนนั้นต้องใช้เวลาไม่มีวิธีการโตแล้วเรียนลัด หรือมีสูตรสำเร็จรูป แบบเติมน้ำแล้วก็กินได้เลย และดูเหมือนจะเป็นสังขารที่ว่า กลุ่มที่ตั้งช้าย่อมล้าช้า กลุ่มที่ตั้งเร็วย่อมล้าเร็วเช่นกัน

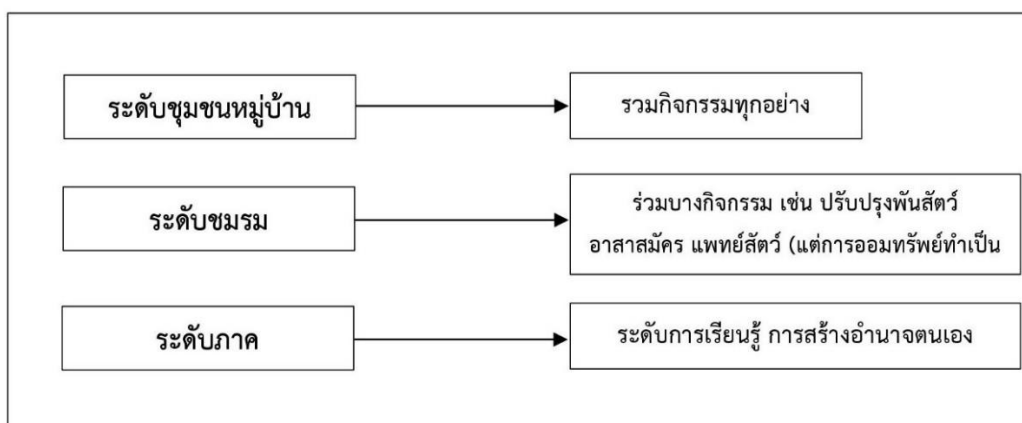
๒.๑.๙. กลยุทธ์เกี่ยวกับการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรวัตถุ

เนื่องจากวัตถุที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชนจะแตกต่างกันไปตามประเภทและเป้าหมายของกิจกรรม เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตย่อมมีกลยุทธ์ในการจัดการที่แตกต่างกันและการจัดการกับทรัพยากรวัตถุนั้นจะเป็นผลลัพธ์ต่อเนื่องมาจากการพัฒนาทักษะความสามารถของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสามารถประมวลแนวทางการจัดการได้ ๓ แนวทางทั้งนี้ การจัดการและการพัฒนาทุน ได้แก่ กลยุทธ์การระดมทุน การพัฒนาทุน การจัดแบ่งและการบริหารเงินทุน การจัดการและการพัฒนาตลาด ในกรณีนี้ที่องค์กรชุมชนเริ่มทำธุรกิจก็จำเป็นต้องมีการแสวงหาตลาด การขยายตลาด รวมทั้งการสร้างตลาดใหม่ๆ การจัดการเรื่องนี้จะย้อนกลับมาเชื่อมโยงกับเรื่องทุนและการผลิตอีกทอดหนึ่ง การจัดการกับการแบ่งปันผลประโยชน์ อ่านได้จากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรกำไร การใช้กำลังไปในทิศทางใด การจ่ายค่าตอบแทน เงินปันผล การจัดการในเรื่องนี้จำเป็นต้องใช้หลักการเดิม ที่กล่าวมาแล้วคือ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง หลักความยุติธรรมและหลักความโปร่งใสตรวจสอบได้

๒.๑.๑๐. กลยุทธ์เกี่ยวกับการจัดการและการพัฒนาเครือข่าย

ลักษณะร่วมประการหนึ่งขององค์กรชุมชน คือ จะมีการขยายแนวคิด ขยายกิจกรรม สร้างเครือข่ายอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการขยายเครือข่ายตามพื้นที่ เช่น ขยายไปในหมู่บ้านใกล้เคียง หรือขยายตามลักษณะกิจกรรม คือสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอื่นที่ทำกิจกรรมแบบเดียวกันหรือทำกิจกรรมเสริมกัน นอกจากนั้นความสัมพันธ์กับเครือข่ายก็ยังเป็นองค์กัมพันธมิตรที่หนุนช่วยกันได้ทุกเรื่อง แต่ในบางกรณีก็เป็นเครือข่ายที่อาจต้องมีการต่อรองกันบ้าง การจัดการและการพัฒนาเครือข่ายโดยมากมีข้อควรพิจารณา ดังนี้

เรื่องขนาดที่กำลังพอเหมาะ แม้ว่าแนวคิดเรื่องเครือข่ายจะเป็นการขยายขอบเขตของความสัมพันธ์ที่ต่างหมุนช่วยซึ่งกันและกันก็ตาม แต่ทว่าในการขยายตัวออกไปนั้น ก็มีข้อเท็จจริงประการหนึ่งก็คือ คนยิ่งเยอะ เรื่องก็ยิ่งเยะและต้องการการบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในการขยายเครือข่ายจึงอาจต้องมีการคิดถึงหลักการเรื่องขนาดที่มีกำลังพอเหมาะ (เล็กไปก็ไม่ได้ใหญ่ไปก็ไม่ได้) การแบ่งขอบเขตความรับผิดชอบ จากหลายกรณีตัวอย่างองค์กรชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนหนึ่งๆ ได้ขยายเครือข่ายออกเป็นระดับต่างๆ คือ ระดับชุมชนหมู่บ้าน ระดับชมรม และระดับภาค กลยุทธ์หนึ่งที่เราน่าจะต้องศึกษาต่อไปก็คือ ในแต่ละระดับนั้นควรมีขอบเขตการทำกิจกรรมร่วมกันในระดับไหน ดังภาพ

แผนภาพที่ ๒.๕. กิจกรรมในแต่ละระดับของเครือข่าย

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๐, หน้า ๔๓)

หากไม่กำหนดขอบเขตที่แน่นอนดังกล่าวก็น่าจะทำให้มีปัญหาเรื่องการจัดสรรทรัพยากร โดยเฉพาะเรื่องทรัพยากรบุคคลและเวลา ดังเช่นที่ผู้นำชาวบ้านหลายคนปรารถนาว่าเมื่อต้องทำงานระดับกว้างมากทำให้ไม่มีเวลาพัฒนาชุมชนหมู่บ้านของตนเองความจำเป็นที่ต้องทำกลุ่มย่อยให้เข้มแข็ง แม้ว่าการขยายเครือข่ายจะหมายถึงการขยายกิจกรรมออกไปข้างนอก แต่ทว่ากลยุทธ์ที่ต้องนำมาใช้ก็คือนโยบายเดิน ๒ ขาอย่างสมดุล กล่าวคือ ในขณะที่ขยายตัวออกไปข้างนอก ก็ต้องไม่ลืมที่จะพัฒนาหน่วยย่อยให้เข้มแข็งในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเข้าใจของสมาชิก การบริหารเงินทุน การจัดระบบแบ่งงาน เป็นต้น

๒.๑.๑๑. กระบวนและวิธีการเรียนรู้ขององค์กรชุมชน

กระบวนการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้องค์กรชุมชนมีการพัฒนา มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพรวมถึงเป็นที่พึงของชุมชนได้ ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองขององค์กรชุมชนจึงมีความจำเป็น ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนดังกล่าวประกอบด้วย

๑. การถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่าความรู้ ภูมิปัญญา อุดมการณ์จากผู้นำชุมชนสู่เยาวชน โดยเริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการที่สามารถกระตุ้นให้เยาวชนและผู้นำหันมาสนใจชุมชนมากขึ้น และเมื่อเยาวชนได้เรียนรู้การเกิด วิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการคงอยู่และการล่มสลายของกลุ่มอาชีพทำให้เกิดการเรียนรู้ บทเรียน ประสบการณ์การพัฒนาของชุมชน ได้เห็นจุดอ่อนและจุดเด่นของการทำงานพัฒนา

๒. การเปิดโอกาสเรียนรู้ บทเรียน ประสบการณ์จากพื้นที่อื่น ที่เรียกว่าศึกษาดูงาน เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานและลงมือปฏิบัติจริง ดังกรณีศึกษาดูงานของกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์เมื่อกลับมาได้มีการวางแผนรักษาป่าชุมชนในพื้นที่ของตนเอง

๓. กระบวนการสรุปทบทวนในกลุ่มสนทนากันอย่างต่อเนื่อง เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มในเครือข่ายและภายนอกเครือข่าย โดยมีเวทีอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

๔. เรียนรู้และปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดโดยการนำสิ่งของร้องทุกข์เพื่อแลกข้าวมาประทังชีวิต สิ่งของที่นำมาแลกเปลี่ยนเป็นพืชผักที่ชาวบ้านปลูก การนำผักไปแลกกับยาป้องกันไข้ป่า การประสานงานกับจังหวัดเพื่อความช่วยเหลือเรือข้ามฟาก

๕. เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงท่ามกลางการปฏิบัติ เช่น ช่วงแรกใช้การเก็บค่าหุ้นในการระดมทุนธนาคาร เมื่อค้นพบว่า คนยากจนไม่ได้รับประโยชน์ เพราะไม่มีข้าวเปลือกมารวมลงหุ้น จึงปรับเปลี่ยนมาเป็นการบริจาคแทน คนจนจึงได้รับทรัพยากรของชุมชน และมีการประยุกต์ผ้าป่าข้าว ทำให้การเรียนรู้ระดมทุน การประสานทุนภายนอก การเรียนรู้จากการสังเกต ดิน ฟ้า อากาศ พฤติกรรมของสัตว์ทำให้ทำนายทายทักเชื่อมโยงกับการทำมาหากินได้

๖. กระบวนการกลุ่ม เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้ โดยผสมผสานความรู้ที่มีอยู่เดิมและความรู้ใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการแก้ไขปัญหา

๗. การเรียนรู้โดยผ่านสื่อทางวัฒนธรรม การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้ตระหนักในคุณค่าความสำคัญและการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ชุมชน

๘. สร้างรูปธรรมเป็นแบบอย่างให้คนในชุมชนเลียนแบบหรือเอาอย่าง เช่น ทำเกษตรผสมผสานสามารถส่งลูกเรียนจบปริญญาตรี และเสริมสร้างฐานะตนเองได้ คนอื่นก็เอาแบบอย่าง มีกลุ่มคนจนที่บริหารงานโดยยึดหลักโปร่งใส ทำให้เป็นแบบอย่าง

๙. การเรียนรู้โดยการกระตุ้นความคิด อุดมการณ์ไม่เชิงสังคม การเมือง เศรษฐกิจรอบ ๆ ตัว ว่ากำลังเผชิญปัญหาอะไร ทำอย่างไร ไม่หลงไปตามกระแสสังคม และมองเห็นแนวทางแก้ไขโดยเรียนรู้จากผู้ที่ประสบความสำเร็จ^{๑๖}

สำหรับวิธีการเรียนรู้ของชุมชนสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือในการศึกษาชุมชนได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพขององค์กรชุมชนที่จะนำไปใช้รวมถึงความเหมาะสมของพื้นที่ที่ใช้เครื่องมืออีกด้วยซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วย

๑. การแสวงหาข้อมูล โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การวิจัย การสำรวจ/รวบรวมข้อมูลมือสอง สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์/บันทึกข้อมูล

๒. การปฏิบัติจริง ได้แก่ การพาทำการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการทดลอง

^{๑๖} สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การเรียนรู้และการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนเพื่อชุมชนเป็นสุข, (ขอนแก่น: ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙), หน้า ๕๗ - ๕๙. (เอกสารอัดสำเนา)

๓. การจัดเวทีในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ เวทีประชาคม เวทีตรวจสอบข้อมูล เวทีคืนความรู้/คืนข้อมูล เวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ เวทีขยายผล เวทีสร้างจิตสำนึก เวทีแลกเปลี่ยนผลิต เวทีทำแผนชุมชน และเวทีสรุปผล

๔. การศึกษาดูงานและการติดตามเยี่ยมเยือน/การให้สัมผัสกับสิ่งไม่คุ้นเคย^{๑๗}

โดยสรุปแล้วการใช้เครื่องมือในการศึกษาเรียนรู้ชุมชนขององค์กรชุมชนสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการนำเอาเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนมาประยุกต์ใช้สำหรับการทำงานขององค์กรชุมชนให้มีความเหมาะสมกับประเด็นงานและพื้นที่งานนั้นๆ นั่นเอง

จะเห็นได้ว่า องค์กรชุมชนคือ กลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มารวมตัวกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย มีการจัดระบบ รูปแบบการทำงาน มีการบริหารจัดการ รวมถึงแบ่งปันผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตัวชุมชนเอง ซึ่งจะมีสภาพเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ แต่สาระสำคัญคือการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนดังกล่าวสมาชิกกลุ่มหรือชุมชนต้องตระหนักถึงความเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน และมุ่งหวังให้องค์กรชุมชนดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตนเองให้ดีขึ้น

๒.๒. แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างคุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้ และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า Character Development

๒.๕.๑. ความหมายของการจัดการเรียน

การจัดการเรียนรู้ไม่ใช่เป็นเพียงการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา โดยใช้วิธีการบอกบอกให้จดและนำไปท่องจำเพื่อการสอบเท่านั้น แต่การจัดการเรียนรู้เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งซึ่งมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้น กล่าวคือ วิธีการใดก็ตามที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้เรียนเกิดการเรียนรู้ เรียกได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ในทัศนะต่างๆ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ (Learning) หมายถึง วิธีการ กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การ

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

พัฒนาความคิดและความสามารถ โดยอาศัยประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม^{๑๘}

สมุน อมรวิวัฒน์ อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้คือสถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไป้เกิดขึ้น^{๑๙} ได้แก่

๑) มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนกับผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม

๒) ความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่

๓) ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช กล่าวว่าจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีระบบระเบียบครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนถึงการประเมินผล^{๒๐}

บลูม (Bloom) ได้จำแนกการเรียนรู้ไว้เป็น ๓ ด้าน คือ^{๒๑}

๑) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึง พัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิด

๒) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึง พัฒนาการทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความสนใจ ค่านิยม ความซาบซึ้ง การปรับตัวและเจตคติต่างๆ

๓) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึง การพัฒนาทักษะในทางปฏิบัติ ได้แก่ ทักษะในการใช้วาระต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหว การลงมือทำงาน การทำการทดลอง

ฮูและดันแคน (Hough & Duncan) อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเอง อย่างสร้างสรรค์

^{๑๘} มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง, ๒๕๕๓), ไม่ปรากฏหน้า.

^{๑๙} สมุน อมรวิวัฒน์, สมบัติพิสัยของการศึกษาไทย, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๔๖๐.

^{๒๐} วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช, การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ท้องถิ่น, (กรุงเทพฯ: เลิฟแอนดิลิฟ เพรส, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๕.

^{๒๑} สมร ทองดี และปราณี รามสูตร, แนวคิดในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), ไม่ปรากฏหน้า.

เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และความผาสุก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่างๆ ๔ ด้าน^{๒๒} คือ

๑) ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข้าใจ ในจุดประสงค์รายวิชาและการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหา ได้เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น

๒) ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือกวิธีสอนและเทคนิคการจัด การเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

๓) ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสมและสามารถ วิเคราะห์ผลได้

๔) ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluating) หมายถึง ความสามารถในการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้

กาจเเย (Gagne) ได้เสนอเงื่อนไขของการเรียนรู้ไว้ ๘ ประการ^{๒๓} คือ

- ๑) การเรียนรู้เมื่อได้รับสัญญาณ (Signal Learning)
- ๒) การเรียนรู้ในลักษณะของการกระตุ้น-ตอบสนอง (Stimulus-Response Learning)
- ๓) การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงการกระตุ้น-ตอบสนอง (Chaining)
- ๔) การเรียนรู้โดยสร้างความสัมพันธ์กระตุ้น-ตอบสนองด้วยภาษา (Verbal Association)
- ๕) การเรียนรู้แบบแยกแยะ (Discrimination Learning)
- ๖) การเรียนรู้ในแนวความคิดหลัก (Concept Learning)
- ๗) การเรียนรู้ในกฎเกณฑ์ (Rule Learning)
- ๘) การเรียนรู้เชิงแก้ปัญหา (Problem Solving)

กู๊ด (Good) ได้อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนผู้เรียนในสถาบันการศึกษา^{๒๔}

ฮิลล์ (Hills) ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน^{๒๕}

^{๒๒} Hough, John B. and Duncan, James K, **Teaching description and analysis**, (Addison-Westlu, 1970), p. 144.

^{๒๓} Gagne, R. M., **The Condition of Learning**, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1970).

^{๒๔} Good, Carter V., **Dictionary of education**, (New York: McGraw- Hill Book, 1974), p. 588.

^{๒๕} Hills P.J.A., **Dictionary of education**, (London: Routledge & Kegan Payi, 1982), p. 266.

มอร์ (Moore) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่พยายามช่วยให้บุคคลอื่นได้เกิดการพัฒนาตนในทุกด้านอย่างเต็ม ศักยภาพ^{๒๖}

๒.๕.๒. ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ตั้งใจเรียน และ เกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิตหรือไม่เพียงใด นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน หรือผู้สอนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการ จัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนดังนี้คือ

๑. มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมที่เรียนรู้
๒. เกิดทักษะหรือมีความชำนาญใน เนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้
๓. เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน
๔. สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๕. สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป

การที่ผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญานั้น การส่งเสริมที่ดีที่สุดก็คือการให้การศึกษา ซึ่งจาก ที่กล่าวมาจะเห็นได้ ว่าการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก^{๒๗}

๒.๕.๓. ลักษณะของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้มีลักษณะที่เด่นชัดอยู่ ๓ ลักษณะ คือ

- ๑) การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งหมายความว่า การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและปฏิสัมพันธ์ที่ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นไปตามลำดับ ขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- ๒) การจัดการเรียนรู้จุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตาม จุดประสงค์ ที่กำหนดไว้ โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่
 - ๑) ด้านความรู้ความคิด หรือด้านพุทธิพิสัย
 - ๒) ด้านทักษะกระบวนการ หรือด้านทักษะพิสัย
 - ๓) ด้านเจตคติ หรือด้านจิตพิสัย

^{๒๖} Moore, K.D., *Classroom teaching skills*, (New York: McGraw-Hill. Moore, 1992), p. 4.

^{๒๗} มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, *คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พิมพ์ที่ ๒๕๕๓), หน้า ๓

๓) การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้ก็ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน ซึ่งหมายความว่าจัดการเรียนรู้บรรลุจุดประสงค์ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับอาศัยความรู้ความสามารถ ของผู้สอนทั้งด้านวิชาการ (ศาสตร์) ทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ (ศิลป์) เป็นสำคัญ^{๒๘}

๒.๕.๔. องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนจำเป็นจะต้องศึกษาจากข้อมูลหลากหลายประการเพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนและการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑) ผู้เรียน

๒) บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

๓) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง ๓ ประการนี้ดำเนินไปด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

๑) ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง และจะละเลยไม่ได้

๒) บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นส่วนที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ เป็นประชาธิปไตย ความเคร่งเครียด ความขี้นบานของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนด แต่ถึงกระนั้นก็ตามบรรยากาศในชั้นเรียน ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอน คือ ผู้เรียนเข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิวหรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมาเนื่องจากความไม่ปรองดองในครอบครัว เป็นต้นส่วนทางด้านผู้สอนนั้นอาจจะมีคามกดดันจากฝ่ายบริหารหรือจากครอบครัว เศรษฐกิจ อาหารเช้าก่อนมาสถานศึกษาของผู้มีเพียงน้ำแ้วเดียวเท่านั้น สิ่งที่น่ามาก่อนเหล่านี้เกิดขึ้นก่อนที่ผู้สอนและผู้เรียนจะมาพบกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งได้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยา ในชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้จะปรากฏออกมาในรูปแบบใด

๓) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นเครื่องชี้บ่งถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ผู้สอนควรจะต้องคิดถึงผู้เรียนในฐานะเป็นบุคคลหนึ่งผู้เรียนมีสิทธิที่จะได้รับ

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๔.

ความต้องการพื้นฐาน และผู้สอนจะต้องหาทวิวิธี ที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และผู้สอนสอนควรจะฝึกให้มีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป^{๒๙}

๒.๕.๕. หลักพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้

หลักการจัดการเรียนรู้เป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้จะเป็นผู้สอน แม้ว่าผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคการจัดการเรียนรู้เฉพาะของตน แต่ก็จะมีหลักการพื้นฐานเดียวกันซึ่งหลักการพื้นฐานนี้มีนักการศึกษาได้แสดงทรรศนะไว้หลายท่าน เช่น

นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ไว้คล้ายๆ กันสรุปได้ ๔ ประการ คือ

๑) หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้และด้านการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้

๒) หลักการวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การเตรียมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การผลิตสื่อ เตรียมแบบทดสอบและข้อสอบ

๓) หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง

๔) หลักการประเมินผลและรายงานผล ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ การสร้างและการใช้เครื่องมือการประเมิน การตีความหมายและการรายงานผลการประเมิน

ทองคุณ หงส์พันธ์ ได้ให้หลักการจัดการเรียนรู้ โดยกล่าวไว้เป็นบัญญัติ ๒๐ ประการของการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- ๑) ศึกษาหลักสูตรให้กระจ่าง
- ๒) วางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างดี
- ๓) มีกิจกรรม/ทำอุปกรณ์
- ๔) สอนจากง่ายไปหายาก
- ๕) วิธีสอนหลากหลายมากชนิด
- ๖) สอนให้คิดมากกว่าจำ
- ๗) สอนให้ทำมากกว่าท่อง
- ๘) แคล้วคล่องเรื่องสื่อสาร

^{๒๙} เดียวกัน, หน้า ๔-๕.

- ๙) ต้องชำนาญการจงใจ
- ๑๐) อย่าลืมนำจิตวิทยา
- ๑๑) ต้องพัฒนาอารมณ์ขัน
- ๑๒) ต้องผูกพันห่วงหาศิษย์
- ๑๓) ฝ่าตามติดพฤติกรรม
- ๑๔) อย่าทำตัวเป็นทรราช
- ๑๕) สร้างบรรยากาศไม่น่ากลัว
- ๑๖) ประพฤติตัวตามที่สอน
- ๑๗) อย่าตำตรอนกำลังใจ
- ๑๘) ใช้เทคนิคการประเมิน
- ๑๙) ผู้เรียนเพลินมีความสุข
- ๒๐) ผู้สอนสนุกกับการเรียน

จากหลักการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเป็นหลักการจัดการเรียนรู้พื้นฐาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนี้

๑) สอนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวออกไป หาสิ่งที่อยู่ไกลตัว ตามปกติผู้เรียนมักจะสนใจและคุ้นเคยกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว บทเรียนที่ผู้สอนจะนำมาสอนนั้นควรเลือกสิ่งที่อยู่รอบตัวหรือใกล้ตัว ก่อนแล้วค่อยสอนสิ่งที่อยู่ห่างจากตัวออกไปเรื่อย ๆ

๒) สอนจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยาก การจัดการเรียนรู้ถ้าจะให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกหัวข้อเรื่องจากง่ายไปหายากอยู่แล้ว เพราะสิ่งง่าย ๆ นั้น ผู้เรียนจะเข้าใจได้ดี และเป็นพื้นฐานในการเรียนสิ่งยากต่อไป

๓) สอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์ ในการจัดการเรียนรู้บทเรียนใดๆ ก็ตาม ผู้สอนควรให้ตัวอย่างหลายๆ ตัวอย่าง หรืออาจจะให้เรียนช่วยหาตัว อย่างให้แล้วช่วยกันสรุปตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมา

๔) สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าประสบการณ์ใหม่นั้น ย่อมต้องอาศัยบทเรียนเก่าหรือประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน จึงจะเรียนบทเรียนใหม่ได้เข้าใจดี

๕) สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม ในการจัดการเรียนรู้บทเรียนใดๆ ก็ตามผู้สอน ควรพยายามใช้สื่อการเรียนประกอบการจัดการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นวิธีการทำให้บทเรียน เป็นรูปธรรม ซึ่งจะง่ายแก่การเข้าใจของผู้เรียน

๖) สอนจากการทดลองไปหาการสรุปตั้งกฎเกณฑ์ บทเรียนใดที่สามารถให้ผู้เรียน ทดลองปฏิบัติจริงได้ ผู้สอนก็ควรให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติหรือลงมือกระทำด้วยตนเอง เมื่อทดลองเสร็จแล้ว ผู้สอนจึงซักถามและให้ผู้เรียนคิดสรุปเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมา

๗) สอนโดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ธรรมชาติของผู้เรียนในวัยต่างๆ นั้นจะ มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสนใจ ความถนัดพิเศษและความสามารถ ผู้สอนจะต้องเข้าใจในหลัก พัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่างๆ ด้วย เพื่อที่จะได้จัดเตรียมบทเรียนและกิจกรรมไว้อย่างเหมาะสม อย่งให้ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนด้วย

๘) สอนโดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยา หลักจิตวิทยาที่ผู้สอนต้องนำมาใช้ในการจัดการ การเรียนรูมากที่สุด คือ จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการศึกษา เป็นต้น

๙) สอนโดยยึดจุดหมายของการจัดการศึกษา จุดหมายของการจัดการศึกษาจะเป็น เป้าหมายหลักตามแนวนโยบายในการจัดดำเนินการศึกษาของชาติในระดับต่างๆ

๑๐) สอนโดยยึดความมุ่งหมายของหลักสูตรและบทเรียนเป็นหลัก ในการจัดการ การเรียนรู้นั้น ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดความมุ่งหมายหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ของหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นหลัก และอีกทั้งผู้สอนยังต้องกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเฉพาะของ แต่ละสาระหรือหน่วยการเรียนรู้ขึ้นด้วย และในขณะที่สอนผู้สอนต้องพยายามจัดสถานการณ์ สภาพ การณ์และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามความมุ่งหมายเฉพาะสาระหรือหน่วยการ เรียนรู้นั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการเรียนที่ดี^{๓๐}

๒.๕.๖. ลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ดี

ผู้สอนที่ดีทุกคนย่อมมีความรับผิดชอบในหน้าที่ในด้านการจัดการเรียนรู้และ การอบรมผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องมีหลัก ในการยึดดังนี้

๑) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ โดยการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ สำหรับผู้เรียนในระดับต่างๆ เพื่อจะได้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนคิดหาเหตุผล คติเปรียบเทียบ และคิดพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ

๒) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในมากที่สุดด้วยการเรียนโดยการกระทำด้วย (Learning by doing)

๓) ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม (Group working) โดยมีการปรึกษาหารือกัน ในกลุ่มแบ่งงานกันทำด้วยความร่วมมือกันและประเมินผลรวมกัน

๔) ส่งเสริมให้เรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๗.

๕) มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้นั้นเกิดความยืดหยุ่น น่าสนใจ และไม่น่าเบื่อโดยการนำเอาเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบต่างๆ มาดัดแปลงใช้ในการจัดการเรียนรู้

๖) มีการเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้สอนจะได้ทราบว่าจะสอนอย่างไรบ้างตามลำดับขั้นและยังช่วยให้ผู้สอนพร้อมที่จะสอนด้วยความมั่นใจ

๗) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และคิดหาเหตุผลความเป็นมาของสิ่งที่เรียน และมีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๘) มีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เน้นการประเมินตามสภาพจริง ประเมินตาม ความรู้ความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้แน่ใจว่าการจัดการเรียนรู้ได้ผลตรงตาม จุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่เพียงใด

๙) มีสื่อการจัดการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสนใจและเข้าใจบทเรียน เช่น ของจริง รูปภาพ หุ่นจำลอง แผนภูมิ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน วีดิทัศน์ ฐานข้อมูลการเรียนรู้ เว็บไซต์และสื่อทัศนอื่นๆ

๑๐) มีการจูงใจในระหว่างการจัดการเรียนรู้ เช่น การให้รางวัล การชมเชย การลงโทษ การติเตียน การให้คะแนน การสอบ การแข่งขัน การปรบมือให้เกียรติ ฯลฯ มาใช้เป็นสิ่งกระตุ้น และชี้แนวทางเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนการทำกิจกรรมมากขึ้น

๑๑) มีกิจกรรมให้ผู้เรียนทำหลายอย่างเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสนุกสนานในการเรียน

๑๒) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุกด้านทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

๑๓) ส่งเสริมความสัมพันธ์หรือการบูรณาการระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่นๆ ในหลักสูตร เช่น สอนภาษาไทยก็สอนให้สัมพันธ์กับสังคมศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรี และ นาฏศิลป์ เป็นต้น

๑๔) มีการสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะแก่การเรียนรู้ตามบทเรียนที่ สอน ทั้งในแง่ของสิ่งแวดล้อมและอารมณ์ของผู้เรียน

๑๕) สอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ(Child center) ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เอง ผู้สอนจะเป็นเพียงผู้คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำในการทำกิจกรรม

๑๖) สอนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ให้มากที่สุด

๑๗) สอนตามกฎแห่งการเรียนรู้ โดยจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

๑๘) สอนโดยส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแบบประชาธิปไตย โดยสามารถแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และฝึกให้ผู้เรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการวางแผนงานร่วมกับผู้สอน^{๓๑}

๒.๕.๗. ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทั้งนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะและธรรมชาติของการเรียนรู้แล้วทำการนิยามความหมายของการเรียนรู้ เอาไว้มากมายในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขปเพื่อเป็นแนวทางการหาข้อสรุป ดังนี้

โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรับแต่งศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งสามารถวัดได้ อันเป็นผล มาจากการได้รับการฝึกฝน การได้รับความรู้ การฝึกทักษะ การเรียนการสอนและการมีประสบการณ์ มาก่อน^{๓๒}

เบอร์ตัน (Burton) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน ตัวบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม (environment) ซึ่งจะทำให้ บุคคลได้ตอบสนองความต้องการของตนและทำให้สามารถต่อสู้กับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ต่อไป^{๓๓}

โรเจอร์ (Roger) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำ และสามารถพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้ใน ๒ ลักษณะ คือ

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ (Automatic) ในการเรียนรู้ สิ่งใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ หรือการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเกิดขึ้น โดยที่ผู้เรียน ไม่ได้ตั้งใจ (Unintended Learning)

๒) เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจและต้องใช้ความพยายาม (Purpose and Effort) ต้องมีการวางแผนในการเรียน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ทั้งสองลักษณะจะต้องเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร (Permanence changes)^{๓๔}

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๙.

^{๓๒} Donald Clark, อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์, การจัดการกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา: เทมการพิมพ์ สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๓๔} Roger, อ้างใน ศิริบุรณ สายโกสุม, จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๙.

อารี พันธมณี ได้สรุปความหมายของการเรียนรู้อย่างไรว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจาก ประสบการณ์ หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิภาวะพิชยาต่างๆ อุบัติเหตุหรือความบังเอิญ^{๓๕}

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึงการมีความรู้ความสามารถ ทักษะและความประพฤติชอบของผู้เรียน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้^{๓๖}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^{๓๗}

พิมล พรพีระชนม์ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัส สามารถเกิดขึ้นได้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้ผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และด้านความรู้สึก (Affective)^{๓๘}

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ซึ่งเกิดจากการดู ได้ยิน ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส การอ่าน การนึกคิด การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์

^{๓๕} อารี พันธมณี, *จิตวิทยาการเรียนการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙.

^{๓๖} พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และเพยาว์ ยินดีสุข, *ทักษะ ๕ C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๕.

^{๓๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕*, (กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิคจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๓๘} พรพิมล พรพีระชนม์, *การจัดกระบวนการเรียนรู้*, (สงขลา: เทมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

๒.๕.๘. แนวความคิดของนักปราชญ์และนักวิชาการ

เดิมนักคิดมักใช้วิธีการสร้างองค์ความรู้ในเชิงปรัชญาในการอธิบายและพิสูจน์ ยืนยันความคิดเชิงปรัชญาของตนแต่ต่อมาเมื่อโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น จึงได้มีการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Process) มาใช้ในการพิสูจน์ ทดสอบแนวความคิด ความเชื่อเหล่านั้น เป็นผลให้เกิดทฤษฎีและหลักการทางการศึกษาขึ้นเป็นจำนวนมาก

ความเชื่อด้านการศึกษา หรือการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นั้น ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับเรื่องศาสตร์และศิลป์ที่ใช้ในการสอนเด็ก (Pedagogy) โดยได้รับอิทธิพลมาจากกระแสความคิดทางวิทยาศาสตร์ และกระแสความคิดเกี่ยวกับศิลปะด้านการสอนประกอบกัน กล่าวคือ

๑) กระแสความความคิดทางวิทยาศาสตร์ แนวคิดทางวิทยาศาสตร์เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงการศึกษาค้นคว้าเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ด้วยวิธีการที่เคร่งครัดต่อระเบียบวิธีการวิจัย โดยเน้นการทดลอง ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ กระแสความคิดทางวิทยาศาสตร์ ในการศึกษา ค้นคว้า นับเป็นการวิจัยอย่างมีกฎเกณฑ์มากกว่าการศึกษาในระยะที่ผ่านมาในอดีตซึ่งอาศัยเพียงความเชื่อถือลอย ๆ เท่านั้น วิธีดังกล่าวนำไปสู่การเกิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไค์ขึ้นในเวลาต่อมา

๒) กระแสความคิดเกี่ยวกับศิลปะด้านการสอน เป็นแนวคิดที่เน้นศิลปะในการเรียนรู้โดยการค้นหาวิธีการในการรับความรู้แบบใหม่ ๆ แล้วทำการวิเคราะห์ถึงความสำคัญของประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ลักษณะแนวคิดที่สำคัญคือ การคิดที่ว่า การเรียนรู้นั้นควรจะมีการเริ่มต้นโดยใช้สถานการณ์ต่างๆ มากกว่าเริ่มต้นจากเนื้อหาวิชา ทั้งนี้วิธีการสอบแบบดั้งเดิมทั่วไปที่ใช้กันอยู่มักเริ่มต้นจากตัวผู้สอน (Teacher center) หรือจากเนื้อหาวิชาเป็นอันดับแรก (Subject Matter) แล้วจึงมองดูที่ตัวผู้เรียนเป็นอันดับที่สอง ลักษณะการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมนั้นผู้เรียนจะต้องพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับหลักสูตร ซึ่งต่างจากศาสตร์และศิลป์ด้านการสอนในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ ที่ปรับเปลี่ยนแนวคิดมาสู่การจัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) โดยมีจุดเน้น ให้ผู้เรียน เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและมีผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การศึกษาในอดีตเกิดจากการใช้สถานการณ์ต่างๆ โดยไม่ได้สนใจในเนื้อหา ซึ่งครูจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบการสอนเอง (Teacher Center) แต่ในปัจจุบันการเรียนการสอนต้องใช้ทั้งศาสตร์และ

ศิลป์ซึ่งต้องเน้นที่ความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญ (Child Center) นักเรียนจะเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้เท่านั้น

๒.๕.๙. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือข้อมูล และเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน หรือเป็นหลักของการเกิดการเรียนรู้สามารถทำการทดสอบได้ สามารถนำอ้างอิงถึงเหตุการณ์และประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาทดลองเริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ มีนักคิดและนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมาก และแนวคิดเริ่มมีความหลากหลายขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในจุดนี้เริ่มมีลักษณะของความเป็น วิทยาศาสตร์มากขึ้นมีการนำแนวทางการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้มากขึ้นเป็นลำดับ สามารถจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคนี้ ออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-active) การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสำคัญกับ”พฤติกรรม” มากเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้และทดสอบได้ เป้าหมายหลักของนักพฤติกรรมนิยม คือ การค้นหาและระบุถึงกฎที่สามารถควบคุมการเรียนรู้ โดยให้ความสุขใจต่อความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งสิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึงเหตุการณ์หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านอวัยวะรับสัมผัสของบุคคลส่วนการตอบสนอง (Response) หมายถึงการที่บุคคลแสดงอาการได้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่รับรู้^{๓๙}

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) นักคิดในกลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ หรือกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญา หรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตของความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมออกไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย สร้างความสัมพันธ์ของ

^{๓๙} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

ข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่าง ๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา ของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง^{๔๐}

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่ามีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการและมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตนหากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพมนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๔๑}

๔) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะผสมผสานแนวคิดระหว่างพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยม (Behavior Cognitive) โดยอาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลายของทั้งสองแนวคิด เช่น แนวคิดของกานเย เป็นต้น โดยกานเย เชื่อว่าความรู้ก็มีสิ่งหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจ ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมีความซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง กานเย ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมเข้าด้วยกัน^{๔๒}

สรุปได้ว่านักจิตวิทยาทั้ง ๔ กลุ่มต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพัฒนามนุษย์ ซึ่งสอดคล้องหลักการศึกษามโนธรรมศาสตร์ คือ ไตรสิกขา กล่าวคือการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบเหมาะสมแก่การใช้งานและพัฒนาให้เกิดปัญญา รู้เท่าทันปัญหา สามารถเผชิญปัญหาได้อย่างมีสติและเป็นสุข

๒.๕.๑๐. ทฤษฎีการเรียนรู้และหลักการจัดการการเรียนรู้

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันล้วนเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สามารถอ้างอิง ตรวจสอบได้ด้วยหลักการและเหตุผล และสามารถประยุกต์ใช้ได้ไม่ยาก นักผู้เขียนได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และเห็นว่าสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีไปประยุกต์สู่หลักการจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Connectionism Theory)

ธอร์นไดค์ (Thorndike) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลมีการลองผิดลองถูก

^{๔๐} ศิริบุรณ์ สายโกสุม, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๘๙.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๙.

^{๔๒} รังสรรค์ บุชยะมา, การจัดการการเรียนรู้, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

(Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบวิธีที่ดี และเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาและเป็นการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปเดียวและจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) สรุปได้ดังนี้

๑) กฎแห่งผลลัพท์ (Law of Effect) ระบุว่า การรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยวิธีการลองผิดลองถูก เมื่อบุคคลได้รับผลจากการกระทำของตนในลักษณะที่ตนเองพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้รับรางวัล ย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้อีก ดังนั้นการได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

๒) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๓) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การกระทำและการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้มั่นคงถาวร ถ้าไม่ได้ฝึกหรือกระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้

จากแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike) สามารถสรุปหลักการจัดการการเรียนรู้ได้ดังนี้

๑) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งการฝึกหัดและการได้รับรางวัลการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูกบ้าง (ในสถานการณ์ที่เหมาะสม) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

๒) การสำรวจความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่

๓) หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง แล้วจึงให้ฝึกฝนโดยการกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ไม่ควรให้กระทำในลักษณะซ้ำซากเพราะจำทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

๔) การให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว โดยเฉพาะผลที่ตนพึงพอใจจะช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือรางวัล ที่ผู้เรียนพึงพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

๒. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning theory)

สกินเนอร์ (Skinner) เป็นนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยมได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเสริมแรงโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กล่อง ภายในมีคันบังคับให้อาหารตกลงไปในกล่องได้ ตอนแรกหนูจะวิ่งชนตามจุดต่าง ๆ ในกล่อง เมื่อชนถูกคันจะมีอาหารตกมาให้กิน ทำหลาย ๆ ครั้ง พบว่าหนูจะกดคันให้อาหารตกลงไปได้เร็วขึ้น

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) พฤติกรรมหรือการกระทำใด ถ้าได้ระบบการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไป

๒) การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว (จากการทดลองโดยเปรียบเทียบหนูที่หิวจัด ๒ ตัว ตัวหนึ่งกดคันจะได้อาหารทุกครั้ง อีกตัวหนึ่งเมื่อกดคันบางทีก็ได้อาหาร บางทีก็ไม่ได้อาหารแล้วหยุดให้อาหารตัวแรกจะเลิกกดคันทันที ตัวที่ ๒ จะยังกดต่อไปอีกนานกว่าตัวแรก)

๓) การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว (จากการทดลองโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กรง แล้วใช้ไฟฟ้าช็อตหนูจะวิ่งพลา้นจนออกมาได้ เมื่อจับหนูใส่เข้าไปใหม่มันจะวิ่งพลา้นอีก จำไม่ได้ว่าทางไหนคือทางออก)

๔) การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์การกระทำพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถช่วยปรับปรุงปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ (จากการทดลองโดยสอนให้หนูเล่นบาสเกตบอลเริ่มจากการให้อาหารเมื่อหนูจับลูกบาสเกตบอล จากนั้นเมื่อมันโยนจึงให้อาหาร ต่อมาเมื่อโยนสูงขึ้นจึงให้อาหารในที่สุดต้องโยนเข้าห่วงจึงให้อาหาร การทดลองนี้เป็นการกำหนดให้หนูแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ก่อนจึงให้แรงเสริมวิธีนี้สามารถดัดนิสัยหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้)

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) ในการจัดการการเรียนรู้การให้การเสริมแรงภายหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มอัตราการตอบสนองที่เหมาะสมนั้น

๒) การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรงจะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร เช่น ถ้าผู้สอนชมว่า “ดีมาก” ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบถูกอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของแรงเสริมน้อยลง ผู้สอนควรเปลี่ยนเป็นแรงเสริมแบบอื่นบ้าง เช่น ยิ้ม พยักหน้า หรือบางครั้งอาจไม่ให้แรงเสริม

๓) การลงโทษที่รุนแรงเกินไปผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้หรือจำสิ่งที่เรียนได้เลย ควรใช้วิธีการงดการเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น การใช้ถ้อยคำไม่สุภาพของผู้เรียน แม้ได้บอกและตักเตือนแล้วก็ยังใช้อีก ผู้สอนควรงดการตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นเมื่อไม่มีใครตอบสนอง ผู้เรียนจะหยุดพฤติกรรมนั้นไปในที่สุด

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในระยะแรก คือ

มิลเลอร์และดอลลาร์ด (Miller and Dillard) ทั้งสองท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “Social Learning and Limitation” ในปี ๑๙๔๑ โดยชี้ให้เห็นว่ามีความจำเป็นเสมอไปที่จะต้องเสริมแรงพฤติกรรมเพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยแนะนำว่าการเสริมแรงและการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นในตัวเด็กเองได้ เมื่อพฤติกรรมของเด็กสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนอื่น

แบนดูรา (Bandura) เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้เสนอนิยามของทฤษฎีในหนังสือ “Social Foundations of Thought and Action” ในปี ๑๙๖๘ โดยได้อธิบายการสังเกตและการเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบด้วย ๔ กระบวนการ คือ ความใส่ใจ (Attention) การจดจำ (Motivation) ซึ่งเป็นแรงเสริมที่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรงหรือจากการคาดหวังว่าจะได้ระบบรางวัลเหมือนตัวแบบ

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

๑) เนื่องจากการเรียนรู้โดยการสังเกตของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องและผู้สอนควรพยายามส่งเสริมให้มีตัวแบบที่ดี รวมทั้งการเป็นตัวแบบที่ดีด้วย

๒) ผู้สอนสามารถนำแนวคิดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ ๒ ขั้นคือ (๑) ขั้นการได้มาซึ่งความรู้ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะต้องใส่ใจ (Attention) รับรู้สิ่งที่สังเกตและประมวลเข้ารหัส (Coding) และมีความจดจำ (Retention) และ (๒) ขั้นการกระทำ ในขั้นนี้ผู้เรียนต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นก่อนที่ผู้สอนจะเริ่มสอนต้องเตือนให้ผู้เรียนมีความใส่ใจ สังเกตทุกขั้นตอนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบได้ถูกต้อง

๓) ตัวแบบที่ใช้ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะผู้สอน สามารถใช้ตัวแบบจากแหล่งอื่นๆ เช่น ผู้เรียน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลในภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือหรืออื่นๆ ที่มีความเหมาะสม

๔. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory)

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยากลุ่มพุทธินิยม ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร โดยได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กในช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้ อย่างไรก็ตาม

เพียเจต์ (Piaget) เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่ากระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการที่เร็วขึ้น

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) มีสาระสำคัญที่สรุปได้ดังนี้

๑) พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

(๑) ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor motor Period) เป็นลำดับขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๐-๒ ปี ความคิดของเด็กจะขึ้นกับการรับรู้การกระทำ เด็กยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางและยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

(๒) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๗ ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับรับรู้เป็นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ ๒ ขั้น คือขั้นก่อนเกิดความคิดรอบยอด (Pre-Conceptual Intellectual) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๔ ปี และขั้นการคิดด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive Thinking Period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ ๔-๗ ปี

(๓) ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๗-๑๑ ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้นเด็กสามารถสร้างภาพในใจและสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

(๔) ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๑๑-๑๕ ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้และสามารถคิดตั้งสมมติฐาน และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

๒) ภาษาและกระบวนการการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

๓) กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะดังนี้

(๑) การซึมซับหรือการดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ เรื่องราวและข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(๒) การปรับและจัดระบบ (Accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาขึ้นใหม่

(๓) การเกิดความสมดุล (Equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับหากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญารุนแรงในตัวบุคคล

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

๑) ในการพัฒนาผู้เรียน ควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญา และจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการนั้น ไม่ควรบังคับให้เรียนในสิ่งที่ยังไม่พร้อมหรือยากเกินพัฒนาการตามวัย เพราะจะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีได้

๒) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัยสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่พัฒนาการขั้นสูงได้

๓) ผู้เรียนแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่างกัน ถึงแม้อายุจะเท่ากัน แต่ระดับพัฒนาการอาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบผู้เรียนควรให้มีอิสระที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถไปตามระดับพัฒนาการ

๔) ในการจัดการการเรียนรู้ควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะต่างๆ ได้ดีขึ้น แม้ในพัฒนาการช่วงการคิดแบบรูปธรรม ผู้เรียนจะสามารถสร้างภาพในใจได้ แต่การสอนที่ใช้อุปกรณ์ ที่เป็นรูปธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนขึ้น

๕) การให้ความสนใจและสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้ได้ทราบลักษณะเฉพาะตัวของผู้เรียนแต่ละคน

๖) ในการสอนผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็ก ๆ ควรตระหนักว่าเด็กจะรับรู้ส่วนรวม (Whole) ได้ดีกว่าส่วนย่อย (Part) ดังนั้นผู้สอนจึงควรสอนภาพรวมก่อนแล้วจึงแยกสอนทีละส่วน

๗) ในการสอนสิ่งใด ๆ ควรเริ่มจากสิ่งที่ยุ่เรียนคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับและจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

๘) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ ช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กอันเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก

๕. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Cognitive Development Theory)

บรุนเนอร์ (Bruner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมที่สนใจและศึกษาเรื่องของการพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจากเพียเจต์และบรุนเนอร์เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากการกระบวนกรค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) แนวคิดที่สำคัญ ๆ ของ บรุนเนอร์ มีดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Theory of Development)

๑) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียนและสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

๓) การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

๔) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

๕) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งได้ เป็น ๓ ขั้นใหญ่ ๆ คือ

(๑) ทฤษฎีการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

(๒) ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถ สร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

(๓) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

(๔) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอด หรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

(๕) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery Learning) หลักการจัดการการเรียนรู้

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)

๑) กระบวนการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายสำหรับผู้เรียน การวิเคราะห์และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำก่อนการสอน

๒) การจัดหลักสูตรแบบเกลียว (Spiral Curriculum) ช่วยให้สามารถสอนเนื้อหาหรือความคิดรวบยอดเดียวกันแก่ผู้เรียนทุกระดับ โดยต้องจัดเนื้อหาความคิดรวบยอดและวิธีสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน

๓) ในการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระให้มาก เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

๔) การสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นสิ่งจำเป็นในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน

๕) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๖) การสอนความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็น

๓) การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๖. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaning Verbal Learning)

เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมเชื่อว่า การเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียนหากการเรียนรู้สิ่งใหม่นั้น ผู้เรียนเคยมีพื้นฐานความรู้เดิมที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ได้

หลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

๑) ก่อนจะสอนเรื่องใหม่ ผู้สอนควรสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนก่อนว่ามีเพียงพอที่จะทำความเข้าใจความรู้ใหม่หรือไม่ ถ้ายังไม่มีหรือมีไม่เพียงพอจะต้องจัดประสบการณ์ให้

๒) การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบมโนทัศน์ หรือกรอบความคิด (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้น ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

๓) หลักในการจัดเตรียม Advance Organizer คือ การจัดเรียงข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้เรื่องใหม่ หรือแบ่งบทเรียนออกเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ถ้ามีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียนรู้ใหม่ ควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบก่อน

๗. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยมมีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้

๑) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้น ซึ่งในแต่ละขั้นมนุษย์จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น คือ

๑) ขั้นความต้องการทางร่างกาย (Physical Need)

๒) ขั้นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Need)

๓) ขั้นความต้องการความรัก (Love Need)

๔) ขั้นความต้องการยอมรับและการยกย่องจากสังคม (Esteem Need)

๕) ขั้นความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ (Self-Actualization) หากความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียงสำหรับตน

๒) มนุษย์มีความต้องการที่จะรู้จักตนเองและพัฒนาตนเองจากประสบการณ์ที่เรียกว่า “Peak Experience” เป็นประสบการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะดีมั่งคั่งจากการรู้จักตนเองตาม

สภาพความเป็นจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เป็นความรู้สึกปิติเป็นช่วงเวลาที่คุณคน เข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถ่องแท้ เป็นสภาพที่สมบูรณ์ มีลักษณะผสมผสานกลมกลืน เป็นช่วงเวลาแห่งการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงบุคคลที่มีประสบการณ์เช่นนี้บ่อย ๆ จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

๑) การเข้าถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลได้ เนื่องจากพฤติกรรมเป็นการแสดงออกของความต้องการของบุคคล

๒) การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อน

๓) ในกระบวนการจัดการการเรียนรู้ หากผู้สอนสามารถทราบได้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการอยู่ในระดับใดขั้นใด ก็จะสามารถใช้ความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนนั้นเป็นแรงจูงใจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

๔) การช่วยให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนอย่างเพียงพอ การให้อิสราภาพและเสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง

๘. ทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ส (Rogers)

โรเจอร์ส (Rogers) เป็นนักจิตวิทยามนุษยนิยมที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ (supportive Atmosphere) และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Teaching) โดยผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบชี้นำ (Non – directive) และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (facilitator) และการเรียนรู้จะเน้นกระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ ซึ่งหลักการจัดการการเรียนรู้ตามทฤษฎีมีดังนี้

๑) การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ไม่น่าหวาดกลัวน่าไว้วางใจจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดี

๒) ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองอยู่แล้ว ผู้สอนจึงควรสอนแบบชี้นำ (Non-directive) โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ของตน (self – directed) และคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวกจนบรรลุผล

๓) ในการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการดำรงชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป

๙. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne's Learning Theory)

กานเย่ (Gagne) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มผสมผสาน ได้เสนอแนวคิดหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ ดังนี้

กานเย่ (Gagne) ได้จัดประเภทของการเรียนรู้ เป็นลำดับขั้นจากง่ายไปหายากไว้ ๘ ประเภทดังนี้

๑) การเรียนรู้สัญญาณ (Signal-Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นไปโดยอัตโนมัติอยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ ผู้เรียนไม่สามารถบังคับพฤติกรรมไม่ให้เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดอาการที่คนเรานำเอาลักษณะการตอบสนองที่มีอยู่แล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าใหม่ที่มีความใกล้ชิดกับสิ่งเร้าเดิม การเรียนรู้สัญญาณเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ

๒) การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง (Stimulus-Response Learning) เป็นการเรียนรู้เนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง แตกต่างจากการเรียนรู้สัญญาณ เพราะผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเนื่องจากได้รับการเสริมแรง การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ และการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข (Operant Conditioning) ของสกินเนอร์ ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเองมิใช่รอให้สิ่งเร้าภายนอกมากระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจากสิ่งเร้าภายในผู้เรียนเอง

๓) การเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง (Chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำการเคลื่อนไหว

๔) การเชื่อมโยงทางภาษา (Verbal Association) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา การเรียนรู้แบบการรับสิ่งเร้าการตอบสนองเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงทางภาษา

๕) การเรียนรู้ความแตกต่าง (Discrimination Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะความแตกต่างตามลักษณะของวัตถุ

๖) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างกันโดยสามารถระบุลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ พร้อมทั้งสามารถขยายความรู้ไปยังสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยเห็นมาก่อนได้

๗) การเรียนรู้กฎ (Rule Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวม หรือเชื่อมโยงความคิดรวบยอดตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กันได้

๘) การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาโดยการนำกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้การเรียนรู้แบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นการใช้กฎเกณฑ์ในขั้นสูงเพื่อแก้ปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน และสามารถนำกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหานี้ไปใช้กับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้

นอกจากนั้น กานเย่ (Gagne) ได้แบ่งสมรรถภาพหรือองค์ประกอบการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ ๕ ประการ ซึ่งประกอบด้วย

- ๑) ทักษะการเคลื่อนไหว
- ๒) การเรียนรู้ทางด้านภาษา
- ๓) ทักษะเชาว์ปัญญา
- ๔) ยุทธศาสตร์ทางการศึกษา
- ๕) เจตคติ

นอกจากนั้น เขาได้เสนอหลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ ได้แก่

๑) กานเย่ (Gagne) ได้เสนอรูปแบบการสอนอย่างเป็นระบบโดยพยายามเชื่อมโยงการจัดสภาพการเรียนการสอนอันเป็นสภาวะภายนอกตัวผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองของคนเรา กานเย่ (Gagne) อธิบายว่าการทำงานของสมองคล้ายกับการทำงานของคอมพิวเตอร์

๒) ในระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้นั้น กานเย่ (Gagne) ได้เสนอระบบการสอน ๙ ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ สร้างความสนใจ (Gain Attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในบทเรียน เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งจากสิ่งจูงใจภายนอกและภายในตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนอาจใช้วิธีการสนทนา ซักถาม ทายปัญหาหรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัว และมีความสนใจที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ ๒ แจ้งจุดประสงค์ (Inform Learner of Objectives) เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียน ทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนได้

ขั้นที่ ๓ กระตุ้นระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเป็น (Stimulate Recall of Prior Learning) เป็นการทบทวนความรู้เดิมที่จำเป็นต่อการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง การเรียนรู้ความรู้ใหม่ต้องอาศัยความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ ๔ เสนอบทเรียนใหม่ (Present the Content) เป็นการเริ่มกิจกรรมบทเรียนใหม่ โดยใช้สื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมประกอบการสอน

ขั้นที่ ๕ จัดเตรียมและให้แนวทางการเรียนรู้ (Provide for Learning Guidance)

ขั้นที่ ๖ ให้ลงมือปฏิบัติ (Elicit the Performance (practice) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของบทที่ ๑

ขั้นที่ ๗ ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Provide Feedback) เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก

ขั้นที่ ๘ ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ (Assess Performance) เป็นขั้นการวัดประเมินว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของบทเรียนเพียงใด ซึ่งอาจทำการวัดโดยใช้ข้อสอบ แบบสังเกต การตรวจผลงานหรือการสัมภาษณ์ แล้วแต่ว่าจุดประสงค์นั้นต้องการวัดพฤติกรรมด้านใด โดยเครื่องมือที่ใช้วัดจะต้องมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง

ขั้นที่ ๙ ส่งเสริมความแม่นยำและถ่ายโอนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติภาระงาน (Enhance Retention and Transfer to the job) เป็นการสรุปการย้ายบทเรียนที่ผ่านมาเพื่อให้ผู้เรียน มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ฝังแน่น กิจกรรมในขั้นนี้อาจเป็นแบบฝึกหัด การให้ทำกิจกรรม เพิ่มพูนความรู้รวมทั้งการให้ทำการบ้าน การทำรายงาน หรือความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้ในชั้นเรียน

สรุปได้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งเร้า การตอบสนองและการเสริมแรงต่อมานักจิตวิทยาและนักการศึกษา เริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการทางความคิดหรือทางสมองในฐานะ ที่เป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ จึงเกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมหรือปัญญานิยม (Cognitive) ขึ้น ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรุนเนอร์ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นฐานสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ที่ยังได้รับการกล่าวถึงกันในปัจจุบัน ต่อมานักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องของจิตใจและความรู้สึกของมนุษย์ ทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ขึ้น แม้ว่าในแต่ละช่วงเวลาจะมีทฤษฎีและแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริง แนวคิดเก่าก็มิได้สูญสิ้นไปอย่างสิ้นเชิงทฤษฎีแต่ละทฤษฎีต่างก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนในตัวเอง จึงเกิดการผสมผสานแนวคิดหลายแนวเข้าด้วยกันดังตัวอย่างการผสมผสานระหว่างแนวคิดทางด้านพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมของกานเย เป็นต้น การศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาสามารถช่วยผู้สอนให้เกิดความตระหนักในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ต่อไป

๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา

๒.๓.๑ ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตอาสา

ในประเทศไทยเริ่มมีการกล่าวถึงจิตสาธารณะช่วงหลังพุทธศักราช ๒๕๐๐ คือช่วงเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นหลังจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก่อนหน้านั้นกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมซึ่งเสริมงานบำบัดทุกข์บำรุงสุขของรัฐ กระทำ

โดยสถาบันทางศาสนา มูลนิธิ ซึ่งจัดโดยเอกชนจัดตั้งช่วยเหลือคนในเชื้อชาติหรือจากภูมิภาคเดียวกัน เป็นลักษณะผู้ให้กับผู้รับ แต่หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ประชาชนที่มีฐานะยากจนเริ่มตระหนักถึงพลังของตนเองและสำนึกต่อสังคมของชนชั้นกลางถูกยกระดับสูงขึ้น^{๔๓} และต่อมาการพัฒนามุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) และเริ่มส่งเสริมประชาคมจังหวัดให้เกิดขึ้นในทุกจังหวัด ควบคู่กับการเตรียมขยายประชาคมตำบล^{๔๔} เพราะผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การพัฒนาต้องควบคู่ไปด้วยกันทุกด้าน ซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าปราศจากความร่วมมือของคนในชาติ จิตสาธารณะเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดประชาสังคม จึงเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งแตกต่างจากซีกโลกตะวันตกที่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้มาเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณีและวัฒนธรรม โลกตะวันตกมีพื้นฐานการปกครองประเทศจากประชาชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาสังคม เน้นบทบาทของกลุ่มคน องค์กรนอกภาครัฐ แต่ในประเทศไทยเริ่มจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างกะทันหัน โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนยึดติดกับระบอบเดิม คือต้องการผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในหลักสูตรการศึกษามักกล่าวถึงแต่หน้าที่พลเมือง แต่ไม่ได้สอนสิทธิของพลเมือง ทำให้นักศึกษาไม่รู้สิทธิของตนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ

ดังนั้นประเทศไทยจึงปกครองด้วยชนชั้นผู้นำ เมื่อเกิดวิกฤติต่างๆ ประชาชนคิดว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำในการแก้ไขปัญหา เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีผู้แก้ปัญหาของประเทศเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ปัญหาทั้งหมดไม่สามารถแก้ไขได้ จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้พลเมืองสำนึกในสิทธิและหน้าที่ โดยร่วมคิดและเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ให้ความสำคัญในการพัฒนาคน ซึ่งกลไกที่จะทำให้พัฒนาคนได้นั้นคือ ระบบการศึกษา มีการกล่าวถึงจิตสาธารณะในด้านการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้กล่าวถึงการมีจิตสาธารณะไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและ

^{๔๓} วิภาพันธุ์ ก่อเกียรติเจริญ, **สรุปสถานการณ์สังคมไทย ๒๕๓๙: มุมมองและข้อเสนอจากเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน**, (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมการพัฒนา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๓.

^{๔๔} ศรีประภา เพ็ชรมิศรี, “จิตสำนึกสาธารณะเส้นทางสู่ประชาสังคม (Public Consciousness A Path to Civil Society)”, วารสารสื่อพลัง, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๓): ๒๐๘.

การเมือง โดยกล่าวไว้ในเรื่องของประชาสังคมและการมีส่วนร่วมกับชุมชนในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ และให้ความสำคัญต่อชุมชนเข้มแข็ง คือการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง สถานะด้านสังคมของประเทศปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยมที่เป็นผลกระทบจากการเลือนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศ ทั้งทางสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลงโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูให้ความรู้ ปลูกฝังศีลธรรมให้มีคุณภาพและจริยธรรมลดน้อยลง นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น

ส่วนสถานะด้านชุมชนของประเทศมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน ขณะที่ในด้านวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ค่อย ๆ ลดน้อยลง วิสัยทัศน์และพันธกิจประเทศไทยตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ วิสัยทัศน์มุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี สำหรับพันธกิจมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจและกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสู่ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการใช้ทรัพยากร โดยมีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมเน้นยุทธศาสตร์การ

พัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต

๒.๓.๒. ความหมายของจิตสาธารณะ

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ พบว่า มีการกำหนดลักษณะของคำว่า จิตสาธารณะ ไว้อย่างหลากหลายทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย เช่น จิตสำนึกสาธารณะ สำนักสาธารณะ เป็นต้น และคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษ เช่น Public Consciousness หรือ Public Mind ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความเห็นของจิตสาธารณะต่างกัน ดังนี้

พระไพศาล วิสาโล ให้ความหมาย จิตสาธารณะ หมายถึง ความใส่ใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ทั้งนี้โดยตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งตนเองและส่วนรวมในจิตสาธารณะดังกล่าว มิใช่ครอบคร้ว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านตนเองเท่านั้น หากคลุ่มไปถึงคนอื่นๆ อีกมากมายซึ่งห่างไกลออกไป แม้จะไม่ใช่จักและไม่เคยเห็นแต่ก็รู้อยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด^{๔๕}

อมรรัตน์ เจริญชัย กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การประพฤติตนทุกๆ ไปทำให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมมีความสุข รวมทั้งการแสดงความห่วงใยต่อสังคม ท่านพูดถึงผลกระทบของการปฏิบัติตนของบุคคล ที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เราต้องมีจิตสาธารณะ ถ้าทำสิ่งใดแล้วเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวม ไม่ควรทำการทิ้งขยะลงแม่น้ำ ลำคลอง ทำให้น้ำเน่าเหม็น ทำให้ปลาตาย คนอยู่ใกล้ต้องลำบาก บ้านเมืองหมดความสวยงาม ถ้าทิ้งเศษอาหารไว้ตามพื้น จะเน่าเหม็นเป็นอาหารของแมลงเป็นที่เพาะแมลงให้มากขึ้น ทำความรำคาญไปทั่วและทำให้เกิดเชื้อโรค ไม่ควรทำคนไทยขาดความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างนิสัยและต้องเริ่มต้นจากในบ้าน เมื่อเห็นสิ่งไม่ถูกต้อง ผู้ใหญ่จะต้องบอกเด็กทันที โดยต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ต้องไม่อายุที่จะทำความดี และช่วยกันชมเชยคนทำความดีมาช่วยสร้างจิตสาธารณะกันให้มากๆ ^{๔๖}

^{๔๕} พระไพศาล วิสาโล, *วิถีสังคมไทย ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน*, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๔๖} อมรรัตน์ เจริญชัย, “การเสริมสร้างจิตสาธารณะ”, *วารสารการศึกษาทั่วไป*, ๗(๓๐) (พฤศจิกายน ๒๕๕๐): ๓๖.

มนัสสา ชินูปการพงศ์ กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การจุดประกาย เพื่อให้คนทำประโยชน์เพื่อสังคม ตลอดจนการให้ความเอื้ออาทรลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกัน เพื่อสังคมเป็นสุขจากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น^{๔๗}

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชนและสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

๒.๓.๓. ความสำคัญของจิตสาธารณะ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กล่าวไว้ใน มาตราที่ ๒๓, ๒๔ และ ๒๖ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้ง ความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้ สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ ทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจุร ได้กล่าวว่า การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อม ต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร และยังมีผลกระทบต่อชุมชนทำให้เกิดปัญหาดังนี้

๑. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคง เช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง

๒. อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง

๓. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลาหรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ในระดับชาติถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้เกิด

^{๔๗} มนัสสา ชินูปการพงศ์, ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการสื่อสารการตลาดต่อจิตสำนึกสาธารณะกับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘.

๑. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ สังคม ขาดเสถียรภาพทางการเมือง เกิดการชุมนุมขับไล่รัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

๒. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ ก็จะได้ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

๓. ประเทศชาติไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรี ทำให้ประชาชนในประเทศอื่นมองด้วยสายตาเหยียดหยามดูหมิ่นดูแคลนว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนาในระดับโลก จะทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในระดับต่างๆ ดังนี้

๑. เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงครามในการตัดสินปัญหา

๒. เกิดการก่อกวนก่อกบฏ แก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสการพัฒนาประเทศของตน

๓. เกิดการรังเกียจเหยียดหยามต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ของตนเองถูกหรือเป็นปฏิกิริยาต่อชาติอื่น^{๔๘}

จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง สังคมใดที่ขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม จะส่งผลให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรม ในสังคมนั้นดีขึ้น

จากความสำคัญของจิตสาธารณะดังกล่าวสรุปได้ว่า จิตสาธารณะสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธารณะ ด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อาสาดูแลรับผิดชอบส่วนรวมมีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อำนาจอนุรักษ รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น

๒.๓.๔. องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัจิตสาธารณะ พบว่า มีการกล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ไว้ดังนี้

^{๔๘} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร, *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒ - ๒๙.

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ ได้กล่าวถึงจิตสาธารณะของเด็กในลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า วันเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๘ ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคมและบุคลิกภาพเป็นวัยที่เรียกว่า ช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโตของร่างกายสำหรับชีวิตแนวความคิดเหล่านี้ เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเด็กในทัศนะของการที่เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆแตกต่างจากเด็กวัยอื่นๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น หลักการปลูกฝังเด็กวัยนี้ให้เรียนรู้เกิดความรักสิ่งแวดล้อม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบดังนี้

๑. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยสภาพการณ์ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับการเรียนรู้จะทำให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

๒. กระบวนการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัย ๕ ด้าน คือ การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างกรอบแนวคิด การเสริมสร้างทักษะและการเสริมสร้างเจตคติ จากกระบวนการดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยในลักษณะของรูปธรรมแล้วสร้างความเข้าใจ และความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อตนเองและมนุษย์ แล้วสร้างกรอบแนวคิดให้เด็กรับรู้สิ่งแวดล้อมเป็นบริบท และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเสริมสร้างทักษะในการรักษาสิ่งแวดล้อม ต้องเกิดจากการจัดประสบการณ์ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติจริง และควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่าประโยชน์ สิ่งแวดล้อมต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัว เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ทำเป็นตัวอย่างที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม^{๔๔}

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะการศึกษาระยะยาวและใช้องค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น ๓ องค์ประกอบ คือ

องค์ประกอบที่ ๑ คือ การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดจากตัวชี้วัด ดังนี้

๑. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่

๒. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ ๒ คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดจากตัวชี้วัด ดังนี้

๑. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม

^{๔๔} สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, “การปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อมด้วยแบบฝึกกิจกรรมการบ้านและการปฏิบัติจริง”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖-๓๑.

๒. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ ๓ คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดจากตัวชี้วัด ดังนี้

๑. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง

๒. การเปิดโอกาสให้ผู้ได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

จากองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ๓ องค์ประกอบสามารถนำไปใช้ในการวิจัยในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม บุคคลเกิดการรับรู้ถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ว่าอยู่ในภาวะไม่ปกติ ซึ่งมีผลกระทบต่อนตนเอง ครอบครัว ประเทศชาติ เป็นภาวะที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาให้อยู่ในภาวะปกติสุข

๒. ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงการคิด จำแนกสาเหตุ และกระบวนการทำให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองให้อยู่ในสถานะไม่ปกติ รวมถึงผลกระทบของปัญหาในด้านต่างๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และร่วมกับการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นถึงสภาพปัญหา แนวทางป้องกันและแก้ไข

๓. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลาย จึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนรากฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและสามัคคี

๔. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหา สังคม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง มั่นใจความสามารถของตนในการที่จะช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กระตือรือร้น ต้องการหาวิธี แนวทางและทรัพยากรในการแก้ปัญหา

๕. ด้านการลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ไขปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยการริเริ่มของตนเองหรือเข้าร่วมในกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสังคมโดยการให้ทุนทรัพย์ การช่วยในการจัดกิจกรรมต่างๆ ช่วยเสนอความคิด แนวทางแก้ปัญหาหรือกระทำอื่นๆ ที่กระทำให้เกิดการผลักดันให้เกิดการผลักดัน และการเคลื่อนไหวในทางพัฒนาสังคมตามความรู้ความสามารถของตน

๖. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ต้องมีการประสานเพื่อดำเนินการตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคม โดยการจัดตั้งกลุ่ม ชมรมช่วยเหลือสังคม และร่วมกันกับองค์กรของรัฐบาลและเอกชนในการกระทำเพื่อช่วยเหลือสังคม^{๕๐}

^{๕๐} ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, “ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะผ่านนิทาน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙), หน้า ๒-๓.

จากองค์ประกอบของจิตสาธณะดังกล่าวมา สรุปได้ว่า องค์ประกอบของจิตสาธณะมี ๓ ด้าน คือ ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติ และจิตสาณิกในบุคคลนั้นมี ๓ ด้าน คือ จิตสาณิกเกี่ยวกับตนเอง จิตสาณิกเกี่ยวกับผู้อื่น และจิตสาณิกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสาธณะ ซึ่งจิตสาณิกที่คนไทยขาดมาก คือ จิตสาณิกสาธณะที่ควรปลูกฝังให้มีความเพิ่มขึ้นและควรปลูกฝังให้ครบ ๓ องค์ประกอบ คือ ด้านความคิด ด้านความรู้สึก และด้านการปฏิบัติ

๒.๓.๕. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธณะ

การมีจิตสาธณะนั้น เป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล สภาพแวดล้อมต่างๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร สรุปว่า จิตสาธณะหรือจิตสาณิกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคม เป็นภาวะที่ลึกซึ้งซึ่งมีผลต่อจิตสาณิกด้านต่างๆ ของมนุษย์เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิดสาณิกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสาณิกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสาณิก เช่น การไปโรงเรียน ไปทำงาน ดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน เป็นต้น

ปัจจัยภายใน สาณิกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อจัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสาณิกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสมสาณิกเหล่านั้นการเกิดจิตสาณิกไม่สามารถสรุปแยกแยะ ได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสาณิกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสาณิกโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสาณิกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรรบุคคล ระลึกรู้

ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอกเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก^{๕๑}

๒.๓.๖. คุณลักษณะของจิตสาธารณะ

จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ พบว่า มีการกล่าวถึงคุณลักษณะของจิตสาธารณะ ดังนี้

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล ได้กล่าวถึง การมีจิตสาธารณะซึ่งเรียกอีกคำหนึ่งว่า จิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม ว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในสังคม ทำให้เกิดประชาสังคม คือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนแห่งสำนึกจิตสาธารณะ ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

๑. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

๒. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถรวมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้ คือการทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคม ไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม (Civic Education)

๓. ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้น เงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

๔. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) จิตสาธารณะนั้นเป็นนามธรรมไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง

๕. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ จึงเป็นทางซึ่งทำให้เกิดจิตสาธารณะ^{๕๒}

^{๕๑} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร, *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓.

^{๕๒} อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล, *ประชาสังคม: คำ ความคิดและความหมาย*, (กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๒-๔๔.

ยุทธนา วรณปิติกุล กล่าวถึงบุคคลที่มีจิตสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

๑. การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย เช่น ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความสนใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ

๒. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมือง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกันกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติ สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

๓. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึง การเมืองในฐานะกิจกรรมเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

๔. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะ และให้ความรู้รับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจ เรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรมรวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง^{๕๓}

ณรงค์ อ้วนอง ได้จำแนกจิตสาธารณะของบุคคลไว้เป็น ๓ แบบ คือ

๑) จิตสาธารณะแบบประเพณีนำ หมายถึง จิตสาธารณะที่ยึดถือเอาขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นเครือญาติ ความอาวุโส เป็นเครื่องชี้นำวิถีปฏิบัติ จิตสาธารณะแบบนี้มีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในสังคมชนบทของไทย

^{๕๓} ยุทธนา วรณปิติกุล, **สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม**, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๑-๑๘๓.

๒) จิตสำนึกแบบหลักการนำเป็นจิตสาธารณะที่ปฏิบัติงานให้บรรลุจุดหมายปลายทางโดยละทิ้งความอาวุโสและชนบประเพณีที่เห็นว่าเป็นเครื่องกีดขวางการบรรลุเป้าหมายของชีวิต

๓) จิตสาธารณะแบบผู้นำเป็นจิตสำนึกแบบพึงพิง โดยบุคคลจะต้องประพฤติปฏิบัติตามกลุ่มหรือตามผู้นำของกลุ่ม ด้วยมุ่งหวังจะให้ตนเองได้รับการยอมรับจากกลุ่ม จิตสาธารณะของบุคคลมีพื้นฐานมาจากอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ซึ่งหมายถึง การมองเห็นคุณค่าในตนเองประกอบกับความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Values) เจตคติ (Attitude) ซึ่งมีความหมายรวมกันว่า คือ ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว เกิดเป็นปรากฏการณ์ที่บุคคลแสดงออกในลักษณะของอารมณ์ ความรู้สึก (Affective) สติปัญญา (Cognitive) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียต่อตนเองและสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่^{๕๔}

ดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าคุณลักษณะของจิตสาธารณะเป็นลักษณะหนึ่งของการแสดงออกของบุคคลประกอบด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ความเชื่อใจ การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถ เครือข่าย และการมีส่วนร่วม โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด

๒.๓.๗. การพัฒนาจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็กและจะพัฒนาไปเรื่อยๆ จนถึงวัยรุ่นและจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จึงต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กแนะนำส่งเสริมเขาในสิ่งที่ถูกที่ควร คอยชี้แนะและปลูกฝังจิตสาธารณะให้แก่เด็ก นอกจากนี้เด็กยังต้องมีระเบียบวินัยความรับผิดชอบตามธรรมชาติอันเกิดขึ้นได้เองแล้ว เด็กยังเรียนรู้ด้านวินัยจากวัฒนธรรมโดยอาศัยการสั่งสอนฝึกฝนจากบุคคล สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นกฎธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันในสังคมการมีกิจกรรมและใช้สิ่งของร่วมกันในสังคม การพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กในการใช้สิ่งของร่วมกันดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม และมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้แก่กันและกัน

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาจิตสาธารณะให้เด็กนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างไว้ตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยในการปลูกฝังนั้นควรให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะรวมทั้งมีการฝึกฝนและให้เด็กได้ปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และควรทำให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย

^{๕๔} ณรงค์ อุ้ยนอง, การศึกษาสำนึกสาธารณะของชุมชน ศึกษากรณีการจัดการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยการศึกษากับชุมชนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕.

และเกิดการพัฒนาลำดับในการฝึกอบรมหรือปลูกฝังนั้น ควรมีครูหรือผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

๑.๕.๑ สถาบันที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตสาธารณะบุญทัน ภูบาล ซึ่งถึงแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมที่จะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อยๆ โนมน้าวใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกัน เช่น

๑) สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใด จำต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาจนมีการศึกษามากพอแก่สถานะแห่งตน ที่จะสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้อง โดยธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่มีผู้มีอำนาจในการบริหารการศึกษาพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนคติที่กว้างไกล โดยมีจุดหมายรวบยอดว่าต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มที

การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนา เพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรม เพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาดแล้วก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิด มีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมาเวียนแต่ในวังวนวัตถุที่อาจก่อให้เกิดการประทุพพาระกันในทุกวงการ

การให้การศึกษาแก่เยาวชน ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่นิยมในวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้นักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับการศึกษาตั้งแต่อนุบาลศึกษาจนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้เป็นจิตที่สามารถช่วยสร้างระบบถูกต้อง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยธรรม โดยเฉพาะการดำรงเน้นการฝึกอบรมให้รู้จักหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างดีที่สุดฝีมือในทุกหน้าที่ในฐานะ ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยความสำนึกว่าทุกหน้าที่มีคุณค่าและความสำคัญเท่าเทียมกัน

๒) สถาบันศาสนา สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคมเป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็นหรือเพราะความอยาก มีความสันโดษ พอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ตนเองรู้จักหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง

สถาบันทางศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจของประชาชน เพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้เป็นที่พึ่งทางใจมาอย่างเนิ่นนาน ฉะนั้น สถาบันทางศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่จะช่วย

สร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และวิธีการพัฒนาจิตสำนึกให้เกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด ก็คือการสอนด้วยตัวเอง อันหมายถึง การที่ผู้อยู่ในสถาบัน องค์การทางศาสนา พึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่คนในสังคมในด้านการช่วยเหลือส่วนรวม

๓) สถาบันครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้เด็กเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็พลอยคลอนแคลนไปด้วย และเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่คลอนแคลนจะมีจิตสำนึกที่คลาดเคลื่อน การสอนและการอบรมของสถาบันครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา เพื่อปูพื้นฐานหรือฝังรากให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิเสียตั้งแต่วัยเด็กเพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

๔) สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจายความคิด ความรู้สู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจ ช่วยสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการรับรู้ที่จะส่งสมกลายเป็นจิตสำนึกของคนในสังคมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะช่วยให้คนในสังคมมีจิตสาธารณะที่จะนำไปสู่การก่อตัวของประชาสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้มีได้หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับประชากรวัยเรียนหรือการจัดการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่นๆ แต่ยังคงหมายถึง กระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบัน และกระบวนการทางสังคมที่หลากหลาย และต่อเนื่องทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว องค์การเยาวชน และองค์การประชาสังคม

๑.๕.๒ แนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะมีนักการศึกษาหลายๆ ท่าน ได้พยายามหาวิธีการที่หลากหลายเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กและเยาวชน โดยวิธีการหนึ่งที่สำคัญคือ การพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งการพัฒนาพฤติกรรมนั้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี ตามความเชื่อพื้นฐานของแต่ละแนวคิด การนำหลักการแห่งพฤติกรรม (Behavior Principles) มาอธิบายพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้ ดังเช่น

คาลิช (Kalish) ได้ให้ความหมายของหลักการแห่งพฤติกรรมไว้ว่า เป็นหลักการที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไข และแนวคิดทางจิตวิทยาต่างๆ ที่ศึกษา

เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์เข้ามาประยุกต์ใช้ได้ ในการนำแนวคิดของการใช้หลักการแห่งพฤติกรรม มาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น สามารถพิจารณาได้ ๒ กรณี คือ

กรณีที่ ๑ กรณีที่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ ผู้ทำหน้าที่พัฒนาสามารถพัฒนา พฤติกรรมที่พฤติกรรมของบุคคลนั้นได้โดยตรง โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขจัดการกับ พฤติกรรมโดยตรงด้วยการคุมสภาพแวดล้อมต่างๆให้ได้

กรณีที่ ๒ กรณีที่ไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ จึงไม่สามารถที่จะเปลี่ยนหรือพัฒนา ที่พฤติกรรมโดยตรงได้ จึงต้องจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้สึก (Feeling) ซึ่งส่งผลทำให้ พฤติกรรมเปลี่ยนได้ หรือจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้คิด (Cognitive) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรม เปลี่ยนแปลงทั้งนี้ เป็นเพราะตามหลักการแห่งพฤติกรรม เชื่อว่าการรู้คิด ความรู้สึก และพฤติกรรม จะ มีผลซึ่งกันและกัน

ในการพัฒนาพฤติกรรมที่แนวทางที่หลากหลาย แต่ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา จิตสาธารณะส่วนใหญ่ นั้น มักเลือกใช้การพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญาเพื่อให้ส่งผลต่อพฤติกรรม โดยในการพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญานั้น มีความเชื่อพื้นฐานที่ว่ากระบวนการปัญญามีผลต่อ พฤติกรรม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถกระทำได้โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทาง ปัญญา

แคชดิน (H.Kazdin) ได้เสนอหลักการพื้นฐานของแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนความคิด การตีความ การตั้งข้อสันนิษฐาน ให้ส่งผลไปสู่การเปลี่ยน พฤติกรรมภายนอกโดยนักปรับพฤติกรรมทางปัญญามีความเชื่อดังนี้

๑. กระบวนการทางปัญญานั้นมีผลต่อพฤติกรรม
๒. กระบวนการทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้
๓. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา^{๕๕}

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของนักปรับพฤติกรรมทางปัญญาจึงมุ่งที่การเปลี่ยนแปลงทางปัญญา เพื่อส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะกระบวนการทางปัญญาและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กัน โดยคาลิช (Kalish) ได้เสนอความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า กระบวนการทางปัญญา พฤติกรรมและผลกรรมว่ามีลักษณะแบบปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) กล่าวคือ บุคคลแสดงพฤติกรรม

^{๕๕} Kazdin, A.E., *History of behavior modification: Experimental foundations of contemporary research*, (Baltimore, MD: University Park Press, 1978), p. 308.

ภายนอกด้วยการชี้แนะ (Prompting) จากกระบวนการทางปัญญาและในขณะเดียวกันพฤติกรรมภายนอกก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางปัญญา^{๕๖}

๒.๓.๘. พฤติกรรมเชิงจิตสาธารณะ

ลักขณา สรวิวัฒน์ ได้กล่าว พฤติกรรม หมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึก นึกคิด ความต้องการของจิตใจที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าซึ่งอาจสังเกตเห็นได้โดยตรงหรือทางอ้อม บางลักษณะอาจสังเกตได้โดยไม่ใช้เครื่องมือช่วยหรือต้องใช้เครื่องมือช่วย การปฏิบัติตนมีความสัมพันธ์กับจิตใจโดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างจิตและการปฏิบัติตน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทำงานของสมองและการแสดงออกทางร่างกายนั่นเอง ซึ่งจะมีการแสดงออกได้ ๓ แนวทางสำคัญๆ คือ

๑. สมอง คือ อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่เป็นรูปธรรมแต่มีกระบวนการทำงานเป็นนามธรรมเนื่องมาจากจิตใจ ความสมบูรณ์หรือความบกพร่องของสมองย่อมส่งผลให้มีพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมหรือเบี่ยงเบนไปจากสภาพปกติได้

๒. อวัยวะรับความรู้สึก คือ ประสาทสัมผัสแต่ละด้านของร่างกายที่สามารถรับรู้ได้จากการสัมผัส ไม่ว่าจะเป็นด้วยภาพ เสียง กลิ่น หรืออากาศ ถ้าประสาทสัมผัสทุกด้านมีความปกติ การรับรู้ความรู้สึกจากสิ่งเร้าที่มาสัมผัสย่อมจะส่งผลต่อกระบวนการทำงานของจิตใจ ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง แต่ตรงกันข้ามถ้าประสาทสัมผัสมีความบกพร่อง ความรู้สึกย่อมมีความคลาดเคลื่อน สมองก็จะได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนไปด้วยกระบวนการทางปัญญา สิ่งเร้าที่เข้ามากระทบ เช่น ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมที่แสดงออก ผลกรรม

๓. เส้นประสาท เป็นเส้นประสาทที่นำคำสั่งจากสมองไปสู่อวัยวะเคลื่อนไหวหรือระบบกล้ามเนื้อและนำความรู้สึกจากประสาทสัมผัสไปสู่สมอง ถ้าเส้นประสาทเป็นปกติ การนำคำสั่งไปยังอวัยวะเพื่อแสดงพฤติกรรมการรับสัมผัสย่อมราบรื่นเป็นไปตามความต้องการ แต่ถ้ามีข้อบกพร่อง เช่น กระดูกอาจมีหินปูนเกาะและกดทับเส้นประสาท อาจมีผลให้การเคลื่อนไหวบกพร่องได้^{๕๗}

๒.๓.๙. กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้กับวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญของชีวิตที่พร้อมจะหักเหไป

^{๕๖} Kalish, H.I., *From Behavioral Science to Behavioral Modification*, (New York: McGraw-Hill, 1981), p. 12.

^{๕๗} ลักขณา สรวิวัฒน์, *จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน*, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕-๑๖.

ในทางที่ดี และไม่ได้อาศัยโดยง่ายประกอบกับของเทคโนโลยีต่างๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเอง เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งความสำคัญต่อส่วนรวมเป็นลักษณะหนึ่งของจิตสาธารณะ

ปัจจุบันกำลังได้รับความสนใจอย่างยิ่ง เพราะจิตสาธารณะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจให้เจริญตามทันเทคโนโลยี จิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมที่จะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้หันมามองถึงประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมมือกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้มีความสุขและความพยายามในการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ในสังคมไทยในปัจจุบัน และนโยบายการบริหารประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ ที่มุ่งเน้นในเรื่องที่จะต้องเผชิญในอนาคต” นัยหมายถึง นอกจากการสร้างความรู้ให้กับคนแล้วยังจะต้องสร้างและพัฒนาความคิด ทักษะคติ มุมมองต่อโลกและสังคมในแง่ของ “จิตใจ” ตามแนวทางการพัฒนา “ความรู้ คุณธรรม” ให้เกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติด้วย ด้วยเหตุนี้การพัฒนาทุนมนุษย์จึงจำเป็นต้องอาศัยพฤติกรรมเรื่อง จิตสาธารณะ ซึ่งทำให้คนในสังคมเกิดความเอาใจใส่และความห่วงใยต่อกัน มีการแบ่งปันข้อมูลความรู้ สังคมก็จะเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในท้ายที่สุดในการปลูกฝังจิตสาธารณะนั้น ควรทำการปลูกฝังให้เกิดตั้งแต่เด็ก เพราะเป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรม วัฒนธรรมเป็นอย่างดี เพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อน ที่ดัดง่าย” ดังที่มันักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวว่า การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กทั้งร่างกายและทางด้านจิตใจของเด็ก จะเป็นการป้องกันกับปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มาก เพราะในวัยเด็กจะสามารถเห็นความแตกต่าง สามารถคิดเปรียบเทียบคิดแยกแยะวัตถุ ออกเป็นหมวดหมู่ขั้นตอน รู้สึกคิดโดยใช้การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงได้ เด็กจะเริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวตั้งแต่วัยแรกเกิดของตนเอง ซึ่งถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเติบโตขึ้นจะทำให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจและ

วัฒนธรรม อันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุขกาย สบายใจ ตลอดจนเป็นบุคลากรที่ดี ที่เหมาะสมของครอบครัว สังคมและประเทศชาติสืบเนื่องต่อไป^{๕๘}

กุลทิพย์ ศาสตระรุจ ได้กล่าวว่า จิตสาธารณะมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบ ซึ่งเกิดขึ้นภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรมที่อยู่ในจิต และส่งผลสู่การกระทำภายนอกของบุคคล ปัญหาต่างๆ ในสังคมเห็นได้ว่ามีเหตุเกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนใหญ่ การสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมจึงจำเป็นและมีคุณค่ายิ่ง สามารถทำได้หลายรูปแบบทั้งจากการกระทำของตนเอง เช่น การรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อมิให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม รวมถึงการกระทำโดยมีบทบาทช่วยเหลือสังคมในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหาสร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม^{๕๙}

๒.๔. แนวคิดเกี่ยวกับวัตรกรรมสุขภาพชุมชน

๒.๔.๑. ที่มาของวัตรกรรม

ช่องทางที่เป็นแหล่งที่มาของวัตรกรรมมี ดังนี้

๑. จากการเปลี่ยนแปลงของระบบ
๒. จากการเปลี่ยนแปลงขององค์กร
๓. จากการเปลี่ยนแปลงของทัศนะ (Perception)
๔. จากการเปลี่ยนแปลงของประชากร
๕. จากการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้
๖. จากความไม่เข้ากัน (Incongruity)
๗. จากคอขวดในงาน (Bottleneck) และ
๘. จากเหตุที่ไม่คาดคิด (Surprise)

แต่ที่จะอภิปรายในที่นี้เนื่องจากมีความสำคัญสูง ได้แก่ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบ และจากการเปลี่ยนแปลงของทัศนะ ในกรณีของระบบงานสาธารณสุข จะพบว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงของระบบอย่างกว้างขวางมาหลายปีแล้ว ตั้งแต่เริ่มมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและ

^{๕๘} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้วัยจริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล, (กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมการค้าผ่านศึก, ๒๕๔๔) หน้า ๗๗.

^{๕๙} กุลทิพย์ ศาสตระรุจ, “การถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนในจิตสำนึกสาธารณะ”, รายงานผลการวิจัยโครงการวิจัยชุด “การสื่อสารจิตสำนึกสาธารณะ”, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑), หน้า ๓๒.

ชุมชน ตามด้วยระบบ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ใกล้ตัวมากกว่า เมื่อเป็นดังนี้ผลกระทบย่อมเกิดขึ้นกับองค์กรหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นผู้นำนโยบายและยุทธศาสตร์เหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติ ทั้งในด้านการทำผลงาน การปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานหรือบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในวงกรมมาก่อน ทำให้ต้องมีการปรับบทบาท ซึ่งจะเห็นว่า การปรับบทบาทได้เกิดขึ้นตลอดเวลา เช่นเดียวกัน หากแต่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หรือตามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั่วขณะใด ขณะหนึ่งเป็นเรื่องราว และทำเฉพาะส่วนที่เป็นปัญหาเท่านั้น

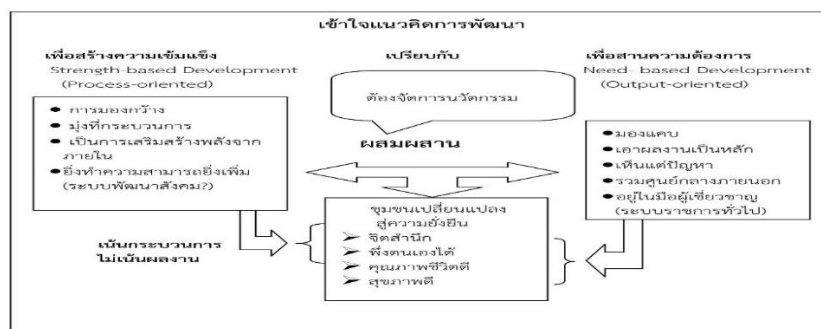
ทั้งนี้ยังไม่เห็นชัดเจนในการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบ ในขณะเดียวกัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าการพัฒนาสุขภาพเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการให้ไปเป็นทัศนคติว่าการพัฒนาสุขภาพของตนเอง ครอบครัว ตลอดจนสังคม เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคน

เป็นธรรมดาที่การเปลี่ยนแปลงใดๆ ย่อมนำมาซึ่งความยุ่งยากสับสน เช่น ความสับสนในบทบาทหน้าที่ รวมทั้งกระบวนการ หรือในบางครั้งถึงขั้นเกิดการหยุดชะงักของงาน ทั้งหมดนี้ L.M.Applegate แห่ง Harvard Business School เรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงที่ยุ่งยาก สับสน” (Disruptive Change) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือโอกาสสำหรับผู้ที่มีความคิดก้าวหน้าที่จะนำเสนอความคิดใหม่ๆ หรือนวัตกรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกระบวนการ ผลผลิต รูปแบบบริการหรือวิธีบริหารจัดการซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของงานสาธารณสุขรวมทั้งบทบาทของสังคม และชุมชนในการพัฒนาสุขภาพไปอย่างสิ้นเชิง

การเปลี่ยนแปลงโอกาสของการเกิดนวัตกรรมเกิดจากสาเหตุ ดังนี้

๑. การแตกต่างทางแนวคิด

แผนงานโครงการในปัจจุบันเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยบุคลากร ในทำนองเดียวกัน บุคลากร ก็ปฏิบัติงานอยู่ภายในระบบราชการอันเป็นระบบที่ใช้แนวคิดการพัฒนาเพื่อสนองความต้องการหรือเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบางประการ เช่น ในกรณีของโรคระบาด การพัฒนาตาม แนวคิดนี้จะถือเอาผลผลิตเป็นสำคัญ โดยไม่เน้นกระบวนการ แม้แต่สำนักงบประมาณก็ถือ แนวคิดนี้เช่นกัน มีน้อยครั้งที่การพัฒนาใช้แนวคิดเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ดังเช่นที่ใช้อยู่ในงานพัฒนาชุมชน หรือท้องที่การที่ไม่ใช้ภาครัฐ นิยมใช้ อย่างไรก็ตามกระบวนกรนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับพฤติกรรม ความสามารถพึ่งตนเองของประชาชน กระบวนการของความร่วมมือของประชาชนจะต้องชัดเจน การเปลี่ยนแปลงของแผนงานโครงการในเชิงกลยุทธ์ เช่นนี้จะนำไปสู่ การสร้าง “นวัตกรรมเชิงกระบวนการ” ดังแสดงภาพ

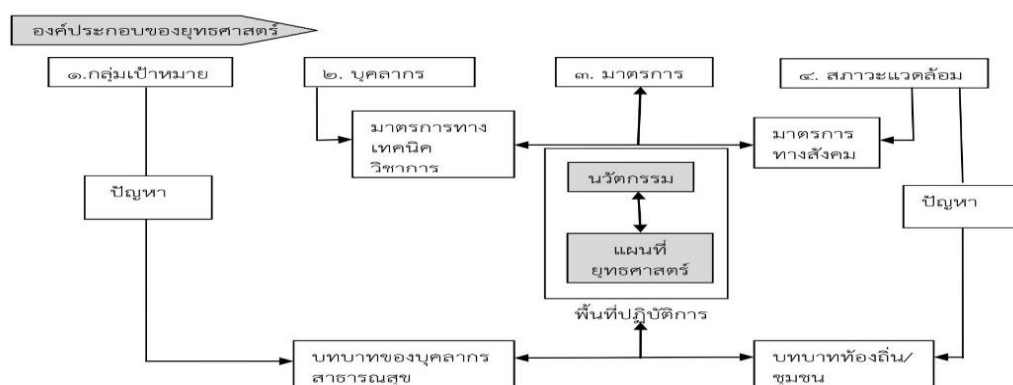

แผนภาพที่ ๒.๖. การผสมผสานแนวคิดของการพัฒนาต้องการนวัตกรรม

บางกรณีความขัดแย้งไม่ได้อยู่ที่แนวคิด แต่อยู่ที่การปฏิบัติการตามแนวคิด การปฏิบัติการย่อมเป็นไปตามกลยุทธ์ซึ่งมีองค์ประกอบต่างๆ กัน จึงสมควรตรวจสอบว่าองค์ประกอบเหล่านั้นจะเป็นต้นเหตุของความสับสนขัดแย้งได้อย่างไรบ้าง

๒. ความสับสนในบทบาท

เมื่อมีการนำการพัฒนาไปสู่ระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ จะปรากฏตัวผู้แสดงใหม่ๆ ซึ่งจะต้องแสดงบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้น เช่นกรณีของสถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบล กองทุนสุขภาพตำบล องค์การเอกชนหรือแม้แต่ประชาชนเอง บทบาทเหล่านี้ บางก็ยังไม่ได้กำหนดมาก่อนหรือบางครั้งมีการกำหนดแต่ไม่ได้มีการประสานงานกันอย่างจริงจัง ความยุ่งยากสับสนทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นที่มาของ “นวัตกรรมเชิงการบริหารจัดการ” ในระดับท้องถิ่นและชุมชน และนวัตกรรมการบริหารจัดการที่ดีซึ่งควรจะแก้หรือผ่อนคลายนโยบายไปได้มากก็คือแผนที่ยุทธศาสตร์ซึ่งจะกำหนดว่าใคร ควรจะมีบทบาทอะไร (รวมทั้งประชาชนด้วย) นอกจากนี้แผนที่ยุทธศาสตร์จะสามารถระบุแนวคิดใหม่หรือนวัตกรรมที่จำเป็นในระดับต่างๆ ตั้งแต่พื้นฐาน กระบวนการ ภาครวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนได้ตั้ง รูปภาพข้างล่าง

แผนภาพที่ ๒.๗. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของยุทธศาสตร์

แผนที่ยุทธศาสตร์กับนวัตกรรมคือหัวใจความสำเร็จ

๓. การประยุกต์เทคโนโลยี

ความยุ่งยากอาจจะเกิดขึ้นจากทัศนคติหรือวิสัยทัศน์ของเราที่กำหนดว่าคนไทยสามารถดูแลสุขภาพของ ตนเอง ครอบครัว สภาวะแวดล้อม และสังคมได้นั้นหมายความว่าคนทั่วไป ต้องสามารถทำความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขได้ นั่นคือต้นกำเนิดของสิ่งที่เรียกว่า เทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็น “นวัตกรรมเชิงผลผลิต” อีกส่วนหนึ่ง เป็น “นวัตกรรมเชิงกระบวนการ” ทั้งหมดเกิดจากการดัดแปลงเทคโนโลยีจนคนทั่วไป สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ตัวอย่างมีอยู่มากมายซึ่งกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์และกรมการแพทย์แผนไทยเป็นหน่วยงานสำคัญที่สร้างและผลักดันเทคโนโลยีเหล่านี้

๔. การใช้มาตรการแก้ปัญหา

เนื่องจากปัญหาทางสุขภาพในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเกิดจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตมากขึ้น ทางแก้ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยมาตรการทางสังคม การสร้างแผนงานโครงการ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนซึ่งปัจจุบันเน้นหนักไปที่มาตรการทางเทคนิค วิชาการต่อไป จำเป็นต้องให้มีองค์ประกอบของมาตรการทางสังคมควบคู่ไปด้วยซึ่งมาตรการชนิดหลังนี้ จะเป็นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง การรวบรวมมาตรการทั้งสองประเภท เข้าด้วยกันคือที่มาของ “นวัตกรรมเชิงกระบวนการและผลผลิต”

๒.๔.๒. ความหมายของนวัตกรรมสุขภาพชุมชน

นวัตกรรม ความหมายจากพจนานุกรม คือ สิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแตกต่างจากเดิมซึ่ง อาจจะเป็นความคิด วิธีการหรืออุปกรณ์ เป็นต้น ทว่า นวัตกรรมในความหมายที่เราคุ้นเคย หรือปรากฏขึ้นในใจมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับ สิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ ในเชิงเทคนิคหรือวัสดุอุปกรณ์ จากห้องทดลองจากนักวิชาชีพ หรือนักวิทยาศาสตร์ ทว่าในความเป็นจริง นวัตกรรมหาใช่เพียงสิ่งประดิษฐ์คิดค้นในเชิงรูปธรรม แต่หากเป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของชีวิตและจิตวิญญาณ และแทรกซึม อยู่ในทุกขณะของชีวิตประจำวัน ในสายสัมพันธ์และความปรารถนาดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ตามที่คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้เห็นชอบให้สำนักงาน หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินงานระบบ หลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (กองทุน อบต./เทศบาล) เพื่อให้เป็นไปตาม พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๗ จากการเริ่มดำเนินงานในปี ๒๕๔๙ ถึงปี ๒๕๕๒ ได้มีองค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาลเข้าร่วมดำเนินงานจำนวน

๓,๙๔๓ แห่ง ซึ่งมีผลการดำเนินงานและกิจกรรมที่เป็นนวัตกรรมสุขภาพชุมชนปรากฏตัวขึ้นอย่างหลากหลายในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ การสร้างหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ดังกล่าว ไม่ใช่เพียงมี ความหมายครอบคลุมแค่เรื่องสุขภาพ หากนวัตกรรมต่างๆ ที่สังคมชุมชนนั้นๆ

พยายาม รังสรรค์ขึ้นมา ยังครอบคลุมหมายรวมไปถึงมิติทางด้านสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่ชุมชนนั้นๆ สังสมมาหลายชั่วอายุคน นวัตกรรมต่างๆ ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาภายใต้เรี่ยวแรงแข็งขันหรือหัวเรือหลักคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนและเพื่อสร้างระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนท้องถิ่นในสังคมไทยต่างตระหนักรู้ และมีความตื่นตัวในการพยายามสร้างหลักประกันสุขภาพที่มั่นคงให้เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นของตน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักประกันสุขภาพขั้นพื้นฐานที่มีผลต่อชีวิตและจิตใจรวมถึงจิตวิญญาณของคนในชุมชนอย่างใหญ่หลวง ส่วนนวัตกรรมสุขภาพชุมชน หมายถึง การที่เครือข่ายสุขภาพภาคประชาชนได้แสดงบทบาทสร้างสรรค์ให้เกิดกระบวนการสร้างหรือพัฒนาแนวคิด รูปแบบหรือประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ในการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชนในชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้

๒.๔.๓ ประเภทของนวัตกรรม

นวัตกรรมสามารถจำแนกออกได้ ๓ ประเภทคือ

๑ นวัตกรรมเชิงกระบวนการ (Process Innovation) ด้วยลักษณะของ นโยบาย เช่น สุขภาพดีถ้วนหน้า เมืองไทยแข็งแรง สังคมอยู่เย็นเป็นสุข สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย ทำให้ยุทธศาสตร์สาธารณสุขที่สนองนโยบายเหล่านี้ล้วนมีลักษณะของการแก้ปัญหาแบบองค์รวมทั้งสิ้น การแก้ปัญหาที่ต้องการความร่วมมือจากฝ่ายหรือสาขาต่างๆ ย่อมมีความยุ่งยาก ซับซ้อนเป็นหลายเท่า ส่วนในอีกสถานการณ์หนึ่ง เมื่อมีการกระจายอำนาจท้องถิ่นที่เป็นฝ่ายรับมอบอำนาจการพัฒนาจากกระทรวงต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจและสังคมก็ประสบกับการที่ต้องรับผิดชอบ แผนงานโครงการเป็นจำนวนร้อย ความยุ่งยากซับซ้อนก็มีมากขึ้นเป็นเงาตามตัวเช่นเดียวกัน ทั้งสองกรณีผู้บริหารจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่จะช่วยบอกว่า ยุทธศาสตร์ต่างๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร เมื่อใดจึงจะประสบผลสำเร็จ กลยุทธ์ใดใช้ได้ผลหรือไม่ หรือจะต้องสัมพันธ์กับกลยุทธ์อื่น อะไร อย่างไร และจะติดตามความก้าวหน้าของงานต่างๆ ได้อย่างไร เนื่องจากเราเล็งเห็นความสำคัญหรืออาจจะเรียกว่า จุดอ่อนในเรื่องนี้ ทำให้เราพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่เรียกว่า “แผนที่ยุทธศาสตร์” ขึ้นมาใช้แผนที่ยุทธศาสตร์มี กำเนิดจากलिขิตสมดุล (Balanced Scorecard) ของ Kaplan & Norton แต่ได้รับการพัฒนา ดัดแปลง และทดสอบก่อนที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาภาคสังคม วัตถุประสงค์ของการใช้แผนที่ ยุทธศาสตร์ก็เพื่อช่วยให้การบริหารจัดการยุทธศาสตร์ที่มีความซับซ้อนขององค์กรในภาคนั้น รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโอกาสของความสำเร็จสูงขึ้น

แผนที่ยุทธศาสตร์จึงเป็นหนึ่งใน “นวัตกรรมเชิงกระบวนการ” (หรืออาจจะเรียกว่า นวัตกรรมเชิงการบริหารจัดการ) ที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อองค์กรที่นำเครื่องมือนี้ไปใช้ ดังนั้น นวัตกรรมสุขภาพด้านกระบวนการ หมายถึง การคิดริเริ่มหรือปรับปรุงขั้นตอน เพื่อการ

พัฒนาระบบสุขภาพ ระหว่างระบบสุขภาพชุมชนให้เชื่อมโยงกับระบบบริการสุขภาพ ของสถานบริการ สาธารณสุขด้านแรกให้เกิดประสิทธิภาพ

๒. นวัตกรรมเชิงรูปแบบบริการ (Service Model Innovation) การเกิดขึ้น ของแผนงาน หลักประกันสุขภาพแห่งชาติเป็นจุดตั้งต้นของนวัตกรรมรูปแบบบริการหลาย ประการ เช่น การครอบคลุมประชากรไทยทุกคน การกำหนดสิทธิประโยชน์ การสร้างเครือข่ายบริการ การส่งต่อ รวมทั้ง การบริหารจัดการทางการเงิน เป็นต้น นอกจากนั้น ก็ยังมีจุดสำคัญที่ ต้องมีนวัตกรรมรูปแบบบริการ ใหม่ คือ จุดที่เป็นรอยต่อระหว่างระบบบริการที่ระดับปฐมภูมิ ของรัฐกับระบบสาธารณสุขภาค ประชาชน ความสัมพันธ์ของสถานีนอมนัยกับระบบสุขภาพ ภาคประชาชนถือว่าเป็นจุดที่จะเป็นคอขวดอีกจุดหนึ่ง เนื่องจากจะมีการถ่ายโอนบทบาทการพัฒนาสุขภาพสู่ท้องถิ่นอย่างไรก็ดีการพัฒนา ระบบบริการของสถานีนอมนัยเป็นงานที่มีการดำเนินการอยู่แล้วโดยโครงการต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ ต่างๆ กัน จึงสมควรตรวจสอบ วัตถุประสงค์ว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการทางนวัตกรรมได้ เพียงใด มีสิ่งใดที่ควรดำเนินการเพิ่มเติมหรือไม่

นวัตกรรมสุขภาพด้านรูปแบบบริการ หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างจุดเชื่อม ระหว่าง ระบบบริการสาธารณสุขด้านแรกกับระบบสาธารณสุขชุมชน เพื่อแสดงสัญลักษณ์หรือสัญญา ข้อตกลงทางสังคมที่สามารถสื่อให้เห็นว่าการพัฒนาสุขภาพเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนและ ส่งผลให้เกิดผลผลิตในงานบริการสุขภาพ ที่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการมีความพึงพอใจร่วมกัน

๓. นวัตกรรมเชิงผลผลิต (Product Innovation) หรือนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ หมายถึง การ พัฒนาและนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยีหรือวิถีการใช้ รวมไปถึงการปรับปรุง ผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น นวัตกรรมเชิง ผลผลิตถือเป็นผลิตผล (Outputs) ขององค์การหรือธุรกิจ โดยอาจจะอยู่ในรูปของตัวสินค้า (Goods) หรือการบริการ (Services) และตัวแปรหลักที่สำคัญของการพัฒนานวัตกรรมเชิง ผลผลิต มี ๒ ตัวแปร คือ

๑) โอกาสทางด้านเทคโนโลยี หมายถึง องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ กระบวนการที่จะทำให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นได้

๒) ความต้องการของตลาด หมายถึง ความต้องการของผู้ใช้ที่มีความต้องการใน ผลิตภัณฑ์ใหม่นั้น และพร้อมที่จะซื้อหรือใช้ และส่งผลทำให้ผู้เป็นเจ้าของนวัตกรรมได้รับประโยชน์ใน เชิงเศรษฐกิจหรือสังคม

นวัตกรรมสุขภาพด้านผลผลิต หมายถึง การนำแนวคิดที่สร้างสรรค์ไปประดิษฐ์หรือสร้าง เป็นสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้น และนำไปปฏิบัติแทนที่สิ่งเก่า ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายยอมรับและพึงพอใจ นำไปใช้ได้ผลดีและทันสมัยกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการดูแลสุขภาพที่สามารถพึ่งตนเองได้ของชุมชน

๒.๕. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุมาลัย วรรณกิจไพศาล ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการจัดรูปแบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม เทศบาลเมืองปากช่อง” พบว่า รูปแบบการจัดบริการสุขภาพ ได้แก่ มีบุคลากรวิชาชีพเพิ่มขึ้น พัฒนามาตรฐานการบริการ จัดตารางเวลาให้การดูแลเยี่ยมบ้านพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ การพัฒนาอาสาสมัคร การเยี่ยมบ้านต่อเนื่อง การคัดกรองกลุ่มเสี่ยงการ ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม และรูปแบบการมีส่วนร่วม จัดบริการสุขภาพผู้สูงอายุของหน่วยงาน ภาควิชาที่เกี่ยวข้อง คือ การสนับสนุนทรัพยากร ทางกายภาพสถานบริการ การดูแลผู้สูงอายุที่มี ภาวะพึ่งพิงและความพิการ ตามความจำเป็นทางเศรษฐกิจ^{๖๐}

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่), ดร. ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข” ว่าความสุขแบ่งออกเป็น ๒ มิติ คือ มิติความสุขภายใน และมิติความสุขภายนอก ซึ่งมิติความสุขภายในมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง สะท้อนออกมาในมิติต่างๆ ดังนี้ (๑) สุขภาวะทางจิตใจ เป็นความพึงพอใจในชีวิตและสิ่งที่มีอยู่ พร้อมกับเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น มีจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถควบคุมเอาชนะใจตนเองให้ละเว้นความชั่วได้ มีความดีตามหลักธรรมและมีจิตใจที่สงบ, (๒) สุขภาวะทางอารมณ์ คือ การมีความรู้สึกทางบวก มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง มองโลกในแง่ดี มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต สามารถสร้างแรงจูงใจให้ตนเองได้ โดยมองวิกฤตให้เป็นโอกาสได้ ไม่เครียด ไม่วิตกกังวล มีความมั่นใจในตนเองในการเผชิญปัญหา กล้าแสดงออกและปรับอารมณ์ตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการมีทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้, (๓) สุขภาวะทางปัญญา คือ การมีอิสระทางความคิด เป็นตัวของตัวเอง สามารถควบคุมและกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ ค้นหาทางเลือก และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง สามารถปล่อยวาง รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม และมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สำหรับมิติความสุขภายนอกนั้น สะท้อนออกมาเป็น (๑) สุขภาวะทางกาย คือ การมีร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ การมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพ เช่น รับประทานอาหารที่ปลอดภัย การออกกำลังกายเป็นประจำ (๒) สุขภาวะทางสังคม การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับทุกมิในสังคม โดยเฉพาะการมุ่งเน้นเรื่องการได้รับความเป็นธรรมจากสังคม การได้รับการยอมรับในคุณค่า ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเข้าถึงบริการสาธารณะ และสัมพันธภาพที่ดี เป็นต้น^{๖๑}

^{๖๐} มาลัย วรรณกิจไพศาล, “การพัฒนาการจัดรูปแบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม เทศบาลเมืองปากช่อง”, วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๐): ๙๐.

^{๖๑} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่), ดร., ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๕๓, หน้า ๒๔๔-๒๕๒.

ปรีชา อุปโยคิน และคณะ ศึกษาเรื่องไม้ไผ่ผึ่ง: สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ๑) ยอมรับว่าเมื่ออายุมากขึ้นบทบาทหน้าที่การงานจะลดจากงานหนักมาเป็นงานเบา ๒) แม้จะลดหน้าที่และบทบาทลง แต่ก็ยังคงมีความภูมิใจในบทบาทหน้าที่ที่เป็นผู้สูงอายุเพราะเชื่อว่าตนเองยังมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า ๓) ยังเชื่อว่าตนเองมีคุณค่าเพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ยาวนาน มีส่วนน้อยที่เห็นว่าคุณค่าของการเป็นผู้สูงอายุเริ่มลดลง ยิ่งถ้าไม่ทำประโยชน์แก่ครอบครัว ๔) มีความเชื่อมั่นว่าลูกหลาน ชุมชน และสังคมมองผู้สูงอายุในทางที่ดีให้ความเคารพยกย่อง เกื้อกูล และเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ มีเพียงส่วนน้อยที่มองผู้สูงอายุเสมือนบุคคลไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ไม่มีความหมาย ๕) ยังได้รับความเคารพยกย่องจากครอบครัว ชุมชน และสังคม สำหรับเรื่องกตัญญูรู้คุณนั้น ผู้สูงอายุเชื่อว่ายังคงมีอยู่แต่อาจลดน้อยลงไปเพราะสังคมเปลี่ยนไป ๖) คิดว่าผู้สูงอายุเป็นภาระในเรื่องของสุขภาพ ด้านการดูแล และด้านการเงิน^{๖๒}

วรรณวิสาข์ ไชยโย ได้ศึกษาเกี่ยวกับทรงสนะเรื่องความสุขในผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาบ้านวัยทองนิเวศน์ ผลการวิจัยพบว่า ความสุขในผู้สูงอายุ คือ ความสุขจากการมีสุขภาพทางด้านร่างกายที่ดีและจิตใจสดชื่น ความสุขจากความพึงพอใจในชีวิตปัจจุบัน ความสุขจากการได้ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข ความสุขจากความตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและความสุขจากการได้ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในผู้สูงอายุ ได้แก่ สุขภาพทางร่างกาย รายได้ การยอมรับตนเอง การอยู่ร่วมกัน และการช่วยเหลือผู้อื่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว และมีหลักศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยพบว่า ศาสนาเป็นสิ่งที่ให้ความหมายแก่นมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย การมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และหลักคำสอนเป็นเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตจะทำให้เกิดความสุข คลายทุกข์ มีความเข้าใจชีวิตหรือโลกตามความเป็นจริง อยู่อย่างมีสติและชีวิตมีคุณค่า^{๖๓}

อนุวัฒน์ ศุภกิจชุตikul และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง“บทบาทประชาคมส่งเสริมสุขภาวะ: นอกภาครัฐ” โดยสรุปสถานการณ์และบทบาทการดูแลสุขภาพนอกภาครัฐ วิเคราะห์บทบาทยุทธศาสตร์การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาวะขององค์กรชุมชนโดยการสำรวจ และกรณีศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มองค์กรที่มีเป้าหมายใน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาวะที่ส่งผลดีต่อสุขภาพกลุ่มช่วยเหลือตนเอง และกลุ่มที่มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพ แม้จุดเริ่มต้นของการดูแลสุขภาพจะมีที่มาแตกต่างกัน แต่เมื่อเกิดการรวมตัวและมีกิจกรรมร่วมกันแล้วก็สามารถขยายเป้าหมายไปสู่การเน้นการส่งเสริมสุขภาวะได้ เพราะมีแผนกิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน

^{๖๒} ปรีชา อุปโยคิน ไม้ไผ่ผึ่ง: สภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑).

^{๖๓} วรรณวิสาข์ ไชยโย, “ทรงสนะเรื่องความสุขในผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาบ้านวัยทองนิเวศน์”, รายงานวิจัย, (เชียงใหม่: สาขาปรัชญาและศาสนา ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

และให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หลายกลุ่มเริ่มจากปัญหาสุขภาพของตนเอง จึงเกิดกลุ่มช่วยเหลือกันเอง การส่งเสริมสุขภาพระดับชุมชน จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและสนับสนุนให้เหมาะสม กระทรวงสาธารณสุขจึงต้องส่งเสริมให้ชุมชนและประชาชนตระหนักถึงความสำคัญสามารถพัฒนาสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้สร้างเสริมให้ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มตัดสินใจ และจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาสุขภาพ แก้ปัญหาสุขภาพของตนเองภายใต้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกจากภาครัฐบาลและภาคเอกชน^{๖๔}

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้น สรุปได้ว่า เมื่อมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการตาม พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ องค์กรบริหารส่วนตำบลจึงได้รับการถ่ายโอนงานด้านบริการสาธารณะพื้นฐาน ซึ่งครอบคลุมงานด้านสวัสดิการสังคมทุกด้านมาดำเนินการ โดยการจัดงานจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรบริหารส่วนตำบลที่ผ่านมา ได้ดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมเฉพาะบางด้าน เช่น ด้านสุขภาพอนามัย และด้านนันทนาการ ซึ่งยังไม่ครอบคลุมสวัสดิการสังคมทุกด้านและยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะคนพิการ นอกจากนี้ องค์กรบริหารส่วนตำบลยังมีปัญหาอุปสรรค ด้านความพร้อมของเจ้าหน้าที่ในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานด้านคนพิการขาดงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการดำเนินงาน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาว่า การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ได้ดำเนินการจัดสวัสดิการในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างไร มีอุปสรรคอะไร และมีแนวทางในการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมได้อย่างไร เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

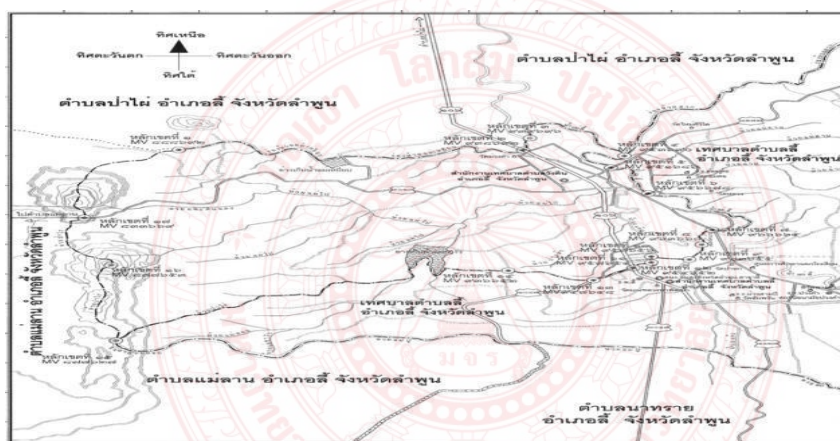
๒.๖ บริบทพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะและคุณภาพชีวิตจากรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่เรียกว่า “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนึ่งในระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน แม้ตามกฎหมายจะให้มีการจัดสวัสดิการแก่ผู้ชรา เช่น การแจกเบี้ยยังชีพ การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ ฯลฯ แต่กระนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุก็เป็นสถานที่รองรับสภาวะการณ์กลุ่มประชากรผู้สูงอายุ โดยการจัดสรรของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุให้เหมาะสม โดยการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์และเอื้ออำนวยต่อชีวิตผู้สูงอายุทั้งทางด้านการเพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้าง

^{๖๔} อนุวัฒน์ ศุภชุติกุล และคณะ, บทบาทประชาคมส่งเสริมสุขภาพ: นอกภาครัฐ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๕๑).

ทักษะชีวิตในการดูแลตัวเอง และขณะเดียวกันก็เป็นสถานที่ในการสืบสาน ถ่ายทอดภูมิความรู้ท้องถิ่นให้แก่ชุมชน

จากเหตุผลข้างต้น หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญกลุ่มผู้สูงอายุที่จะต้องเผชิญปัญหาทางด้านสุขภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ์ จึงได้มีนโยบายในการช่วยเหลือและดูแลอย่างใกล้ชิด โดยการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในหลายพื้นที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทุกแห่งทั่วจังหวัด ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาการพัฒนากระบวนการฝึกอบรมเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เขตอำเภอลี่ จังหวัดลำพูน จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ ๑) เทศบาลตำบลวังดิน ๒) เทศบาลตำบลดงคำ และ ๓) เทศบาลตำบลก้อ ซึ่งแต่ละเทศบาลมีหลักการ แผนดำเนินงาน นโยบาย ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานในแต่ละเทศบาล มีดังนี้

แผนที่ ๒.๘. พื้นที่เขตการปกครองเทศบาลตำบลวังดิน

ที่ตั้ง/อาณาเขต

เทศบาลตำบลวังดิน ตั้งอยู่เลขที่ ๕๔๐ ถนนบุญจิต ตำบลลี่ อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน ห่างจากตัวเมืองลำพูนไปทางทิศใต้ประมาณ ๑๐๕ กิโลเมตร (ติดต่อโดยทางรถยนต์)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ เขตเทศบาลตำบลป่าไผ่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เขตเทศบาลตำบลลี่
ทิศใต้	ติดต่อกับ เขตเทศบาลตำบลลี่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาน

ประวัติความเป็นมา

ด้วยกระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นว่าเทศบาลบางส่วนของ อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน (เดิมเป็นสุขาภิบาล) มีสภาพในด้านการตั้งถิ่นฐานการใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพเศรษฐกิจของชุมชน บริการ

ทางสังคม และบริการสาธารณะ และรายได้ส่วนท้องถิ่นดีขึ้น จึงสมควรยกฐานะเป็นสุขาภิบาลเพื่อประโยชน์ในการทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงยกฐานะท้องถิ่นบางส่วนของตำบลลี้ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน จัดตั้งให้เป็นสุขาภิบาลขึ้น และมีชื่อว่า “สุขาภิบาลวังดิน” ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า ๓ เล่ม ๑๑๐ ตอนที่ ๕๓ ลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๖

เทศบาลตำบลวังดินมีพื้นที่ ๔.๕ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมบริเวณชุมชนทั้งหมู่บ้าน ในท้องที่ ๑ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๖ และครอบคลุมบริเวณชุมชนเป็นบางส่วน ในท้องที่ ๓ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๔, ๑๔ และ ๑๕ สำนักงานตั้งอยู่เลขที่ ๕๔๐ ถนนบุญยจิต ตำบลลี้ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้มีพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของ สุขาภิบาล เป็นเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้สุขาภิบาลที่มีอยู่มีฐานะเปลี่ยนแปลงเป็น เทศบาลตำบลวังดิน เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นไป ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๙ ก ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ เทศบาลจึงได้ย้ายสำนักงานจากที่ว่าการอำเภอลี้ มาอยู่ที่เลขที่ ๕๔๐ ถนนบุญยจิต ตำบลลี้ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ถึงปัจจุบัน

วิสัยทัศน์เทศบาล

“ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี ประเพณีวัฒนธรรมงาม
น้อมนำสามครุบา เมืองหน้าด่านการท่องเที่ยว”

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิต

ตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ ของเทศบาลวังดิน ซึ่งเป็นกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม มีดังนี้

๑. โครงการช่วยเหลือผู้ป่วย อนามัยในชุมชน (EMS) โดยเป็นกิจกรรมในการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ป่วย
๒. โครงการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบสาธารณภัย และราษฎร ผู้เดือดร้อน ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสฯ โดยจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบสาธารณภัยและราษฎร ผู้เดือดร้อน ผู้พิการ ผู้ด้อย โอกาส ฯลฯ
๓. โครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ และประชาชน เทศบาลวังดิน โดยการให้ความรู้ การดำเนินงานด้าน การดูแลสุขภาพประชาชนทุก กลุ่มวัยและสนับสนุนการ ดำเนินงานของศูนย์ดูแลสุขภาพผู้สูงอายุคนพิการ และประชาชนในเทศบาลวังดิน

๔. โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ (จามรีวิทยาลัย) โดยการรับความรู้จากการอบรม กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้สูงอายุ

๕. โครงการส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพจิตใจในผู้สูงอายุ เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี

๖. โครงการพัฒนาศักยภาพ ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลวังดิน โดยการอุดหนุนงบประมาณให้แก่ ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลวังดินในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

๗. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ปรากฏในเทศบัญญัติ ฯ เพื่อจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยฯ

๘. เบี้ยยังชีพคนพิการ ปรากฏในเทศบัญญัติ ฯ เพื่อจ่ายเบี้ยยังชีพคนพิการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยฯ

๒) เทศบาลตำบลดงคำ

ที่ตั้ง/อาณาเขต

เทศบาลตำบลดงคำ ตั้งอยู่เลขที่ ๒๑๐ หมู่ ๓ ถนนพหลโยธิน ตำบลดงคำ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ของจังหวัด ห่างจาก ตัวจังหวัดลำพูน ประมาณ ๑๒๐ กิโลเมตร (ทางหลวงหมายเลข ๑๐๖) ใช้ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง ในการเดินทางจากอำเภอลี่ - จังหวัดลำพูน

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลลี่ อำเภอลี่
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลแม่ถอด อำเภอลี้ จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันตก	ติดกับตำบลนาทรายและตำบลลี่ อำเภอลี่
ทิศใต้	ติดกับตำบลนาโป่ง อำเภอลี้ จังหวัดลำปาง

โดยพื้นที่ตำบลดงคำมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๘๐.๕๖๙ ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ ๕๐,๓๕๖ ไร่ แยกเป็นพื้นที่เขตชุมชน จำนวน ๑,๒๗๙ ไร่ เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน ๒๕,๐๓๗ ไร่ เขตพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ๑๐,๒๒๐ ไร่ เขตพื้นที่ป่าไม้นอกเขตป่าตามกฎหมาย ๓,๗๖๐ ไร่ เขตเกษตรกรรม ๖,๔๙๒ ไร่ เขตแหล่งน้ำ ๒๓๓ ไร่ เขตพื้นที่อื่น ๆ ๓,๓๓๕ ไร่ และลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูง มีภูเขาเป็นส่วนมาก ความสูงของภูเขาตั้งแต่ ๗๐๐ ถึง ๙๐๐ เมตร ในระดับน้ำทะเลเชิงเขาต่างๆ ทำให้เป็นล่องลึกทำให้เกิดลำห้วยที่สำคัญถึง ๗ สายด้วยกันคือ ห้วยอ้อ ห้วยแม่ลอง ห้วยแม่แวนน้อย ห้วยแม่แวนใหญ่ ห้วยโตม ห้วยหินขาว และห้วยแม่จัน

ประวัติและความเป็นมาของประชาชนในพื้นที่เทศบาลดงคำ

เมื่อประมาณ ปี ๒๔๕๐ ตำบลนี้มีชื่อว่า หมู่บ้านป่าดิงงาม เพราะในบริเวณนี้มีต้นไม้ขึ้นทึบหนาแน่นมาก ต้นไม้ส่วนใหญ่จะเป็นพวกไม้เต็ง ไม้รัง ประชากรแถวนั้นจะอาศัยอยู่ห้อยมๆ บริเวณ

ไหนพอที่จะ เป็นที่โล่งบ้างพวกเขาก็พากันอาศัยอยู่ จวบจนสมัยนั้นมีนายอำเภอชื่อว่า นายบุญเท็งหรือชาวบ้านเรียกว่า เจ้าหนานบุญเท็ง ได้แต่ตั้งให้นายงก เป็นกำนันที่หมู่บ้านป่าดิงงามนี้ แต่บริเวณบ้านของนางกนี้ มีแต่ต้นไม้ขึ้นไปหมด ท่านนายอำเภอก็ให้นายงก ตั้งชื่อตำบลนี้ว่า “ตำบลดงคำ” ซึ่งเป็นตำบลเล็ก ๆ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา トラบเท่าทุกวันนี้

พื้นเพดั้งเดิมของชาวบ้านนั้น จากคำบอกเล่าของผู้รู้ภายในตำบลดงคำเกี่ยวกับพื้นเพดั้งเดิม ของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันอพยพมาจากอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นส่วนใหญ่และอพยพเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยมาตั้งบ้านเรือนอยู่อยู่ที่ หมู่ที่ ๑ บ้านป่าคา หมู่ ๓ บ้านบวก ต่อมาเมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงขยายไปตั้งถิ่นฐานที่ หมู่ ๔ บ้านห้วยหญ้าไซ หมู่ ๕ บ้านปางส้าน ส่วนบ้านแม่ลอง หมู่ ๖ เป็นหมู่บ้านตั้งใหม่โดย แยกออกจากหมู่ ๓ บ้านบวก นอกจากราษฎรจากอำเภอเถิน จังหวัดลำปางแล้ว ยังมีราษฎรที่อพยพมาจาก ตำบลใกล้เคียง เช่น ตำบลนาทรายมาร่วมตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ด้วย

ด้านภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันนั้น เป็นภาษาท้องถิ่นที่เคยใช้เมื่ออยู่ที่ถิ่นฐานเดิม ต่อมาเมื่อมีประชากรมากขึ้นมีการแยกครอบครัวและการติดต่อกับตำบลใกล้เคียงก็รับเอามาจากตำบลใกล้เคียงมาใช้ร่วมด้วย ปัจจุบันภาษาที่ใช้พูดกันเป็นภาษาพื้นเมือง (เหนือ) นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษากระเหรี่ยง (ชาวเขา) ในหมู่ชนชาวกระเหรี่ยง ซึ่งอาศัยอยู่ที่หมู่ ๒ บ้านดงคำ และหมู่ ๔ บ้านห้วยหญ้าไซบางส่วน ในการติดต่อกับชนชาวพื้นเมือง (พื้นราบ) ชาวกระเหรี่ยงสามารถพูดภาษาพื้นเมืองได้ จึงไม่ค่อยมีปัญหาในการติดต่อพูดคุยกัน ส่วนประเพณีดั้งเดิมของแต่ละหมู่บ้านที่สืบทอดกันมากก็มี ประเพณีสงกรานต์ (ขึ้นปีใหม่เหนือ) ประเพณีลอยกระทง ประเพณีขึ้นปีใหม่ ประเพณีแต่งงาน งานบุญทอดกฐินและทอดผ้าป่า เป็นต้น โดยประเพณีต่างๆ นี้ ทางหมู่บ้าน จะจัดทำขึ้นเมื่อเวลาที่จัดนั้นมาถึงในแต่ละปี โดยที่ทางชาวบ้านจะให้ความร่วมมือทุกครอบครัวและทางราษฎรในหมู่บ้านจะหยุดงานตัวเองเพื่อไปร่วมงานบุญประเพณีด้วย

การตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านตำบลนี้ เริ่มมีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๓๙- ๒๔๔๐ โดยอพยพมาจากบ้านน้ำไทรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง มีปู่กันทะ ปู่ลา ปู่ลึง ปู่น้อย ตัน และปู่โละ พากันอพยพพร้อมครอบครัวญาติพี่น้องพากันมาตั้งที่อยู่อาศัยที่หมู่ที่ ๑ บ้านป่าคา มีบ้านประมาณ ๑๕ หลังคาเรือน และชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งมาตั้งอยู่ที่หมู่ ๓ บ้านบวกปัจจุบันต่อจากนั้นเกิดโรคระบาดที่หมู่ ๓ ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจึงอพยพไปอยู่ที่หมู่ที่ ๕ บ้านปางส้าน และหมู่ ๖ บ้านแม่ลอง มีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ที่หมู่ ๓ อพยพไปอยู่ที่บ้านดงคำและชาวบ้านจากหมู่ ๑ ป่าคาได้ไปตั้งบ้านเรือน ส่วนหนึ่งอยู่ที่ หมู่ ๔ ห้วยหญ้าไซในปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลดงคำเดิมเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลดงคำได้รับการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลดงคำเป็นเทศบาลตำบลดงคำตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๒

วิสัยทัศน์เทศบาล

“พัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง เคียงคู่ชุมชนเข้มแข็ง”

พันธกิจ (Mission)

๑. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ โดยน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ
๒. ส่งเสริมและจัดการศึกษา ตลอดจนพัฒนาการกีฬา เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและเป็นภูมิคุ้มกันของเยาวชน
๓. ส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ปั่นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยว
๔. ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการขั้นพื้นฐาน และการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง
๕. ส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ให้คงความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ
๖. ปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้ได้มาตรฐาน และเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน และเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต
๗. ส่งเสริมการพัฒ นาองค์กรและบุคลากร เพื่อให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
๘. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อรองรับกระแสเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์

นโยบายการบริหารงาน

ปัจจัยของพื้นที่ทุกๆ ด้านของเทศบาลตำบลดงคำ เพื่อให้การพัฒนามีทิศทางที่ชัดเจนครอบคลุมปัจจัยการพัฒนาทุกๆ ด้านที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และยั่งยืน จึงได้กำหนดนโยบายเพื่อบ่มบ่มตอบสนองความต้องการของประชาชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การกีฬา โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลดงคำอย่างแท้จริงและให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มุ่งส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการบริหารจัดการท้องถิ่นแบบ

บูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล พร้อมรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วน เพื่อนำมาซึ่งการบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่น การแก้ไขปัญหาสังคม ความยากจน การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน และที่สำคัญ คือ ส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของเด็ก เยาวชนในท้องถิ่นที่จะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆที่มีความทันสมัย ทันกับเหตุการณ์และสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดในพระราชบัญญัติเทศบาลตำบล พ.ศ. ๒๕๔๖ ที่เทศบาลจะต้องทำ ประกอบด้วย ๙ ประการ ได้แก่

๑. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
๒. ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
๓. รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล
๔. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
๕. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
๖. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
๗. ส่งเสริมเด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ให้เท่าเทียมกัน
๘. บำรุงศิลปวัฒนธรรม ศีลธรรม จารีตประเพณี
๙. หน้าที่อื่นๆ ซึ่งคำสั่งกระทรวงมหาดไทยหรือกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

นอกจากนี้ยังมีความมุ่งมั่นตั้งใจ พร้อมทั้งจะอุทิศกำลังกาย กำลังใจ สติปัญญาที่จะดำเนินนโยบายต่างๆ ที่ได้วางไว้ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยกำหนดนโยบายในการบริหารงาน ดังนี้

นโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคม

- ส่งเสริมและสนับสนุนงานหัตถกรรม อุตสาหกรรม เกษตรกรรมในชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น เช่น การทอ ผ้า ตัดเย็บผ้า การจักสาน การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ฯลฯ
- ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการร้านค้าชุมชน สหกรณ์ศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น
- ส่งเสริมและสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ติดเชื้อ
- ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มสภาเด็กและเยาวชน, สตรีแม่บ้าน, กลุ่มออมส., กลุ่มอพพร. และกลุ่ม ต่างๆ ภายในตำบล
- ส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพกลุ่มอาชีพต่างๆภายในตำบล

นโยบายด้านการศึกษาและกีฬา

- ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาทุกระดับชั้น
- ส่งเสริมและสนับสนุนด้านอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และสื่อการเรียนการสอนให้กับเด็กก่อนวัยเรียนจนถึงประถมศึกษา

- ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

- ส่งเสริมและสนับสนุนห้องสมุดประชาชนเพื่อการเรียนรู้ และสื่อข่าวสารให้ใช้บริการอย่างทั่วถึง

- ส่งเสริมและสนับสนุนด้านดนตรีและกีฬาของเด็กและเยาวชนในตำบล

- ส่งเสริมและสนับสนุนการแข่งขันกีฬาทุกระดับการแข่งขัน

นโยบายด้านสาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ส่งเสริมและสนับสนุนงานป้องกันและกำจัดโรคระบาดภายในตำบล

- ส่งเสริมและสนับสนุนบรรเทาสาธารณภัยและป้องกันอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย ฯลฯ

- ส่งเสริมและสนับสนุนอุปกรณ์ในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

- ส่งเสริมและสนับสนุนการกำจัดขยะมูลฝอยและดูแลรักษาความสะอาด

- ส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง เหมือง ฝาย ป่าต้นน้ำ

นโยบายโครงสร้างพื้นฐาน

- ส่งเสริมและสนับสนุนงานปรับปรุงและสร้างถนนไปสู่ที่ทำกิน เพื่อขนส่งสินค้าทางการเกษตรได้รวดเร็วและปลอดภัย

- ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างถนนคอนกรีต สะพาน รางระบายน้ำภายในหมู่บ้านให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน

- ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มเติมหอประชุมตำบล เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางการประชุมและจัดกิจกรรมต่างๆ

- ส่งเสริมและสนับสนุนการก่อสร้างและปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่พักผ่อน ออกกำลังกาย และแหล่งท่องเที่ยว

- ส่งเสริมและสนับสนุนการก่อสร้างปรับปรุงสนามกีฬาากลางตำบลดงดำ

- ส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและการประมง

นโยบายด้านศาสนาประเพณีและวัฒนธรรม

- ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางพุทธศาสนา

- ส่งเสริมและสนับสนุนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกด้าน ทุกชุมชนในตำบล

- ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การเข้าค่ายอบรมพุทธบุตร

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน

ตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ ของเทศบาลดงคำว่าด้วยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยมีโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในตำบลดงคำได้ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตประจำวัน

๓) เทศบาลตำบลก่อ

ที่ตั้ง/อาณาเขต

เทศบาลตำบลก่อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน อยู่บ้านก่อจอก หมู่ที่ ๓ ตำบลก่อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอลี้ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระยะทาง ๓๙ กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดลำพูน ระยะทาง ๑๔๔ กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ไกลที่สุดของอำเภอลี้และจังหวัดลำพูน การติดต่อสื่อสารการเดินทางหลัก ถนนลาดยาง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๘๗ เส้นทางสายลี้-ผาต้าย-ก่อ ระยะทางจากที่ว่าการอำเภอลี้-ตำบลก่อ รวมระยะทาง ๓๙ กิโลเมตร มีสภาพเป็นที่ราบเชิงเขา มีลักษณะคล้ายกับกระทะ ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง พื้นที่ล้อมรอบด้วยภูเขาและป่าไม้ ดินมีสภาพเป็นดินเหนียวปนทราย หน้าดินถูกชะล้างเนื่องจากความชื้นของพื้นที่ โดยเทศบาลตำบลก่อ ตั้งอยู่ตำบลก่อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ห่างจากที่ว่าการอำเภอลี้ ระยะทาง ๓๙ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอเถิน จังหวัดลำปางอำเภอ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติความเป็นมา

ตำบลก่อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๓๙ กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดลำพูน ๔๔ กิโลเมตร ตำบลก่อเป็นตำบลที่อยู่ไกลที่สุดทั้งจากอำเภอและจังหวัดลำพูน ตั้งอยู่กลางอุทยานแห่งชาติแม่ปิง เป็นรอยต่อของ ๔ จังหวัด คือ อำเภอมก๋อยและอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอสามเงาจังหวัดตาก อำเภอแม่พริกจังหวัดลำปาง เดิมราษฎรในตำบลก่อ อาศัยอยู่ข้างลำน้ำปิง ประกอบด้วยหมู่บ้าน จำนวน ๘ หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย บ้านเสริม บ้านแก่งปวง บ้านอุมปาด บ้านปาดา บ้านหาดหยวก บ้านแม่ปิง บ้านก่อจอก บ้านก่อหนอง จำนวนประมาณ ๑๐๐-๑๑๐ ครัวเรือน ในปี ๒๔๙๔ รัฐบาลได้สร้างเขื่อนภูมิพล เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าที่บริเวณเขาแก้ว ทางตอนใต้ของตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ในปี ๒๕๐๓ การไฟฟ้าฝ่าย

ผลิตแห่งประเทศไทยได้ให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือเชื่อมภูมิพลอพยพไปอยู่ที่ที่จัดสรร ตำบล ก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นตำบลที่ตั้งอยู่เหนือเชื่อมภูมิพล จึงต้องมีการอพยพบ้านเรือนไปอยู่ที่จัดสรร การตั้งบ้านเรือนแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

๑. บ้านก้อทุ่ง ตั้งอยู่เหนือสุดของลำห้วยคือเป็นหมู่บ้านที่ตั้งมาตั้งแต่เดิม
๒. กลุ่มบ้านจัดสรร ประกอบไปด้วยหมู่บ้านจำนวน
๓. หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ย้ายมาจากหมู่บ้านเดิมที่ถูกน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนภูมิพล

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า การเดินทางตามลำน้ำปิง เป็นเส้นทางที่สะดวกที่สุด ในการเดินทางจากภาคกลาง คือ จากกรุงเทพฯ – นครสวรรค์ (ปากน้ำโพ) –ตาก สู่ดินแดนล้านนา คือ เชียงใหม่ ลำพูน พระนางจามเทวีเดินทางจากกระโว้ขึ้นมาตามลำน้ำปิง มาครองเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) ที่ฤๅษีวาสุเทพสร้างไว้ พม่าเมื่อตีเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองขึ้นและเป็นฐานเสปียงแล้วล่องตามลำน้ำปิง เข้าตีกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองขึ้นทั้งสองครั้ง รวมทั้งการที่สมเด็จพระนเรศวร และพระเจ้าตากสินมหาราช ยกทัพขึ้นมาตีเอาเมืองเชียงใหม่คืนมาจากพม่าก็ใช้เส้นทางนี้ (เส้นทางนี้ลดความสำคัญลง เมื่อได้มีการสร้างทางรถไฟจนถึงเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๔)

การตั้งถิ่นฐานชุมชนต่างๆ ตลอดลำน้ำปิง มีมาแต่ครั้งประวัติศาสตร์การตั้งชุมชนลำห้วย ก้อ ซึ่งเป็นสาขาของลำน้ำปิง เป็นแหล่งการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ในขณะนั้นมีการตั้งหมู่บ้านตลอดลำ ห้วยก้อ คือ บ้านก้อท่า บ้านก้อจอก บ้านก้อหนอง บ้านก้อทุ่ง วิถีชีวิตของชาวบ้านก้อ ทำการเกษตร ปลูกข้าวพอกินตลอดปี จากระบบเหมืองฝายตามลำห้วยก้อ และห้วยก้อจอก ซึ่งมากกว่า ๑๐ ฝาย ข้าวที่เหลือกินชาวบ้านจะบรรทุกเกวียนไปขายที่ท่าน้ำ บ้านก้อท่า ซึ่งมีพ่อค้านำเรือมารับซื้อจากพ่อค้า ท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง การค้าขายทางบกจะเป็นการติดต่อค้าขายกับบ้านแม่หวาง และบ้านนาทราย (ซึ่งเป็นเส้นทางเดินไปอำเภอลี้เดิม เส้นทางจากผาต้าย-ก้อ สร้างขึ้นภายหลัง) โดยชาวบ้านนำเอา พริก ปลา แลกกับ หมาก ข้าว จากนาทราย นอกจากนั้นชาวบ้านยังปลูกฝ้าย ยาสูบ และเลี้ยงครั่ง จากต้น ฉำฉา ที่ขึ้นตามธรรมชาติ การแลกเปลี่ยนสินค้าในรูปตัวเงินครั้งแรกนั้น เมื่อบริษัทบอมเบย์-เบอร์มา จำกัด เข้ามาทำไม้รอบบริเวณหมู่บ้าน (ซึ่งต่อมาได้ประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ แม่หาด-แม่ก้อปี ๒๕๒๔) และทำที่พักซึ่งชาวบ้านเรียก นายห้างบอมเบย์ มาซื้อข้าวสาร อาหาร หญ้าคา ตลอดจนจ้าง ชาวบ้านเป็นคนงานในปางไม้ นอกจากนั้นฝรั่งได้นำเอารถยนต์มาใช้ในกิจการทำไม้ โดยเอารถยนต์ไป ตามแนวลำน้ำปิง

ตำบลก้อ ยกฐานะจากสภาตำบลก้อ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ ๑๔ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ๒๕๓๗ โดย ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๒

องค์การบริหารส่วนตำบล ยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลก้อ เป็นเทศบาลตำบลก้อ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ปัจจุบันมีสมาชิกสภาเทศบาลตำบลก้อ จำนวน ๑๒ คน โดยมี คณะผู้บริหารเทศบาลจำนวน ๕ คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๕

วิสัยทัศน์ (Vision)

จากการวิเคราะห์ Swot ตำบลก้อแสดงให้เห็นถึงจุดแข็งและโอกาสในการพัฒนาของ ตำบลที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีหัตถกรรมฝีมือจากภูมิปัญญาผสมผสานกับวัฒนธรรม ล้านนาควบคู่กับการท่องเที่ยวแหล่งพุทธสถานแห่งใหม่จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของตำบลก้อ ดังนี้ “เมืองแห่งคุณภาพชีวิต ทุกภาคีร่วมคิด นำเกษตรก้าวไกล สร้างชุมชนเข้มแข็ง บนฐาน ความพอเพียง”

พันธกิจ (Mission)

จากวิสัยทัศน์ดังกล่าว ถือเป็นการกำหนดทิศทางความต้องการที่จะเป็นไปในอนาคตของ องค์การบริหารส่วนตำบลก้อ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาโดยมีพันธกิจหลัก ดังนี้

๑. มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ทางธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ให้มีสภาพยั่งยืน
๒. มุ่งพัฒนาการเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในท้องถิ่นโดยจะพัฒนาและ ทำนุบำรุงรักษาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรให้สามารถผลิตสินค้าด้านการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าวโพดที่มีคุณภาพ
๓. มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของประชากรให้ดีขึ้น
๔. มุ่งเน้นสร้างรายได้ ลดรายจ่าย ให้แก่ครัวเรือน เพิ่มขีดความสามารถในการทำการ ประมงเหนือเขื่อนภูมิพล รวมถึงการแปรรูปอาหารการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะช่วยเพิ่มรายได้ หลังฤดูทำการเกษตร

จุดมุ่งหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากวิสัยทัศน์ของตำบลก้อรวมทั้งภารกิจหลักที่จะต้องดำเนินการ ได้นำมากำหนด เป้าประสงค์การพัฒนาตำบลหรือวัตถุประสงค์ที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ ภายใน ๓ ปี (๒๕๕๕ - ๒๕๕๖) ดังนี้

๑. พัฒนาคุณภาพชีวิต
 - ๑.๑. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
 - ๑.๒. สาธารณสุข
 - ๑.๓. การสังคมสงเคราะห์

๒. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

- ๒.๑. ราษฎรมีเส้นทางคมนาคมสะดวก
- ๒.๒. ให้ราษฎรมีน้ำใช้อุปโภค บริโภค
- ๒.๓. พัฒนาไหล่ทางให้มีทางระบายน้ำ
- ๒.๔. ให้ราษฎรมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือนและมีไฟฟ้าสาธารณะครบทุกหมู่บ้าน
- ๒.๕. ให้ราษฎรมีอาคาร สถานที่ หอประชุม

๓. พัฒนาการเกษตร

- ๓.๑. มีแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรอย่างพอเพียง
- ๓.๒. อบรมความรู้ด้านการเกษตร
- ๓.๓. เพิ่มพื้นที่ในการเพาะปลูกและพัฒนาที่ดิน

๔. พัฒนาเศรษฐกิจ

- ๔.๑. พัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น
- ๔.๒. พัฒนาเศรษฐกิจระดับเชิงพาณิชย์

๕. พัฒนาสังคม

- ๕.๑. ส่งเสริมกิจกรรมในการพัฒนาเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส
- ๕.๒. ลดปัญหาเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- ๕.๓. ส่งเสริมกิจการด้านศาสนา รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น
- ๕.๔. ให้มีการดำเนินงานของกลุ่มอาสาในการช่วยเหลือสังคม

๖. พัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๗. พัฒนาด้านการกีฬานันทนาการและการศึกษา

๘. พัฒนาด้านการท่องเที่ยว

๙. พัฒนาด้านการเมืองการบริหาร

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม คุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าว มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน

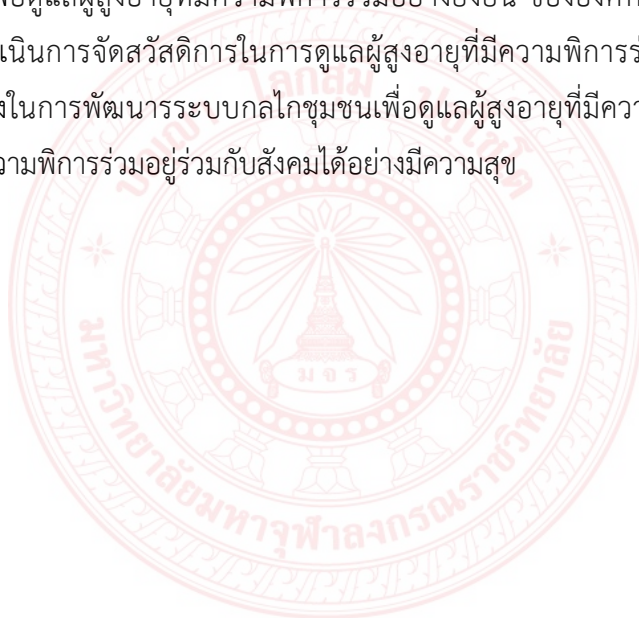
๒.แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมด้านศาสนา และการอนุรักษ์ฟื้นฟู บูรณะสถานที่สำคัญใน

จังหวัดลำพูน

๓. แนวทางการสืบสาน อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔. แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้น สรุปได้ว่า เมื่อมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการตาม พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ องค์กรบริหารส่วนตำบลจึงได้รับการถ่ายโอนงานด้านบริการสาธารณะพื้นฐาน ซึ่งครอบคลุมงานด้านสวัสดิการสังคมทุกด้านมาดำเนินการ โดยการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรบริหารส่วนตำบลที่ผ่านมา ได้ดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมเฉพาะบางด้าน เช่น ด้านสุขภาพอนามัย และด้านนันทนาการ ซึ่งยังไม่ครอบคลุมสวัสดิการสังคมทุกด้านและยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะคนพิการ นอกจากนี้ องค์กรบริหารส่วนตำบลยังมีปัญหาอุปสรรค ด้านความพร้อมของเจ้าหน้าที่ในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานด้านคนพิการขาดงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการดำเนินงาน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาว่า การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ได้ดำเนินการจัดสวัสดิการในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างไร มีอุปสรรคอะไร และมีแนวทางในการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมได้อย่างไร เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการแบบผสมเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษาระบบกลไกเชิงชุมชนในการเรียนรู้และการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยการสร้างจิตอาสาและนวัตกรรมชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังรายละเอียดดังนี้

๓.๑. รูปแบบการวิจัย

๓.๒. พื้นที่การวิจัย/ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓. เครื่องมือในการวิจัย

๓.๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖. สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้มีรูปแบบในการวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสาร แสดงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน เพื่อนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย โดยการศึกษาครั้งนี้

๑) การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดระบบกลไกเชิงชุมชน ทั้งด้านความหมาย องค์ประกอบ ประเภท และลักษณะ หน้าที่ ขั้นตอนการพัฒนา กลยุทธ์ การจัดการและการพัฒนาโครงสร้างองค์กร การจัดการและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล การจัดการและการพัฒนาทรัพยากรวัตถุ การจัดการและการ

พัฒนาเครือข่าย กระบวนการและวิธีการเรียนรู้ขององค์กรชุมชน แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา ความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสาคุณลักษณะของจิตอาสา การพัฒนาจิตอาสา พฤติกรรมเชิงจิตอาสา กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาแนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสุขภาพชุมชน ความหมายของนวัตกรรมสุขภาพชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสุขภาพชุมชน ที่มาของนวัตกรรม ความหมายและประเภทของนวัตกรรม ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์กิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูนที่ร่วมกับเครือข่าย เช่น หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลประจำอำเภอ โรงพยาบาลประจำตำบล การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วัดและสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญาของผู้สูงอายุ

๓) การสรรหาบุคลากรที่เป็นภาคีเครือข่ายที่ทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) เพื่อเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ ส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ และเป็นกลไกทางสังคมในการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๔) การส่งเสริมกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้คิดและมีความเห็นร่วมกันในจัดชุดกิจกรรมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การกีฬา การดนตรี และการส่งเสริมอาชีพทางด้านหัตถกรรม เป็นต้น

๕) แนวทางการพัฒนาระบบการกลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยการส่งเสริมและผลักดันให้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาผู้สูงอายุตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพที่ดี มีความสุขทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา ห่วงไกลปัญหาที่เกิดจากภาวะโรคซึมเศร้า ความท้อถอยในชีวิต และมองคุณค่าในตัวเองด้อยลงไป ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่ช่วยเกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุได้เป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

๓.๑.๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุในโรงเรียน โดยมีขั้นตอนและกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

๑) การลงพื้นที่เพื่อทำประชาคมหรือเวทีชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน ๓ แห่งในพื้นที่ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ๑) เทศบาลตำบลวังดิน ๒) เทศบาลตำบลดงดำ และ ๓) เทศบาลตำบลก้อ เพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย เพื่อนำข้อมูลไปสู่การจัดการเกี่ยวกลไกในการดูแลผู้สูงอายุในโรงเรียนที่หน่วยปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้งไว้ในโครงสร้างสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

๒) สนทนากลุ่มเป้าหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ผู้อำนวยการกองสวัสดิการ ตัวแทนผู้สูงอายุ ภาควิชาเครือข่าย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหากิจกรรมที่ตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุในการเรียนการสอน และนำไปสู่การพัฒนาเป็นหลักสูตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) การสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น นายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองสวัสดิการ ภาควิชาเครือข่าย องค์กรทางด้านศาสนา ผู้สูงอายุ ประธานชมรมผู้สูงอายุ ประธานนักเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญาของผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๔) การพูดคุยชุมชนและกลุ่มจิตอาสาในการพัฒนาพื้นที่ โดยการนำองค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการผลักคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ดีขึ้น โดยนำความรู้มาสู่การพัฒนาและสร้างจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในพื้นที่

๓.๑.๓. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน เป็นการสร้างชุดความรู้หรือหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมมือกับภาควิชาเครือข่ายในการจัดกิจกรรม/หลักสูตรที่ตระหนักถึงความสำคัญและความเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมอารมณ์ และปัญญา โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติการ ดังนี้

๑) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาควิชาเครือข่าย และผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม โดยการศึกษาข้อมูลเชิงชุมชน สังคม วัฒนธรรมและความพร้อมของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วมเรียนรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนวัยเดียวกันในการสร้างบรรยากาศความเหงาและความเศร้า และเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

๒) การพัฒนาชุดความรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ จากข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาควิชาเครือข่าย โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาตลอดถึงการร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างกิจกรรมและสรรค์หาอุปกรณ์ในการสร้างกิจกรรมแก่ผู้สูงอายุตลอดถึงการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

๓) การออกแบบหลักสูตรแก่ผู้สูงอายุ โดยการพัฒนาขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหลักสูตรการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับโรงเรียน

สูงอายุในการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

๔) การเสริมสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕) วิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการวิจัย เพื่อพัฒนากลไกชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมและเป็นหลักสูตรที่ตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

๓.๒. พื้นที่/ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๑ พื้นที่ เป็นการศึกษาวิจัยการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาจำนวน ๓ ตำบล ได้แก่ ๑) เทศบาลตำบลวังดิน ๒) เทศบาลตำบลดงคำ และ ๓) เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน โดยการปฏิบัติงานร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน/จิตอาสาในพื้นที่ และกลุ่มเครือข่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุข โรงพยาบาล รพ.สต.ในพื้นที่ เพื่อเป็นการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

๓.๒.๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มกลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นในการศึกษาการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการอย่างยั่งยืน จำนวน ๘๒ รูป/คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน ๓ พื้นที่ จำนวน ๑๒ คน ได้แก่

๑. นายชุมพร มะโน	นายกเทศมนตรีตำบลก้อ
๒. นายสัณชัย หลวงโน	นายกเทศมนตรีตำบลดงคำ
๓. นายจิตรกร อุ่นเรือน	ผู้อำนวยการกองสวัสดิการเทศบาลตำบลก้อ
๔. นางสาวจตุพร จาตา	รักษาการนายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคมเทศบาลตำบลวังดิน
๕. นางสาวพรรณทิพา ปัญญาชัย	ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลวังดิน
๖. นางสาวเบญจมาศ วงศ์ตะ	นักพัฒนาชุมชน รักษาการผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลดงคำ

๗. นางสาวนิตยา สุยะมัน	ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลก้อ
๘. นายอนุวัฒน์ มุลใจ	เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลก้อ
๙. นายเอกชัย ใจทนนท์	ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลวังดิน
๑๐. นายภูมิวัฒน์ ไชยคันธา	เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เทศบาลวังดิน
๑๑. นางผ่องศรี จันทร์แจ่ม	พยาบาลวิชาชีพประจำศูนย์ Care Giving เทศบาลตำบลวังดิน
๑๒. นายวรุฒิ เสนาวารี	นักวิชาการสวนสาธารณะปฏิบัติการ เทศบาลตำบลวังดิน

๒) กลุ่มแกนนำ/ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของ ๓ เทศบาล จำนวน ๖๐ คน

๑. นางบัวลา เอื้องมณี	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๒. นางทอง นครจีน	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๓. นางมาลี ไทยใหม่	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๔. นางสุคำ คำบาง	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๕. นายมี ตุ่นผืน	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๖. นางเขียว มหานิล	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๗. นางบัวเร็ว รุ่งหนู่ม	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๘. นางมอญ ตาธิยะ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๙. นายเอี้ยง มาติ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๐. นางสุภาพ ศรีมุ่ม	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๑. นายจ๋อม แสนยอด	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๒. นางบัวคำ แหงมมา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๓. นางบัวจันทร์ มาติ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๔. นายสุริน มาติ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๕. นายสีลย์ คำมูล	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๖. นายตาคำ แก้วแว้ว	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๗. นายสุคำ ศรีวิชัย	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๘. นางตี๋ว สำราญบำรุง	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๙. นายดวง จันสุ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๒๐. นายสุทัศน์ ใหม่ทองดี	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๒๑. นายเสาร์คำ ตุ่นมานะ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ

๒๒. นายสุภาพ เตชะนา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๓. นายชัยชาญ ต้นสุข	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๔. นายมูล อุดระ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๕. นายเรียว ปอกกันยะ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๖. นายแถม มณีสาร	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๗. นางจันทา ยะเปี้ย ผู้	สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๘. นายสุนทร ธรรมดำรงกุล	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๙. นางนิตยา พุทธิ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๐. นายศรีทอง พิจิตร	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๑. นางสมบูรณ์ พิจิตร	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๒. นายมานพ วิชาอ้าย	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๓. นายลักษณะ มะโนตัน	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๔. นางไข ทิพย์อินทร์	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๕. นางลัย คำตา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๖. นางจันทา แก้วมลิวงค์	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๗. นางเรียมวรรณ ยะเปี้ยะ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๘. นายปวน ศิริคำทา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๙. นายณรงค์ ทิวค์ษา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๔๐. นายสุทัศน์ สารวิชัย	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๔๑. ร.ต.อ.สงบ ไชยคันธา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๒. นางอบเชย กัลยา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๓. นายถนิม ดวงลัดดา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๔. นางจันทา ดวงลัดดา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๕. นางบานเย็น วิคำชาติ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๖. นางราตรี สัตยารัฐ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๗. พ.อ.อ.วสันต์ สัตยารัฐ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๘. นางเพ็ญจันทร์ เทพป็น	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๙. นางพร้อม สมลา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๐. นางอมรรัตน์ ไตรรัตน์ศักดิ์	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๑. นางปราณี คำสุภา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๒. นางตีบ โพธิคำ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน

๕๓. นายสามารถ มาตยาบุญ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๔. นางแสงคำ นามณี	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๕. นางจันทร์นวล สารโปร่ง	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๖. นายสมจิตร ฉิมอุปละ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๗. นายสุพรรณ คำแก้ว	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๘. นางทองอินทร์ วงศ์ศรีใส	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๙. นายธงชัย อัมพรพิศ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๖๐. นางพิสมัย อุดชมภู	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน

๓) กลุ่มเครือข่าย/องค์กรที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๐ รูป/คน

๑. พระครูรัตนสารสุเมธ	ประธานหน่วยอบรมประชาชน เจ้าอาวาสวัดปางसान เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ
๒. นายทวีศักดิ์ ศรีชัยวงศ์	กศน. อำเภอ
๓. นางสาวอาภากร ปัญญา	อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๔. นางนภาพร คำเมทา	วิทยากรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลดงคำ
๕. นางสาวธัญญา สิทธิ	เจ้าพนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์ ชำนาญงาน กลุ่มงานเทคนิคการแพทย์
๖. นางสาวรัชดา เปี้ยพันธ์	นักโภชนาการ
๗. นางรัชฎาพร ธรรมน้อย	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานจิตเวช
๘. นางพรณี ชัดแสนจักร	วิทยากรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลดงคำ
๙. พระครูอินทวุฒิจิต	เจ้าคณะอำเภอ
๑๐. พระอธิการอารักษ์ ญาณธมโม	วัดพระบาทห้วยต้ม

๓.๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งออกตามรูปแบบการวิจัย ได้แก่

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) องค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ตัวอย่าง กลุ่มผู้สูงอายุ ชาวบ้านที่มีจิตอาสา และภาคีเครือข่ายเพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบกลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยมีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่

๑. ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม
๒. ความเห็นเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุภายในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓. ความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น

๔. ความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่องค์กรปกครองท้องถิ่นได้จัดการให้

๕. ความเห็นเกี่ยวกับวิธีการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมด้านต่างๆ ที่องค์กรปกครองท้องถิ่นได้จัดสรรหาให้แก่ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม

๖. ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือที่จะช่วยดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมได้อย่างเหมาะสม

๒) การประชุมย่อยหรือสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คณะผู้วิจัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำผู้สูงอายุ ภาคีเครือข่าย เช่น สถาบันการศึกษา โรงพยาบาลประจำอำเภอ วัด ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการระดมความเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหา กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

๓) ชุดกิจกรรม เป็นการปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมกิจกรรมและหลักสูตรในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ที่จะนำไปสู่การสร้างกิจกรรมที่ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น การละเล่นดนตรีพื้นเมือง การสนับสนุนกองทุนเพื่อนเยี่ยมเพื่อน ฯลฯ โดยคณะผู้วิจัยจะมีการสรรหา อุปกรณ์และวิทยากรที่ทรงความรู้เพื่อสร้างสุขอันแท้จริงของผู้สูงอายุ นอกจากนั้น ยังมีการใช้เทคนิค ในการประมวลภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเพื่อสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อ ดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน (VTR) ที่เป็น กิจกรรมในดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมและตรงต่อความต้องการอย่างแท้จริง

สำหรับการสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

๑) สำนวณหนังสือ รายงานการวิจัย ชุดความรู้ เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแล ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒) การนำข้อมูล ความรู้ที่รวบรวมไว้มาส่งเป็นเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และประเด็นการวิจัยอื่นๆ

๓) การตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะนักวิจัย

๔) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่ม ตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพิจารณาจากการอธิบายตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูล

๕) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖) การวิเคราะห์เครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๓) การนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) เป็นการศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพว่าการสร้างกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมควรมีลักษณะอย่างไร โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎี กลไกเชิงชุมชน กระบวนการเรียนรู้ จิตอาสาและนวัตกรรมดูแลสุขภาพชุมชน ตลอดจนเอกสารงานวิชาการต่างๆ เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย บทความ งานเขียนในวารสารและหนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

๒) คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาบริบทของเทศบาล โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่าย แกนนำและผู้สูงอายุ เพื่อบอกถึงวัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนากลไกชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) การขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่และประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๔) การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง (In-Depth Interview) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบกลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มผู้สูงอายุ ชาวบ้านที่มีจิตอาสา และภาคีเครือข่ายเพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบกลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕) การทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบกลไกชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดหน่วย/ฝ่ายดูแลผู้สูงอายุทางด้านสุขภาพ และระบบกลไกในการดูแลสุขภาพ/จิตอาสา/กิจกรรมในการส่งเสริมผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๖) การสรุปองค์ความรู้จากชุดกิจกรรมหรือหลักสูตรเชิงกลไกชุมชนในการส่งเสริมและดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการประมวลภาพนิ่ง

๓) การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ในวารสาร/บทความวิจัยระดับชาติหรือระดับนานาชาติ และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โดยขั้นตอนการดำเนินการและระยะเวลาในการวิจัยมีดังนี้

[illegible]

กิจกรรมการวิจัย	เดือน									๑๐	๑๑	๑๒	หมายเหตุ
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙				
การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดหน่วย/ฝ่ายดูแลผู้สูงอายุทางด้านสุขภาพ													
๕. การสรุปองค์ความรู้จากชุดกิจกรรมหรือหลักสูตรเชิงกลไกชุมชนในการส่งเสริมและดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น													
๖. การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการการพัฒนากระบวนการกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น													

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) คณะผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดระบบกลไกเชิงชุมชน แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสุขภาพชุมชน ฯลฯ ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การสร้างกิจกรรมและวิธีการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมได้อย่างถูกต้อง

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย/สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนากลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) ข้อมูลการสำรวจภาคสนามบริเวณพื้นที่ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานระบบกลไกชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม

๒) การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อกำหนดแผนเพื่อทางการพัฒนาระบบกลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาแนวทางและความต้องการเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาระบบกลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม

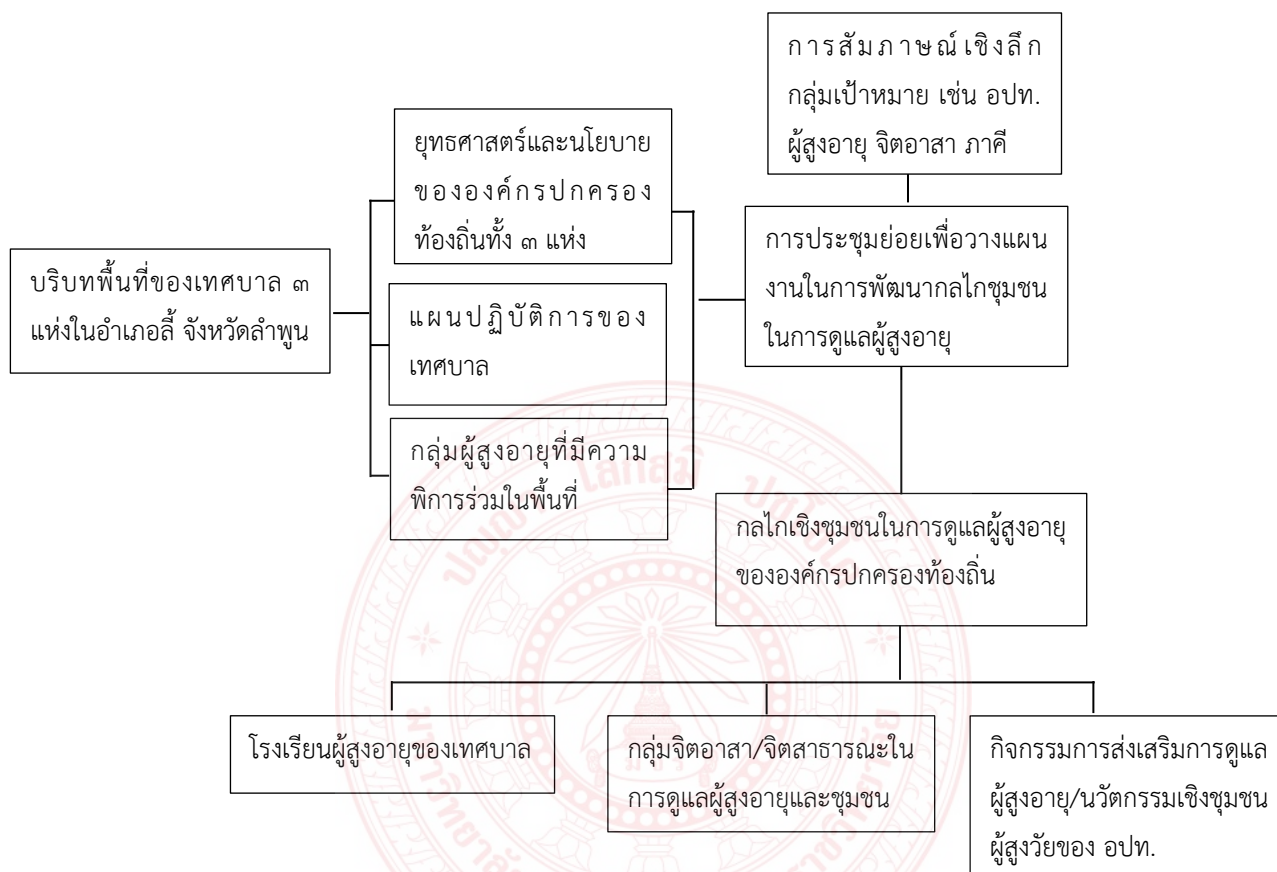
๔) การประชุมกลุ่ม/สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การปรึกษาหารือแนวทางการพัฒนาระบบกลไกเชิงชุมชนและจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยการสร้างกิจกรรม/นวัตกรรมชุมชนที่เหมาะสมกับการดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนถึงบริบทความเป็นจริงของแต่ละพื้นที่ สภาพปัญหา อุปสรรค เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากลไกเชิงชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดหน่วย/ฝ่ายดูแลผู้สูงอายุทางด้านสุขภาพ และระบบกลไกในการดูแลสุขภาพหรือจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม

๓.๕.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Active Analysis) เป็นการพัฒนากลไกเชิงชุมชนที่เกิดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้พัฒนาในการดูแลผู้สูงอายุจากกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมนันทนาการการสร้างสุข การสร้างจิตอาสา เป็นต้น โดยเป็นการรวบรวมและบันทึกเผยแพร่เป็น VTR ในการสร้างกลไกการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในจังหวัดลำพูน

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

จากวิธีการดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูนนั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) จากการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ เชิงปฏิบัติการ (Action Research)

เพื่อหาแนวทางและนำเสนอกลไกการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมใน
จังหวัดลำพูน โดยมีกระบวนการในการวิจัยพอสรูป ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๓.๑ กระบวนการในการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการแบบผสมเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษาระบบกลไกเชิงชุมชนในการเรียนรู้และการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมได้อย่างยั่งยืน ผลการศึกษามีดังนี้

๔.๑. การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามนโยบายของรัฐบาลกำหนดให้หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุและครอบครัว ตั้งแต่การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชรา สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การรักษาพยาบาลโดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล บริการประกันสังคม สวัสดิการรักษายาของภาครัฐ การประกันสุขภาพถ้วนหน้า และการประกันกับบริษัทเอกชน นอกจากนี้แล้ว รวมถึงสวัสดิการด้านการศึกษา อาชีพ และบริการสังคม ศูนย์บริการผู้สูงอายุ อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการในที่สาธารณะ และการลดหย่อนค่าโดยสารขนส่งมวลชน เช่น กระทรวงสาธารณสุขได้จัดสวัสดิการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป มีสิทธิรักษาพยาบาลโดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลในสถานพยาบาลที่ระบุไว้ ตามระเบียบว่าด้วยการสงเคราะห์ผู้สูงอายุด้านการรักษาพยาบาล พ.ศ. ๒๕๓๕^๑ จากการศึกษา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีนโยบายภาครัฐในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยมีการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอยู่ ๒ อย่าง ได้แก่

๔.๑.๑. การดูแลผู้สูงอายุตามอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖) และพระราชบัญญัติกำหนดและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนี้

^๑ สายฤดี วรกิจโกศาทร และคณะ, “สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ”, ใน ปรับแนวคิดร่วมชีวิตผู้สูงอายุ: การทบทวนแนวคิดและองค์ความรู้เบื้องต้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯ : เครือข่ายนักวิจัย MERIT จาก ๕ สถาบันใน มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๒๑.

๑. อำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๕๐ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่เทศบาลเพื่อการดูแลผู้สูงอายุในการ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ว่าด้วยการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ข้อที่ ๘ การบำรุงศิลปประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และข้อที่ ๙ หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

๒. อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ ที่ให้อำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในข้อที่ ๑๐ การสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ข้อที่ ๑๑ การบำรุงรักษาศิลปประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และข้อที่ ๓๑ กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

โดยปกติครอบครัวและชุมชนถือว่าอยู่ใกล้ชิดและเป็นหน้าที่ที่จะต้องดูแลผู้สูงอายุธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมไทยที่พึงแสดงความกตัญญูต่เวทีเลี้ยงดูบุพการีด้วยความเคารพรัก เยี่ยมเยียน พุดคุยและให้กำลังใจ บรรเทาคลายความเหงาและเศร้าของผู้สูงอายุ^๒ เทศบาลแต่ละแห่งจึงมุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาทักษะคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงอายุให้สอดคล้องพระราชบัญญัติและยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ที่ให้สวัสดิการเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิต โดยการจัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/โรงเรียนผู้สูงอายุที่จะรองรับสภาวะการณกลุ่มประชากรผู้สูงวัยให้มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เอื้ออำนวยต่อการเพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้างทักษะชีวิต การสืบสานถ่ายทอดภูมิความรู้ท้องถิ่นให้แก่ชุมชน และร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาเกี่ยวกับประเด็นท้าทายในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ^๓ ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) ว่าด้วยความสำคัญต่อ “วงจรชีวิต” ที่มีความเกี่ยวพันกับผู้สูงอายุในการส่งเสริมชีวิต ดังนี้

๑) ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ ๑) สุขภาพทางกายและจิตที่ดี ๒) ครอบครัวและสังคมเอื้ออาทร ปลอดภัยและเหมาะสม ๓) มีหลักประกันความมั่นคงในการรับสวัสดิการและบริการ ๔) อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของครอบครัว ชุมชน และสังคม และ ๕) มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

๒) ครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักที่สามารถให้การเกื้อหนุนได้อย่างมีคุณภาพ

^๒ สุพัตรา ศรีวณิชชากร และคณะ, “โครงการวิจัยบูรณาการเพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม”, รายงานการวิจัย, (นครปฐม : สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๙.

^๓ ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์, “แผนมตริตด้านผู้สูงอายุ: กรอบสหประชาชาติกับประเทศไทย”, วารสารพฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒-๓ (พฤษภาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๘๑.

๓) ระบบสวัสดิการและบริการสามารถรองรับผู้สูงอายุให้อยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน

๔) ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในระบบสวัสดิการและบริการแก่ผู้สูงอายุ โดยการกำกับดูแลให้การคุ้มครองในฐานะผู้บริโภค

๕) ดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อช่วยผู้สูงอายุที่ทุกข์ยากและเกื้อกูลให้อยู่ในชุมชนได้อย่างดีและต่อเนื่อง

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในปี ๒๕๖๔ ประเทศไทยจะเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อรองรับสังคมสูงอายุ ตลอดจนทุกภาคส่วนได้ตระหนักต่อสถานการณ์ดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงนโยบาย เช่น พระราชบัญญัติ เทศบัญญัติและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ตลอดจนบริบทของการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม

โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน เทศบาลตำบลดงคำ และเทศบาลตำบลก่อ อำเภอลี้จังหวัดลำพูน ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการขับเคลื่อนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในเขตพื้นที่ด้านการจัดบริการสาธารณะแก่ชุมชน โดยการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสที่พระราชบัญญัติได้กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพ โดยการสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส การนันทนาการ การส่งเสริมกีฬาหรือการจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาทั้งในและนอกระบบ ตลอดจนการบริการสาธารณสุข เช่น การรักษาพยาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ เป็นต้น ซึ่งการจัดบริการสาธารณะในด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ได้มีการดำเนินการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ด้านงบประมาณ บุคลากรบางส่วนจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปสู่การบริหารจัดในท้องถิ่นตนเอง

๔.๑.๒. การดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลทั้ง ๓ แห่งในอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ได้ดำเนินการในการดูแลผู้สูงอายุและเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑) ข้อมูลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม การจัดสวัสดิการและสิทธิคุ้มครองตามกฎหมายที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่ให้ได้รับความรู้ และสวัสดิการตามพระราชบัญญัติ ผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ตามมาตรา ๑๑ ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป สัญชาติไทยได้รับสิทธิ ดังนี้

- (๑) การแพทย์และสาธารณสุข
- (๒) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- (๓) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่ เหมาะสม
- (๔) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
- (๕) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น
- (๖) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
- (๗) การยกเว้น ค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
- (๘) การช่วยเหลือจากการได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง
- (๙) คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในทางการแก้ไข ปัญหาครอบครัว
- (๑๐) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตาม ความจำเป็นอย่างทั่วถึง
- (๑๑) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (๑๑/๑) การจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยตามระเบียบที่ กผส. กำหนด
- (๑๒) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี
- (๑๓) การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด^๔

จากการศึกษาข้อมูลชุมชน พบว่า สถิติของประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาลตำบลวังดินทั้งสิ้นจำนวน ๓,๘๐๓ คน (สถิติปี ๒๕๕๙) และจำนวนผู้สูงอายุจำนวน ๗๘๐ คน พบว่า จำนวนผู้สูงอายุมีภาวะพึ่งพิงที่แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) เคลื่อนไหวได้ แต่มีปัญหาการกินหรือขับถ่าย และไม่มีภาวะสับสนทางสมอง ๒) เคลื่อนไหวได้ มีปัญหาการกินหรือการขับถ่าย แต่ไม่มีภาวะสับสนทางสมอง ๓) เคลื่อนไหวเองไม่ได้ มีปัญหาการกินหรือขับถ่ายหรือมีอาการเจ็บป่วยรุนแรง และ ๔) มีอาการเจ็บป่วยรุนแรงหรืออยู่ในระยะท้ายของชีวิต

เทศบาลดงคำมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๑ ๕๕๙ ราย เป็น ๕๙๑ และผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่จะได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด รวมถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่ผู้สูงอายุในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสถานการณ์ของผู้สูงอายุร้อยละ ๙๐ ส่วนใหญ่ทำงานหนักและคิดว่า

^๔ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพปัญญาณิสัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘.

ตนเองเข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้มีผลต่อสุขภาพกาย ใจและเสี่ยงต่อการเกิดโรคเรื้อรังในชุมชน เช่น ความดัน เบาหวาน

เทศบาลตำบลก้อซึ่งเป็นพื้นที่ห่างจากตัวอำเภอ ๓๙ กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดลำพูน ๑๔๔ กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ที่ไกลที่สุดของอำเภอ จังหวัดลำพูน จากสถิติพบว่าประชากรทั้งหมด จำนวน ๒,๔๓๕ คน มีผู้สูงอายุจำนวน ๓๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๕ ของประชากรทั้งหมด โดยผู้สูงอายุจบการศึกษาระดับประถม ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป ทำให้มีรายได้ต่ำกว่า นอกจากนี้ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีอาการป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น ทั้งปัญหาทางด้านสุขภาพจิตที่เกิดจากภาวะซึมเศร้าและถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพังเพิ่มมากขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ได้วางแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาด้านสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการเพิ่มทักษะชีวิตแก่ผู้สูงอายุได้พัฒนาความรู้ในการเตรียมตัวหรือปรับตัวในการใช้ชีวิตในช่วงสูงวัยให้เหมาะสม ใช้ชีวิตแบบพอเพียง พัฒนาศักยภาพในการดูแลตนเองและผู้สูงวัยด้วยกัน และจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุเอง มีแหล่งเรียนรู้การดูแลสุขภาพร่างกายเพื่อลดปัญหาการเจ็บป่วย ลดปัญหาการพึ่งพิง ลดการพึ่งพาทางด้านจิตใจ ลดความเหงา เพิ่มคุณค่าตนเอง ด้านสังคมได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ด้านสติปัญญาในการปรับตัวและใช้ชีวิต โดยการอาศัยความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อสร้างจิตอาสาที่จะช่วยในการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๒) แผนงานและกิจกรรมเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม การจัดสวัสดิการเพื่อเพิ่มพูนทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกับสังคมแก่ผู้สูงอายุมีตามพระราชบัญญัติและอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการดูแลผู้สูงอายุมีลักษณะ ดังนี้

การให้ความรู้ นอกจากการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ปลอดภัยในที่สาธารณะสำหรับผู้สูงอายุแล้ว เทศบาลได้มุ่งเน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ปลอดภัยและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนการสร้างคุณค่าของผู้สูงอายุในการอยู่ร่วมกันสังคมอย่างมีความสุขและการดูแลตนเองเป็นเบื้องต้น^๕ โดยการจัดหลักสูตรช่วยเหลือผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมความรู้ เพิ่มทักษะการใช้ชีวิตในการอยู่ร่วมกับชุมชน ตลอดจนการสร้างกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมที่ดีขึ้น มุ่งในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าและเพิ่มพูนทักษะในการดำเนินชีวิต

^๕ สัมภาษณ์นางเรียนวรรณะเปี้ยะ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอ ๓ จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

รวมทั้งสิทธิประโยชน์ต่อองค์กรด้านผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป เช่น เงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สิทธิประโยชน์ในการรักษาพยาบาล เป็นต้น^๖

การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นและเกิดประโยชน์แก่คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ เพราะนอกจาก จะใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ช่วยประเทืองปัญญา มองปัญหาต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง รู้เท่าทันทางสังคม และได้ใช้ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาสมอง ลดความเสี่ยงอาการสมองเสื่อมและภาวะ ซึมเศร้า^๗ เพิ่มทักษะชีวิตการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การลดภาระแก่สังคม^๘ ซึ่งกิจกรรมการให้ความรู้ในการ พัฒนาชีวิตของผู้สูงวัย เช่น ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาให้ถูกวิธี ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเสี่ยงสูงจากการใช้ยา และเกิดผลข้างเคียงได้ง่าย เนื่องจากผู้สูงอายุมีโรคร่วมหลายอย่าง มีโอกาสได้รับยาหลายชนิดในเวลา เดียวกัน อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาจากความชรากับการกำจัดยาออกจากร่างกาย ทำให้การ ดูดซึมยาลดลง การกระจายตัวของยาไม่ค่อยดี อาจพบปริมาณยาที่ค้างในร่างกาย เพื่อป้องกันการ เกิดผลข้างเคียงจากการใช้ยา ผู้สูงอายุ/ผู้ที่รับหน้าที่ดูแลจำเป็นต้องให้ความสำคัญและระมัดระวังเกี่ยว การใช้ยาให้มากยิ่งขึ้น^๙ ความเกี่ยวกับการกินตามหลักโภชนาการ^{๑๐} ความรู้ทางด้านสิทธิประโยชน์ที่ จะได้รับตามกฎหมาย เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์และสวัสดิการที่จะได้รับตามที่ กฎหมายบัญญัติไว้ และเป็นการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุ

แผนภาพที่ ๔.๑. การให้สวัสดิการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์/การให้เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ

การส่งเสริมสุขภาพและการใช้ชีวิตตามวัย โดยเทศบาลมุ่งเน้นในการดูแลผู้สูงอายุและผู้ พิการให้ได้รับสิทธิพื้นฐานในการบริการที่ครอบคลุมด้านการตรวจเช็คสุขภาพ การรักษาพยาบาล การ

^๖ สัมภาษณ์นายมี ตุ่นผื่น, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓

^๗ กรมกิจการผู้สูงอายุ, ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ “เรียนรู้สังคม”, (กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๐), หน้า ๘.

^๘ สัมภาษณ์นายสีลย์ คำมูล, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๙ สัมภาษณ์นางมาลี ไทยใหม่, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐} สัมภาษณ์นางตี๋ สำราญบำรุง, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้ออำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ตลอดถึงมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) ที่เป็นหน่วยในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่เกิดจากการมีส่วนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น ตลอดถึงช่วยเหลือจากอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.)^{๑๑} เป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุขาดผู้ดูแลช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ถูกทอดทิ้ง ถูกละเลยเพิกเฉย และผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลไม่ถูกต้อง โดยอาศัยการสร้างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือประชาชนในชุมชนที่สมัครใจทำหน้าที่เป็นผู้ให้การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูผู้สูงอายุในชุมชน นอกจากนั้นเทศบาลได้จัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ และประชาชน เพื่อให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพประชาชนทุกกลุ่มวัยและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดูแลสุขภาพผู้สูงอายุคนพิการ และกลุ่มจิตอาสาที่เรียกว่า “Care Giver” เพื่อลงพื้นที่ในแต่ละบ้านในการดูแลผู้ป่วยและช่วยเหลือบริบาลแก่ผู้สูงอายุที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรัง^{๑๒} เช่น อ่อนแรง เป็นอัมพาต มีความพิการ ตามความเหมาะสมของแต่ละคน ซึ่งเป็นการเยียวยา healing แก่ผู้สูงอายุและพิการิตบ้านติดเตียง^{๑๓} โดยทีมบริบาลที่ได้รับการฝึกอบรมและมีความรู้ในการช่วยเหลือในการดูแลทั้งทางด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขอนามัย ตลอดจนการมอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม คณะกรรมการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ คณะกรรมการนักเรียน ทีมจิตอาสา และทีม caregiver ลงพื้นที่เยี่ยมผู้สูงอายุและพิการิตบ้านติดเตียง ประจำเดือน เพื่อบริการดูแลและปฐมพยาบาลเบื้องต้น อาทิเช่น บริการวัดความดันโลหิต อัตราการเต้นของชีพจร การหายใจ เพื่อเป็นการประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

กิจกรรมการให้ความรู้จำเป็นจะต้องเริ่มด้วยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางร่างกาย เพื่อให้ความรู้และแนวทางการปฏิบัติตนของผู้สูงวัยให้เกิดความเหมาะสม มีร่างกายที่แข็งแรง ปราศจากโรค เช่น การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตด้านการอยู่การกินให้เหมาะสม^{๑๔} การตรวจช่องปากและฟันเพื่อลดการสูญเสียฟัน ลดความเจ็บปวด ลดความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงที่ผิดปกติ และให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลและช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน เพื่อเป็นวิธีการป้องกันความผิดปกติหรือโรคที่เกิดจากช่องปากและฟัน^{๑๕} ความรู้เพื่อป้องกันมิให้เกิดโรคแทรกซ้อน^{๑๖} ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรังในวัยสูงอายุ^{๑๗} จากความเจ็บป่วยเรื้อรังเป็นความเจ็บป่วยที่มีอาการค่อยเป็นค่อยไป

^{๑๑} สัมภาษณ์นายจิตรกร อุณเรือน, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการเทศบาลตำบลก้ออำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓

^{๑๒} สัมภาษณ์นางจันทา แก้วลิวงค์, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓

^{๑๓} สัมภาษณ์นางผ่องศรี จันทร์แจ่ม, พยาบาลวิชาชีพ ประจำศูนย์ Caregiving เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์นางสุภา คำบาง, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้ออำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

^{๑๕} สัมภาษณ์นางจันทร์นวล สารโพร้ง, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดินอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓

^{๑๖} สัมภาษณ์นางนิตยา พุทธิ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓

^{๑๗} สัมภาษณ์นางบัวลา เอื้องมณี, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้ออำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓

ใช้ระยะเวลาของการเจ็บป่วยและการดูแลรักษายาวนาน และต้องการดูแลอย่างใกล้ชิด การเจ็บป่วยมักจะค่อยๆ ลุกلامจนมีอาการรุนแรงขึ้น หากได้รับการดูแลรักษาอย่างเหมาะสม ต่อเนื่องจะทำให้อาการทุเลาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่หากไม่ได้รับการดูแลรักษาที่เพียงพอและไม่ดูแลตนเอง อาการก็จะรุนแรงมีภาวะแทรกซ้อนจนถึงขั้นเสียชีวิตได้^{๑๘} เป็นต้น

แผนภาพที่ ๔.๒. การให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในการตรวจเช็คสุขภาพ

การสร้างรายได้ การสร้างหลักประกันด้านรายได้เพื่อเตรียมความพร้อมที่มีความมั่นคงในวัยสูงอายุ ทั้งในระบบการส่งเสริมเงินออมแห่งชาติให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยทำงานและยังไม่มีหลักประกันด้านรายได้จากรัฐให้มีบำนาญเพื่อการใช้จ่ายในวัยสูงอายุ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่ง เทศบาลจึงได้มีการจัดสวัสดิการเพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจต่อตนเอง และมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างรายได้ที่เหมาะสมกับวัยและวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เหลื้ใช้มาแปรรูปเป็นสินค้าของที่ระลึก^{๑๙} เช่น การทำหัตถกรรมจากเศษผ้า^{๒๐} เพื่อเป็นการนำวัสดุอุปกรณ์ที่เหลื้ใช้มาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึกและสร้างรายได้^{๒๑} สร้างทัศนคติที่ดีในการเป็นจิตอาสา การออมในวัยสูงอายุ^{๒๒} ซึ่งเป็นการขยายเวลาและโอกาสจากประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาสู่การให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนงานอาสาสมัครและการถ่ายทอดภูมิปัญญา อีกทั้งยังเป็นแนวปฏิบัติที่สามารถลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานและเป็นการ

^{๑๘} แพทย์หญิงสุพัตรา ศณีวิชชากร และคณะ, **การจัดการระบบสุขภาพอำเภอ เพื่อดูแลกลุ่มประชากร: กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มโรคเรื้อรัง กลุ่มคนพิการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: บริษัทสหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๓๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์นายดาคำ แก้วแก้ว, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้ออำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐} สัมภาษณ์นางบัวจันทร์ มาติ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้ออำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์นายสุริน มาติ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้ออำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒} สัมภาษณ์นางทอง นครจีน, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้ออำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือนที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุกันเอง

จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า แหล่งรายได้ของผู้สูงอายุมาจากบุตรและจากการทำงาน ส่วนรายได้จากการออมมีค่อนข้างน้อยมาก เนื่องจากการมีเงินออมต้องเก็บออมตั้งแต่ในวัยทำงานได้และต้องใช้ระยะเวลาต่อเนื่องยาวนาน การบริหารจัดการกับเงินหรือรายได้ที่มีอยู่จึงมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ปราศจากความวิตกกังวล^{๒๓} และการให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับพื้นที่ของชุมชนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม^{๒๔} เช่น การเพาะปลูก การทำสวนลำไย^{๒๕} งานฝีมือและจักรสาน^{๒๖} ฯลฯ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ จากขยะหรือเศษวัสดุต่างๆ^{๒๗} ที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพในการใช้ในการทำเกษตรครัวเรือน และเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างสังคมกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น^{๒๘} การประดิษฐ์โคมล้านนาในเทศกาลลอยกระทง (ยี่เป็ง) ซึ่งกองสวัสดิการสังคมได้จัดหาอุปกรณ์ วัสดุ เครื่องมือ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กลุ่มผู้สูงอายุสามารถจัดทำเองได้ และนำผลงานที่ได้ออกจำหน่ายในรูปแบบต่างๆ เช่น ในเทศกาลลอยกระทง (ยี่เป็ง) ได้นำโคมประทีปออกจำหน่ายในบริเวณช่วงเทศบาล และนำรายได้ส่วนหนึ่งจัดสรรหาให้แก่ผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของเทศบาล^{๒๙} หรือการนำสินค้าจำหน่ายผ่านสื่อมีเดียหรือเว็บไซต์ของเทศบาล เป็นต้น

แผนภาพที่ ๔.๓ การสร้างรายได้จากการประดิษฐ์วัสดุจากเศษผ้าและใบตอง

^{๒๓} กรมกิจการผู้สูงอายุ, ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ “มั่นคงในชีวิต”, (กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๐), หน้า ๑๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์นายภูมิวัฒน์ ไชยคันธา, เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เทศบาลวังดิน อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕} สัมภาษณ์นายอนุวัฒน์ นวลใจ, เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลก้อ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๖} สัมภาษณ์นายดวง จินสุ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๗} สัมภาษณ์นายปวน ศิริคำหา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๘} สัมภาษณ์นายสุทัศน์ สารวิชัย, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๙} สัมภาษณ์นางเพ็ญจันทร์ เทพปัน, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

การดูแลและช่วยเหลือกรณีพิเศษ การจัดอำนวยความสะดวกและจัดสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการปฏิบัติงานแก่บุคคลที่เป็นกรณีพิเศษ อาทิเช่น ผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้สูงอายุที่มีที่อยู่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีพ โดยเทศบาลจะมีหน่วยช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นกรณีพิเศษ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ คนพิการหรือ (Caregiving) ที่มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพกลุ่มวัยผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง การช่วยเหลือที่อยู่อาศัยที่ชำรุดหรือทรุดโทรมในที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้สูงอายุ^{๓๐} การช่วยเหลือผู้ป่วยอนาถาในชุมชน (EMS)^{๓๑} ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉิน เพื่อป้องกันและคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงระบบการแพทย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อเหตุการณ์^{๓๒} ยึดหลักประชาชนเป็นศูนย์กลางและมีหลักการดำเนินงานเน้นการช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้ประสบภัย/ผู้ป่วยฉุกเฉิน/ผู้อนาถา

แผนภาพที่ ๔.๔. การสงเคราะห์ผู้สูงอายุในการช่วยเหลือและดูแลพิเศษ

การส่งเสริมภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นด้วยการสืบสานความเป็นอัตลักษณ์ถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน โดยเป็นการทบทวนความรู้และเหตุการณ์เรื่องราวในอดีตที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพียบพร้อมด้วยความงดงามทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ประเพณีปีใหม่เมืองล้านนาที่เป็นการแสดงถึงความเคารพและการขอมาโทษแก่กันและกัน^{๓๓} การแสดงศิลปะพื้นบ้าน

^{๓๐} สัมภาษณ์นายเรียว ปอกกันยะ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๓๑} สัมภาษณ์ร.ต.อ.สงบ ไชยคันธา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังเงิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๓๒} สัมภาษณ์นายวรวิทย์ เสนาวารี, นักวิชาการสวนสาธารณะปฏิบัติการ เทศบาลตำบลวังเงิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๓๓} สัมภาษณ์นางราตรี สัตยารัฐ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังเงินอำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

ล้านนา เช่น การรำ ดนตรีพื้นเมือง กลองอังกะลุง^{๓๔} การออกกำลังที่เหมาะสมกับวัย^{๓๕} รวมถึง การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีกิจกรรมที่สามารถนำมาใช้กับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม^{๓๖}

แผนภาพที่ ๔.๕. การส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น (ช่างฟ้อน)

การส่งเสริมสุขภาวะทางด้านอารมณ์ ผู้สูงอายุมีภาวะทางอารมณ์ที่เกิดจากความรู้สึก เหงา น้อยใจ หดหู่ใจ และรู้สึกว่าตนเองไร้ค่า^{๓๗} การสร้างความสุขที่เกิดจากการผ่อนคลายทางด้าน อารมณ์ถือได้ว่าเป็นจุดมุ่งเน้นการจัดสวัสดิการของเทศบาล แม้จะมีหลักสูตรในการมุ่งพัฒนาทางด้าน ความรู้ ทางด้านร่างกาย ทางด้านสังคมก็ตาม แต่สิ่งสำคัญที่ผู้สูงอายุต้องการมากที่สุด ได้ แก่ ความสุขที่เกิดจากอารมณ์ ปัจจัยนี้ส่งผลให้เทศบาลได้มุ่งเน้นกิจกรรมสร้างสุข บรรเทาทุกข์แก่ผู้สูงวัย เช่น การแข่งขันกีฬา การรำ การเยี่ยมเพื่อนเมื่อป่วย^{๓๘}

แผนภาพที่ ๔.๖. การส่งเสริมสุขภาวะทางอารมณ์ด้วยการกีฬาและดนตรีของผู้สูงอายุ

^{๓๔} สัมภาษณ์ พ.อ.วสันต์ สัตยารัฐ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดินอำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๓๕} สัมภาษณ์นายเอี้ยง มาติ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๖} สัมภาษณ์นายมูล อุดระ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๓๗} สัมภาษณ์นางมอญ ตาธิยะ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๘} สัมภาษณ์นางปราณี คำสุภา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

การขับเคลื่อนกลุ่มแกนนำและสร้างจิตอาสา การพัฒนาบทบาทการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน จะต้องจัดตั้งหรือรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนอย่างเข้มแข็ง ยกกระตือรือร้นการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุให้มีระบบการดูแลผู้สูงอายุที่ดีกว่าเดิม อาทิเช่น พัฒนาเป็นศูนย์ดูแลและพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุหรือศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน (Day Care) เหมือนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนและใกล้บ้าน^{๓๙} เพื่อเป็นการส่งเสริมสวัสดิการของผู้สูงวัย ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการดูแลผู้สูงอายุให้พักผ่อนหลังวัยเกษียณ^{๔๐} โดยเทศบาลมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมร่วมกัน^{๔๑} เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยวิธีการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำโรงเรียน ประธานหัว แกนนำกลุ่มแต่หมู่ในเขตพื้นที่เทศบาล^{๔๒} เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ตั้งระเบียบ กฎกติกา และข้อปฏิบัติแก่นักเรียนผู้สูงอายุในโรงเรียน โดยกลุ่มจิตอาสาส่วนมากจะเป็นบุคคลที่หรือบุคคลที่เกษียณราชการที่มีเจตนารมณ์ในการช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ^{๔๓} เช่น กลุ่ม Care Giving ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง^{๔๔} โดยผลักดันแกนนำเพื่อสร้างจิตอาสาของโรงเรียนผู้สูงอายุในการดูแลสมาชิกเอง ถือได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาตนเองและการรับผิดชอบต่อสมาชิกในชุมชนที่มีสถานภาพเดียวกันได้เป็นอย่างดี

แผนภาพที่ ๔.๗. การผลักดันแกนนำและการสร้างจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม

^{๓๙} ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ, “ตัวแบบการดูแล ผู้สูงอายุที่ดีของครอบครัวและชุมชนในชนบทไทย”, วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒): ๒๓.

^{๔๐} สัมภาษณ์นายสัญญา หลวงโน, นายกเทศมนตรีตำบลดงคำ อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๔๑} สัมภาษณ์นายสุทัศน์ ไหมทองดี, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๒} สัมภาษณ์นายสุคำ ศรีวิชัย, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๓} สัมภาษณ์นายสุพรรณ คำแก้ว, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๔๔} สัมภาษณ์นายสมารถมตยาบุญ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

๓) ผลการดำเนินงานเพื่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม กิจกรรมตามแผนปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง ๓ แห่งในอำเภอสี จังหวัดลำพูน ซึ่งผลจากการปฏิบัติงานตามแผนสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในท้องถิ่น ดังนี้

๑) สุขภาวะทางด้านร่างกาย จากการดำเนินกิจกรรมเพื่อดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีร่างกายที่อุดมสมบูรณ์ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ^{๔๕} แม้สภาพความจริงแล้วผู้สูงอายุจะมีโรคประจำตัวที่เกิดจากความเคยชินจนติดเป็นนิสัย และเป็นมูลเหตุของปัญหาด้านสุขภาพ^{๔๖} หรือการขาดความใส่ใจในการดูแลสุขภาพขณะที่ร่างกายแข็งแรง พอเข้าสู่ช่วงสูงวัยสุขภาพแยลงอย่างรวดเร็ว จนต้องมีบุคคลคอยให้การช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด การอยู่อาศัยก็เป็นปัจจัยสำคัญที่อาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยง การกินการอยู่จะต้องถูกต้องตามสุขลักษณะและจะต้องมีผู้ดูแลช่วยเหลือให้การพยาบาลอย่างใกล้ชิดในยามเจ็บป่วย^{๔๗} ซึ่งกิจกรรมการดูแลได้ช่วยเหลือและให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการตรวจวัดสุขภาพประจำเพื่อป้องกันมิให้เกิดโรคหรือสามารถรักษาโรคได้ทันเวลาที่^{๔๘} และแนะนำแนวทางในการรับบริการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ การพักผ่อนให้เพียงพอ ต้องการบำรุงรักษาร่างกายและการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ^{๔๙} และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ เช่น การหกล้ม ทางเดิน ที่นั่ง^{๕๐}และอื่นๆ ความต้องการและความสนใจการดูแลสุขภาพทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ เพื่อป้องกันความเสื่อมถอยควรออกกำลังกายที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดกิจกรรมหรือการออกกำลังกายที่เหมาะสมและตามคำแนะนำจากแพทย์ ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพร่างกายที่ดี เข้าใจและเรียนรู้ที่จะดูแลตนเอง ลดภาระผู้ดูแลและครอบครัวได้เป็นอย่างดี

๒) สุขภาวะทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุถือได้ว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าที่สังคมควรใส่ใจและดูแลอย่างใกล้ชิด ในฐานะผู้สร้างคุณประโยชน์นานัปการแก่ครอบครัวและสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุทั้งหน้าที่การงาน (ต้องเกษียณ) สถานภาพในครอบครัวจากผู้ให้ความ

^{๔๕} สัมภาษณ์นางเขียว มหานิล, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๖} สัมภาษณ์นางรัชฎาพร ธรรมน้อย, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานจิตเวช โรงพยาบาลสี อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๗} สัมภาษณ์นางสาวธัญญา สิทธิ, เจ้าพนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์ ชำนาญงาน กลุ่มงานเทคนิคการแพทย์ โรงพยาบาลสี อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๘} สัมภาษณ์นายชัยชาญ ต้นสุข, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๔๙} สัมภาษณ์นางสาวรัชดา เปี้ยพันธ์, นักโภชนาการ โรงพยาบาลสี อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๐} สัมภาษณ์นางบัวคำ แหงมา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ช่วยเหลือต้องกลายมาเป็นผู้รับความช่วยเหลือ^{๕๑} ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ย่อมส่งผลให้ผู้สูงวัย โดยจะต้องปรับตัวและควบคุมสภาพจิตใจให้ยอมรับ แต่หากการปรับตัวได้ช้า ยึดติดกับความคิดแบบเก่า เอาเหตุผลของตัวเองเป็นหลักย่อมส่งผลให้เกิดความเครียดหรือแสดงอาการออกมาในลักษณะต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนิสัย ประสบการณ์ การศึกษาและสภาพแวดล้อม โดยส่วนมาก พฤติกรรมของผู้สูงอายุมักยึดติดกับตัวเอง ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและไม่รับรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาในชีวิต มักรู้สึกว่าตัวเองด้อยค่าถูก^{๕๒} ลดความสำคัญลงไปจนเกิดความรู้สึกท้อแท้ น้อยใจ^{๕๓} การดำเนินกิจกรรมของปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการเสริมสร้างให้เกิดสุขภาวะทางด้านจิตใจ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เปิดใจยอมรับความเห็นผู้อื่น ส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดจิตใจที่สนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส เบิกบาน รู้จักนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันและสามารถถ่ายทอดให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง ทำให้รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดจิตอาสาที่ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจในการช่วยเหลือกันและกัน^{๕๔} ถือว่าส่งผลต่อคุณภาพจิตใจในการอยู่ร่วมกันสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

๓) สุขภาวะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยทั่วไปผู้สูงอายุต้องการเป็นที่เคารพ และยกย่องจากครอบครัวและสังคมเหมือนครั้งก่อน ต้องการมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ต้องการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองให้มากและขอความช่วยเหลือผู้อื่นให้น้อย และไม่อยากถูกมองว่าน่าสงสารจนรู้สึกไร้ค่า กระนั้นก็ตาม ผู้สูงวัยจำเป็นต้องใช้เงินในการเลี้ยงดูตนเอง^{๕๕} เพื่อมิให้เป็นภาระแก่บุตรหลานหรือบางคนลาออกจากงานแล้วมีเงินเก็บก้อนหนึ่งไว้ใช้ในยามแก่เฒ่าจากการบริการของภาครัฐ ซึ่งช่วยในการเยียวยารักษาพยาบาลแบบไม่เสียหรือสวัสดิการอื่นๆ อีกมากมาย อย่างไรก็ตาม ความต้องการทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดจากการดูแลเอาใจใส่ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมถือว่าเป็นบทบาทและหน้าที่ของบุตร หลาน สมาชิกในครอบครัว สังคม แม้จะมีการดูแลจากภาคีรัฐบาลที่บริการแก่กลุ่มสังคมผู้สูงอายุ(Aging Society) เพื่อช่วยเหลือ ดูแล ป้องกันความเลื่อมล้ำให้แก่ผู้สูงอายุในการอยู่ร่วมกับสังคม^{๕๖} ซึ่งกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อปรับทัศนคติให้ผู้สูงวัยเข้าใจวิถีชีวิตและการเสียสละเพื่อสังคม

^{๕๑} สัมภาษณ์นางสาวเบญจมาศ วงศ์ตะ, นักพัฒนาชุมชน รักษาการผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๕๒} สัมภาษณ์นายทวีศักดิ์ ศรีชัยวงศ์, การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๓} สัมภาษณ์นางจินดา ยะเปี้ย, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๕๔} สัมภาษณ์นายธงชัย อัมพรพิศ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๕๕} สัมภาษณ์นางอบเชย กัลยา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๕๖} สัมภาษณ์นางนภาพร คำเมฆา, วิทยากรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลดงคำอำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

รู้จักการเผื่อแผ่ ความอาทร เอื้ออาทรแก่กัน^{๕๗} และส่งเสริมการมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญา การละเล่นพื้นเมือง การสืบสานสมุนไพรฯ และกิจกรรมการสร้างรายได้ที่เกิดจากทุนทางสังคมกับความรู้จากผู้สูงอายุ เช่น การให้เบียร์ยังชีพแต่ละเดือน การส่งเสริมงานอาชีพที่เหมาะสมกับวัย อาทิเช่น การจักสาน การทำของชำร่วย ดอกไม้ประดิษฐ์และอื่น จะเห็นได้ว่า การสร้างความสุขทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ผู้สูงอายุนั้น ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและผู้สูงอายุสามารถสร้างคุณค่าและรายได้ด้วยตนเองเป็นอย่างดี

๔) สุขภาวะสติและปัญญา บุคคลวัยนี้จะมีอุปนิสัยที่มีความคิดอ่านที่ดี สุขุมรอบคอบ จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต กระนั้นก็ยังขาดความคิดริเริ่ม เพราะยึดติดกับรูปแบบกฎเกณฑ์ที่เคยปฏิบัติมา โดยทั่วไปจะเป็นผู้ที่ยึดในสิ่งที่ตนเองเชื่อ แต่ก็มีพรหมจรรย์ที่เลอะเลือนหลงลืมง่าย^{๕๘} ส่งผลให้การเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่กลายเป็นเรื่องที่ยาก ด้วยเหตุของระบบสมองเริ่มมีภาวะความเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา^{๕๙} อวัยวะในร่างกายที่เคยทำงานได้เต็มประสิทธิภาพเริ่มทอดถอยกล้ามเนื้ออ่อนเหลวถูกแทนที่ด้วยไขมัน กำลังวังชาลดน้อยถอยลง^{๖๐} ซึ่งการดำเนินการของเทศบาลจึงมุ่งเน้นการส่งเสริมทางด้านความรู้ใหม่ๆ เข้าใจวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปฏิบัติตัวให้เหมาะสม มีพัฒนาการไปในทิศทางที่ดี เช่น มีความสุขุม รอบคอบ จิตใจดีงาม เยือกเย็น มีเหตุและผลฯลฯ และช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถมีทักษะทางด้านสติปัญญา เรียนรู้และเข้าใจในคุณค่าตนเอง ซึ่งส่งผลกลับสู่ครอบครัวและสังคมในการเป็นที่พึ่งพาทางด้านจิตใจ มีความอบอุ่นและจริงใจ ขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุจะต้องศึกษาหาแนวทางการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวัย^{๖๑} เช่น การทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ในยามว่าง กิจกรรมที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ได้มีการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการเพื่อยู่อุปการะกับสังคม โดยตระหนักถึงการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยการส่งเสริมผู้สูงอายุให้เกิดความสุขทางกาย จิต และสังคมมองชีวิตที่มีคุณค่า มีประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม ตลอดถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมทางด้านสุขภาพ สังคม จิตและปัญญาที่มีเป้าประสงค์บนแนวคิดพื้นฐานเพื่อใช้ชุมชนเป็นฐานในการให้บริการและการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีการจัดบริการแบบองค์รวม

^{๕๗} สัมภาษณ์นางสุภาพ ศรีมุย, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๘} สัมภาษณ์นางลลีย คำตา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๕๙} สัมภาษณ์นางไข ทิพย์อินทร์, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๖๐} สัมภาษณ์นายมานพ วิชาอายุ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๖๑} สัมภาษณ์นายณรงค์ ทิวังศา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

หรือศูนย์บริการผู้สูงอายุโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เช่น กายภาพบำบัด อาชีวบำบัด ออกกำลังกาย ศาสนกิจ กิจกรรมนันทนาการ ตลอดจนกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีศักยภาพ มีความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างแท้จริง

๔.๒ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามนโยบายรัฐบาลข้อ ๓ เกี่ยวกับงานด้านสวัสดิการทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ในประเด็นที่ ๓.๓ การพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม ระบบการออม และระบบ สวัสดิการชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นหลักประกันด้านพื้นฐานของการบริการสาธารณะ ประเด็นที่ ๓.๔ เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีงานหรือกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคต เพื่อเป็นการดูแลผู้สูงอายุและกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น^{๖๒} เพื่อเตรียมความพร้อมกรณีประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society)”^{๖๓} ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูนได้ดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตระหนักถึงสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ปัญหาการถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ตลอดจนปัญหาทางด้านร่างกาย สุขภาพ จิตใจ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่จะได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งเทศบาลได้มีบทบาทในการช่วยเหลือเพื่อจัดการและส่งเสริมผู้สูงอายุได้พัฒนาความรู้ในการเตรียมตัวหรือปรับตัวให้เข้าในชีวิตในช่วงสูงวัยได้อย่างเหมาะสม ให้ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง พัฒนาศักยภาพในการดูแลตนเองและอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุด้วยกัน

จากการศึกษา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน โดยการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ได้แก่ ๑) แนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน ๒) แนวทางการส่งเสริมกิจกรรม ด้านศาสนา และการอนุรักษ์ฟื้นฟู บูรณะสถานที่

^{๖๒} รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบ ๑ ปี, “นโยบายข้อ ๓ การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ”, (๑๒ กันยายน ๒๕๕๗ - ๑๒ กันยายน ๒๕๕๘).

^{๖๓} สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เอกสารวิชาการ Academic Focus สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑)หน้า ๒.

สำคัญในจังหวัดลำพูน ๓) แนวทางการสืบสาน อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ๔) แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชนใน ท้องถิ่น จากยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูน เพื่อดูแล ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน พบว่า บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแล ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน มีดังนี้

บทบาทด้านผู้นำ การเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทุกด้าน จึง จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยการสนับสนุน ทรัพยากร การสนับสนุนความรู้ การนิเทศงานหรือการฝึกอบรมเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ สถานการณ์ผู้สูงอายุและองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรและ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ ได้อย่างมีอาชีพและตรงตามพระราชบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๑๑ เป็นการ กำหนดทิศทางในการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุในพื้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อดูแล ช่วยเหลือ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเทศบาลมีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานแต่ก็อิงอาศัย พระราชบัญญัติเป็นข้อปฏิบัติงาน

บทบาทและหน้าที่เพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว เพื่อให้บริการ รองรับการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวทั้งในเชิงนโยบายและปฏิบัติการ โดยเฉพาะด้านบุคลากรและ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ ทั้งบุคลากรวิชาชีพและอาสาสมัคร ด้วย การให้บริการแก่ผู้สูงอายุในชุมชน ตลอดถึงการบริการเพื่อดูแลและฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุที่ติดเตียงและมี ข้อจำกัดในเรื่องการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังมี การเร่งขยายการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ และพัฒนาทักษะเฉพาะด้านการดูแลผู้สูงอายุ

บทบาทด้านการสนับสนุนงบประมาณ ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถูก กำหนดมาตรฐานให้มีการจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุจำนวน ๖ มาตรฐาน เพื่อใช้เป็น กรอบการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการทางสังคมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งได้แก่ ๑) มาตรฐานด้าน สุขภาพและการรักษาพยาบาล ๒) มาตรฐานด้านรายได้ ๓) มาตรฐานด้านที่พักอาศัย ๔) มาตรฐาน ด้านนันทนาการ ๕) มาตรฐานด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง ๖) มาตรฐานด้านการสร้างบริการทางสังคมและเครือข่ายการเกื้อหนุน^{๖๔} เพื่อเป็นการสงเคราะห์และ

^{๖๔} กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, รายงานผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุปี พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่ให้อำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ รวมไปถึงการการถ่ายโอนตามพระราชบัญญัติที่กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยการกำหนดกรอบทิศทางการทำงานจะได้รับ การสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพตามพระราชบัญญัติที่ได้กำหนดไว้ โดยเทศบาลได้มีการวางแผนกิจกรรมภายใต้เทศบัญญัติและการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีที่มีมุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ^{๖๕} และเป็นกิจกรรมในการช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น กิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ป่วย โครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการและประชาชน กิจกรรมให้ความรู้การดำเนินงานด้านการดูแลสุขภาพประชาชนทุกกลุ่มวัยและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดูแลสุขภาพผู้สูงอายุคนพิการ ตลอดจนโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้สูงอายุในด้านทักษะต่างๆ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ได้มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุตามมาตรฐาน ๖ อย่าง ได้แก่ การจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการ ซ่อมแซมและสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ยากไร้ ให้การช่วยเหลือเครื่องอุปโภค/บริโภค การฝึกอบรมและพาผู้สูงอายุไปทัศนศึกษาตามสถานที่สำคัญต่างๆ การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อสืบสานอัตลักษณ์ชุมชน อาทิเช่น รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ (ปีใหม่เมือง) การเปลี่ยนผ้าครุขาวปี ประเพณีลอยกระทง (ยี่เป็ง)^{๖๖} เป็นต้น รวมไปถึงการให้ความรู้ในการดูแลตนเองเพื่อลดภาระแก่ลูกหลาน และการสร้างหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมเพิ่มพูนทักษะชีวิตที่มีมุ่งเน้น ๓ ทักษะ ได้แก่ ทักษะชีวิต ทักษะวิชาการ และทักษะอาชีพ การจัดสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีทักษะชีวิตในการพัฒนาร่างกาย พัฒนาจิตใจ พัฒนาอารมณ์ และพัฒนาปัญญา เพื่อผู้สูงอายุจะได้มีชีวิตที่ดี ลดภาระการดูแล สร้างคุณค่าและศักดิ์ของตนเองจากประสบการณ์ชีวิตที่สั่งสมในการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและสืบสานต่อไป

บทบาทด้านการประสานงาน การส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่าง ยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยการส่งเสริมทางด้านกิจกรรมที่มีรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อสร้างสุขภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญาให้แก่ผู้สูงอายุ โดยการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติ ตามมาตรา ๑๑ ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิ การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีแผนปฏิบัติงานให้ความสอดคล้องกับนโยบายของ

^{๖๕} สัมภาษณ์นายชุมพร มะโน, นายกเทศมนตรีตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางแสงคำ นามณี, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

ปกครองท้องถิ่น^{๖๗} การประสานความสัมพันธ์กับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ในการประชุม วางแผน ระดมความคิด หาแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญาในการอยู่ร่วมกับสังคม ตลอดจนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

บทบาทด้านการสนับสนุน/พลัสเสริม การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันเกิดจากรากฐานความคิดทางพระพุทธศาสนา โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ได้จัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในท้องถิ่น เช่น การจัดสวัสดิการ ด้านการเงิน การสะสมทรัพย์ ด้านผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น^{๖๘} การขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยจิตอาสาที่จะพัฒนา ช่วยและแบ่งปันความสุขแก่ผู้อื่น เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การให้กำลังใจผู้สูงวัยที่เจ็บป่วย ฯลฯ รวมไปถึงการดำรงรักษาจารีตประเพณีท้องถิ่น การสอนเพื่อนในการทำงานศิลปะ หัตถกรรมหรือการประดิษฐ์ที่ใช้ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำต้นผึ้ง ต้นเทียน สวยดอก ช่อตุง บายศรีที่ออกแบบลวดลายที่เหมาะสมและใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น เป็นต้น ตลอดจนกิจกรรมให้ความรู้ การนัดแนะ/สนทนาการที่เหมาะสมกับวัย และกิจกรรมที่ตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุ^{๖๙} หรือ การศึกษาดูงานหรือการให้ผู้เกษียณได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมกลุ่มผู้สูงอายุ^{๗๐} โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะให้อิสระแก่กลุ่มผู้สูงอายุในการคิดและปฏิบัติ และผู้คอยผลักดันหนุนเสริมกิจกรรมให้ดำเนินไปด้วยดี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพตนเองในการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอันเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นหรือหากกิจกรรมใดที่ผู้สูงอายุต้องการก็จะจัดสรรและสรรหาตามความต้องการให้แก่ผู้สูงอายุ ทั้งอุปกรณ์ บุคลากร สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่เหมาะสม

บทบาทด้านการจัดการเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ถือได้ว่าเป็นองค์กรภาครัฐที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการสังคม สงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพ ได้แก่ การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพ

^{๖๗} สัมภาษณ์นางสาวพรรณทิพา ปัญญาชัย, ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัด ลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๖๘} พระมหานันทวิทย์ อธิภทโท (แก้วบุตรดี) และคณะ, “สวัสดิการสังคมเชิงพุทธ: รูปแบบและการสร้างพลังชุมชน”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๔๔๙.

^{๖๙} สัมภาษณ์นางสาวนิตยา สุยะมัน, ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลก้อ ตำบลก้อ อำเภอสี จังหวัด ลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๐} สัมภาษณ์นายเอกชัย ใจทนนท์, ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลวังดินอำเภอสี จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

คนชรา การนันทนาการ การส่งเสริมกีฬาหรือการจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาทั้งในและนอกระบบ รวมถึงการสาธารณสุข เช่น การให้ความรู้ การออกกำลังกาย การป้องกันและควบคุมโรคต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นการบริการสาธารณะด้านสวัสดิการสังคมของส่วนท้องถิ่น^{๗๑} โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูนได้สร้างภาคีเครือข่ายในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในพื้นที่ โดยการทำบันทึกตกลง (MOU) กับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดทิศทางกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน (พมจ.) การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (กศน.) สำนักงานสาธารณสุขประจำจังหวัดลำพูน (สสจ.) ประชาชนท้องถิ่น^{๗๒} วัดและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง^{๗๓} ฯลฯ เพื่อให้แต่ละภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและส่งเสริมกลไกการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกับผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้อง

จะเห็นได้ว่า บทบาทและหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูน เพื่อช่วยในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมนั้น เพื่อตอบสนองต่อนโยบายภาครัฐที่ได้กำหนดเป็นราชบัญญัติเพื่อให้สวัสดิการที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ และเป็นผู้นำในการบริหารจัดการกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพิ่มพูนและส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางอารมณ์และสุขภาวะทางปัญญา เพื่อลดปัญหาการเจ็บป่วย ลดการพึ่งพิงด้านจิตใจ ลดความเหงา เพิ่มคุณค่าตนเองเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับสังคม โอกาสสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ส่งเสริมและฟื้นฟูทางด้านสติปัญญา และเป็นผู้มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมจิตอาสาในชุมชน โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในมิติต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ในการใช้ชีวิตได้อย่างสมศักดิ์ศรีและเป็นการทอดถ่ายความรู้ให้อยู่ในท้องถิ่นสืบต่อไป

^{๗๑} สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ และคณะ, “บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุไทย”, วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๑๒๓.

^{๗๒} สัมภาษณ์นางสาวจตุพร จาตา, รักษาการนายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคมเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๗๓} สัมภาษณ์นายเสาร์คำ ตุ่นมานะ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

๔.๓. การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทในการจัดการดูแลสุขภาพของประชาชน โดยร่วมมือกับชุมชนและภาคีภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค รวมทั้งการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนในระดับท้องถิ่นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในแต่ละชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ส่วนของการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่จะมีนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ^{๗๔} ทำให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ และโอกาสที่เป็นธรรมระหว่างคนแต่ละกลุ่มในสังคม โดยโรงเรียนผู้สูงอายุมีกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะในการใช้ชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา โดยการพัฒนากระบวนการกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน มีดังนี้

๑) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีเครือข่าย และผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม โดยการศึกษาข้อมูลเชิงชุมชน สังคม วัฒนธรรมและความพร้อมของผู้สูงอายุ เพื่อวางแผนกิจกรรมในการส่งเสริมทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีคุณค่าและเป็นการสร้างแรงผลักดันให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อปกป้อง ดูแลและช่วยเหลือปัญหาต่างๆ ที่เกิดกับผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคคลวัยเดียวกันในการสร้างบรรยากาศที่จะช่วยคลายความเหงาและความเศร้า และเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ตลอดจนถึงการสร้างภูมิคุ้มกันการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับวัยอย่างแท้จริง

๒) การพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ จากข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ตลอดจนการร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างกิจกรรมและสรรค์หาอุปกรณ์ในการสร้างกิจกรรมแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากร โดยหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลก้อ เทศบาลตำบลดงคำ และเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน เป็นการพัฒนาศักยภาพชีวิตผู้สูงอายุให้เกิดความรู้ในการใช้ชีวิตที่เหมาะสม รู้จักสิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุพึงได้รับและการดูแลตนเองเบื้องต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุใน

^{๗๔} หมายเหตุนางพรรณิ ขัตติแสนจักร,วิทยากรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลดงคำ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

การอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข มีเกียรติ มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง และเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้สูงอายุแก่อนุชนรุ่นหลัง โดยการพัฒนาหลักสูตรมุ่งเน้นปัจจัย ๔ อย่าง ได้แก่

๑) ผู้สูงอายุให้ความสนใจ เมื่อก้าวสู่ช่วงสังคมสูงวัยนั้น การจัดการหลักสูตรควรให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุตามแบบจารีต วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นที่บุตรหลานพึงดูแลพ่อ แม่ ญาติและผู้สูงวัย แต่ปัจจุบันการเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมแห่งวิถีชีวิตไทย^{๗๕} ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สังคมควรตระหนักความรับผิดชอบต่อบุคคลกลุ่มนี้ เพราะเป็นวัยที่สภาพร่างกายและจิตใจ ทดถอยลงตามธรรมชาติ การดูแลและใส่ใจผู้สูงอายุพึงกระทำตามสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องและสนใจ

๒) ความจำเป็นต่อชีวิต หลักสูตรสำหรับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุร่วมกับครอบครัวและสังคมอย่างมีความสุข จำเป็นจะต้องตระหนักถึงวิธีการที่จะทำให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความสุข ได้แก่ การสร้างจิตใจให้เบิกบาน ร่าเริง แจ่มใส ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ผ่อนคลายทางอารมณ์ เกิดความสุขสงบ^{๗๖} และเหมาะสมกับวัย อาทิเช่น ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ อ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมเบาๆ เป็นต้น ควรมีวิธีวางตนเพื่อให้บุตรหลานได้เกิดความสุขศรัทธา เชื่อมั่นและเป็นที่พึ่งเมื่อยามเดือดร้อนหรือทุกข์ใจ^{๗๗} การรู้เท่าทันเหตุการณ์ต่างๆ จากข่าวและสื่อมีเดีย เช่น วิทยุ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อจะได้ปรับทัศนคติและมีความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการบริหารความคิดและป้องกันมิให้สมองเสื่อมถอยลง^{๗๘} สร้างคุณค่าในการช่วยเหลือครอบครัวได้อย่างเหมาะสม เช่น ดูแลเด็กเล็ก ช่วยดูแลบ้านเมื่อลูกหลานออกไปทำงาน รักษาตนเองให้มีสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ รู้จักออกกำลังกายตามความเหมาะสม เพื่อมิให้เป็นเป็นกังวลแก่บุตรหลานหรือผู้อยู่ร่วมกัน หลักสูตรควรจะเป็นการส่งเสริมและช่วยเหลือในการดูแลผู้สูงอายุด้วยการร่วมมือร่วมใจและปฏิบัติอย่างจริงจังของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเริ่มจากตัวผู้สูงอายุเอง สมาชิกในครอบครัวและชุมชนรวมถึงหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัวจะได้ตระหนักเกี่ยวกับบทบาท ความสำคัญ ที่จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่า ความสำคัญต่อครอบครัวและสังคม

๓) เพิ่มพูนความรู้ หลักสูตรควรเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุที่จะสามารถดูแลสุขภาพตนเอง มีสร้างภาระแก่ญาติพี่น้องและผู้อื่น มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็น

^{๗๕} สัมภาษณ์พระครูอินทวุฒิกุล, เจ้าคณะอำเภอเถลิง, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๖} สัมภาษณ์พระครูรัตนสารสุมนต์, ประธานหน่วยอบรมประชาชน เจ้าอาวาสวัดปางล้าน เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๗๗} สัมภาษณ์นายจ๋อม แสนยอด, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๘} สัมภาษณ์นางสาวอาภากร ปัญญา, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

บุคลากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติ โดยเฉพาะการให้ความรู้ทางด้านสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับตามกฎหมาย วิธีการดูแลสุขภาพเบื้องต้นของผู้สูงอายุ^{๗๙} การสร้างเจตคติและการปรับเปลี่ยนความคิดตามวัย การเป็นผู้สูงวัยอย่างมีคุณค่า ซึ่งการเพิ่มพูนความรู้ของผู้สูงอายุจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับเป้าหมาย ได้แก่ สุขภาพของผู้สูงอายุ การเสริมสร้างสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ การจัดการความเครียดและอารมณ์ การร่วมกิจกรรมในสังคม^{๘๐} และความมั่นคงแห่งชีวิตและสวัสดิการของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการยอมรับ และสามารถปรับตัวพฤติกรรมให้เป็นผู้สูงวัยอย่างล้ำค่าแก่บุตรหลานและสังคมต่อไป

๔) เพิ่มทักษะชีวิต ผู้สูงอายุจะต้องมีการพัฒนาทักษะชีวิตในการเรียนรู้เพื่อที่พัฒนาตนเองและใช้ทักษะชีวิตเพื่อสร้างเจตคติในการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีความสามารถวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาในการควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เพื่อปรับตัว และป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาทักษะของผู้สูงอายุมีลักษณะในการฝึกฝนและพัฒนา ได้แก่

การพัฒนาเกี่ยวกับร่างกาย เมื่อก้าวเข้าสู่วัยร่างกายหรือเซลล์ต่างๆ เริ่มตายและการสร้างเซลล์ทดแทนได้จำนวนน้อย เกิดภาวะความแข็งแรง สภาวะร่างกายเสื่อมโทรม สึกหรือ ฯลฯ การพัฒนาทักษะด้านร่างกายที่ผู้สูงอายุต้องตระหนักและคำนึงถึงสุขภาพร่างกาย โดยใส่ใจการออกกำลังกาย และดูแลสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์ เข้าใจและยอมรับสภาวะร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงไป พึ่งทำตามที่ตนเองชอบและมีความถนัดที่เหมาะสม อาทิ งานอดิเรก เช่น การทำหัตถกรรม การจักรสาน งานประดิษฐ์^{๘๑} วัสดุในท้องถิ่น ฯลฯ การละเล่นพื้นเมือง เช่น การฟ้อน การรำ การเต้นที่มีความเหมาะสมกับวัย ฯลฯ กิจกรรมกีฬา เช่น กีฬาผู้สูงอายุ บันจายาน^{๘๒} ฯลฯ การเล่นดนตรีพื้นเมืองและร้องเพลง เช่น สะล้อ ซอ ซึง กลอง ฯลฯ และการมีชมรมในการสร้างจิตอาสา เช่น ชมรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาพุทธสถาน^{๘๓} ชมรมจิตอาสาในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าว เป็นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เสริมสร้างทักษะชีวิตทางด้านร่างกายและตนเอง

การพัฒนาเกี่ยวกับอารมณ์ ปกติเมื่อเข้าสู่ช่วงสูงวัยจะมีพฤติกรรมที่บ่งบอก ได้แก่ ชอบบ่น อารมณ์ไม่คงที่ โกรธง่าย ใจดี น้อยใจ ขี้เหงา จนบางครั้งอาจจะเป็นโรคซึมเศร้า เป็นต้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยสิ่งแวดล้อมในครอบครัว เศรษฐกิจ สังคมและประสบการณ์ที่ผ่านมา การพัฒนาชีวิตทางอารมณ์เป็นสิ่งที่อ่อนไหมมาก โดยส่วนใหญ่ผู้สูงวัยจะมีความพึงพอใจจะเกิดจากการสร้างมิตรภาพ

^{๗๙} สัมภาษณ์นายลักษณะ มะโนตัน, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๘๐} สัมภาษณ์นายสุภาพ เตชะนา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๘๑} สัมภาษณ์นางอมรรัตน์ ไตรรัตนศักดิ์, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

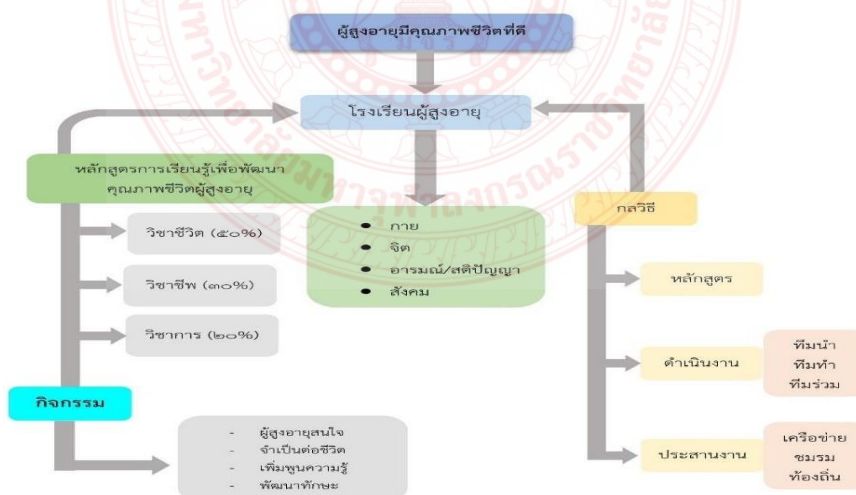
^{๘๒} สัมภาษณ์นางบานเย็น วิคำชาติ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๘๓} สัมภาษณ์นายณิรมิ ดวงลัดดา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

การมีโอกาสร่วมช่วยเหลือผู้อื่นและการให้ทานบริจาคทุนทรัพย์เพื่อช่วยเหลือทางด้านสาธารณะกุศลในรูปแบบต่างๆ

การพัฒนาเกี่ยวกับสังคม การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกับสังคม เช่น การรวมกลุ่มกันออกกำลังกาย การทำกลุ่มอาชีพหรือการทำชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมพบปะทางสังคม และตามวัฒนธรรมประเพณี^{๔๔} ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้พบปะกับคนวัยเดียวกัน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือทำกิจกรรมร่วมกัน^{๔๕} ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุคลายเหงาและรู้สึกทว่าตนเองยังมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน ครอบครัว หรือแม้กระทั่งกับตัวเอง เพราะผู้สูงอายุที่ต้องเก็บตัวอยู่กับบ้าน มักจะรู้สึกเหมือนตนเองไร้คุณค่า^{๔๖} ไร้คนเหลียวแล รู้สึกเหงา โดดเดี่ยวและมีภาวะซึมเศร้า^{๔๗} ดังนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตด้านสังคมเป็นการให้พื้นที่แก่ผู้สูงอายุ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุที่ครบทั้งมิติทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญาควบคู่กันด้วย

๓) การออกแบบหลักสูตรแก่ผู้สูงอายุ การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีหลักสูตรการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ซึ่งการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๘. หลักสูตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

^{๔๔} สัมภาษณ์นายแถม มณีสาร, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๔๕} สัมภาษณ์นายสุนทร ธรรมดำรงกุล, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๔๖} สัมภาษณ์นางสมบุญ พิจิตร, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๔๗} สัมภาษณ์นางบัวเรว รุ่งหนุ่ม, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การออกแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุด้วยการเรียนรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพิ่มพูนทักษะคุณภาพชีวิตในกิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนความร่วมมือกับภาคี/เครือข่ายที่เป็นวิทยากรจิตอาสาและเป็นพื้นที่ให้แก่ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ อาทิเช่น การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาเผยแพร่หรือการสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดการเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์/สติปัญญา และสังคม ซึ่งเนื้อหาสาระจะถูกแบ่งตามโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

๑) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาทักษะชีวิต จำนวน ๕๐% สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

๒) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาชีพทักษะอาชีพ ๓๐% ในการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุตามความสนใจและความถนัด

๓) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาทักษะวิชาการ ๒๐% ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เห็นประโยชน์ผู้สูงอายุ

หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ใช้เป็นระบบกลไกดูแลผู้สูงอายุ เป็นการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน มีประเด็น เนื้อหา วัตถุประสงค์ของรายละเอียดและกิจกรรมหลักสูตร ดังต่อไปนี้

หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงวัยที่มีความพิการร่วม

๑. กลุ่มวิชาชีวิต (๕๐%)

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
หมวดวิชาสังคม	การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	เพื่อให้ทราบวิธีการและแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	๑. การเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ ๒. การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม เศรษฐกิจ ๓. กิจกรรมในวัยสูงอายุ ๔. การใช้ชีวิตร่วมกับคนหลายวัน	๓ ชั่วโมง
	การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน	เพื่อให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้	๑. พัฒนาทักษะการพูด การฟัง การคิด	๓ ชั่วโมง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
		เรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน	๒. พัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา	
หมวดวิชาสุขภาพและสาธารณสุขเพื่อการดูแลกายและจิตใจ	กิจกรรม สุขภาพกายตามหลัก ๓ อ. - อาหารและโภชนาการ	เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใจหลักโภชนาการที่ดีและเหมาะสมกับวัย และให้ผู้สูงอายุพัฒนาความรู้ในการดูแลตนเองให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง	๑. ความเข้าใจต่อโภชนาการ คุณลักษณะของโภชนาการที่ดี ๒. ผลของอาหารต่อการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ ๓. อาหารที่ผู้สูงอายุควรบริโภคบ่อย อาหารที่ควรหลีกเลี่ยง ๔. อาหารพื้นบ้านต่อโภชนาการ	๓ ชั่วโมง
	- การออกกำลังกาย (เน้นการออกกำลังกายด้วยตนเอง)	การออกกำลังกายและทำกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสมรรถนะทางร่างกายที่มีความเหมาะสมกับวัย	๑. การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ ๒. จุดมุ่งหมายของการออกกำลังกาย ๓. การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ๔. การดูแลสุขภาพอนามัยตามสุขบัญญัติ และการพักผ่อนที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ	๓ ชั่วโมง
	- อารมณ์	การจัดการอารมณ์เพื่อให้มีสุขภาพจิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ	การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ของผู้สูงวัย เพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างมีความสุขครบทุกมิติ เช่น สุขสงบ สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุข สว่าง	๓ ชั่วโมง
	กิจกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก และโรคเรื้อรังที่พบในวัยผู้สูงอายุ	เพื่อให้ทราบวิธีการดูแลสุขภาพช่องปาก และความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง	๑. การแปรงฟัน การใช้ยาสีฟัน การบำรุงรักษาเหงือกและฟัน	๓ ชั่วโมง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
			๒. ควรบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพช่องปาก ๓. สุขนิสัยสำหรับสุขภาพในช่องปาก ๔. การปฏิบัติตนเมื่อมีอาการในช่องปาก ๕. สาเหตุและวิธีการป้องกันโรคเรื้อรัง ๖. หลักการปฏิบัติตนในการดูแลและป้องกันโรคเรื้อรัง	
	กิจกรรมสุขภาพใจ ผู้สูงวัยอย่าให้เครียด	เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถบริหารจัดการความเครียด ความวิตกกังวล และยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ สามารถพัฒนาความรู้ในการดูแลตนเองให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดีครบทุกมิติ และมีแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และมีการป้องกันโรคสมองเสื่อม	ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรม การแลกเปลี่ยนความรู้การดูแล ปรึกษาหารือกัน ช่วยเหลือ เอื้ออาทร มีจิตอาสาและเป็นการสร้างความรักความสามัคคีในชุมชนให้เข้มแข็ง อาทิ เช่น กิจกรรมบริหารจัดการความวิตกกังวลเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ กิจกรรมการยอมรับในสภาพชีวิต สังขาร การปลง โดยอาจจะใช้หลักการทางทางจิตวิทยา ทางศาสนา ฯลฯ เพื่อให้เกิดอุเบกขาธรรม เจริญจิตภาวนา สร้างเสริมสุขภาพจิตในการยอมรับสภาพสังคม มองโลกในแง่ดี และป้องกันหลีกเลี่ยงการอยู่คนเดียว	๓ ชั่วโมง
	กิจกรรมการให้ความรู้ทางด้าน	เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้และเข้าใจเกี่ยวกับ	เรียนรู้กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ การคุ้มครอง	๒ ชั่วโมง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
หมวดวิชาสภาพทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรม	กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ	กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ เช่น กฎหมายมรดก กฎหมายการเข้าถึงสถานที่บริการต่างๆ	และการดูแล การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ ตลอดจนรู้จักหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุตามกฎหมาย	
	กิจกรรมจิตอาสาเพื่อชีวิตและสังคม	เพื่อให้ผู้สูงอายุมีจิตอาสาในการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชน	เรียนรู้การสร้างเครือข่ายและการเป็นจิตอาสาตามธรรมชาติ มีความสุข รู้จักการแบ่งปัน และเป็นต้นแบบการช่วยเหลือชุมชน เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การเยี่ยมบ้าน	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมให้ความรู้ทางด้านพิธีกรรมและศาสนพิธี	เพื่อให้ผู้สูงอายุมีจิตที่อ่อนโยนจากการขัดเกลาทางด้านศาสนาและพิธีกรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน	พิธีกรรมและศาสนพิธีในท้องถิ่น เพื่อเป็นการให้ความรู้ ดำรงรักษาไว้ซึ่งจารีตประเพณีและข้อปฏิบัติ	๒ ชั่วโมง
หมวดวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	กิจกรรมการเล่นดนตรี และขับร้องลำนำ	เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้การเล่นดนตรี และการขับร้องพื้นบ้าน เช่น การเรียนรู้การขับซอ ลำนำและการเล้าคร่ำ	การฝึกหัดปฏิบัติเพื่อให้มีทักษะการเล่นดนตรีและการฝึกปฏิบัติ เพื่อสร้างทักษะพื้นฐานการขับซอ เล้าคร่ำ การเล้าประวัติ เรื่องราวสอนใจ แก่ลูกหลาน	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมการทำต้นผึ้ง ต้นเทียน สวยดอก ช่อตุงและบายศรี	เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ การทำต้นผึ้ง ต้นเทียน สวยดอก ช่อตุงและบายศรี	การฝึกทำต้นผึ้ง ต้นเทียน สวยดอก ช่อตุง บายศรี มีการออกแบบลวดลายให้เหมาะสมและใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น	๒ ชั่วโมง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
	การทำอาหารและขนมพื้นเมือง	เพื่อแสดงความสามารถในการทำอาหารและขนมพื้นเมืองล้านนา	ขั้นตอนและวิธีการทำอาหารและขนมพื้นเมืองต่างๆ	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมการทำดอกไม้ประดิษฐ์	ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	การออกและประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุในท้องถิ่น	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร การปลูก การดูแล การใช้และแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ยาหม่องสมุนไพร การทำเครื่องหอมและน้ำมันนวดจากสมุนไพรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รู้จักการใช้สมุนไพรให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน	การเรียนรู้ประโยชน์ของสมุนไพรในชุมชน การปลูกและการดูแลพืชสมุนไพร การใช้และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน เช่น การทำยาหม่องรักษาโรคกระดูกเสื่อม ใช้ป้องกันแมลงหรือใช้นวดและถูกบรรเทาอาการปวดเมื่อยสมุนไพร การทำเครื่องหอมและน้ำมันนวดจากสมุนไพรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	๒ ชั่วโมง
การผ่อนคลายและนันทนาการ	กิจกรรมเข้าจังหวะ การดนตรี/ร้องเพลง	ผู้สูงอายุได้สนุกสนาน ผ่อนคลาย และเป็นการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย	ประโยชน์ของดนตรี การเล่นดนตรี การร้องเพลง และเต้นเข้าจังหวะ เพื่อใช้ดนตรีเพื่อการบำบัดกายและใจ เช่น การฟ้อนเจิง/รำวงย้อนยุค/เต้นบาสะโลบ/อื่นๆ	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมกีฬา	ผ่อนคลายอารมณ์ และสร้างความสามัคคีในกลุ่มนักเรียน ผู้สูงอายุ	การเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับวัยเพื่อสร้างความสามัคคีในกลุ่ม	๔ ชั่วโมง
	กิจกรรมการออกกำลังกาย	เพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญและออกกำลังกายอย่างถูกวิธี	การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ พัฒนาทักษะการออกกำลังกาย การปั่นจักรยาน/การออก	๒ ชั่วโมง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
			กำลังภายในน้ำ (ในพื้นที่ที่มีสถานที่ที่เหมาะสม ไม่เป็นอันตรายต่อผู้สูงอายุ)	
	กิจกรรมการนวดแผนไทย / ธรรมชาติบำบัด	เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกผ่อนคลาย รู้สึกสบายตัว จากการนวดแผนไทยและการบำบัดตามธรรมชาติ	ประโยชน์การนวดที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ (นวดให้ตนเอง, นวดให้ผู้อื่น) และเป็นการพัฒนาทักษะการนวดด้วยตนเอง เพื่อสุขภาพกายและใจ รวมถึงการใช้สมุนไพรไทย และการทำวารีบำบัด	๒ ชั่วโมง
	กิจกรรมทัศนศึกษา ณ สถานที่ (โบราณสถาน) / สถานที่สำคัญด้านภูมิปัญญา / การอบรมส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิต / การถอดบทเรียน	ผู้สูงอายุได้เรียนรู้จาก การทัศนศึกษา ณ สถานที่ (โบราณสถาน) เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต และร่วมกันถอดบทเรียน	การทัศนศึกษา ณ สถานที่ (โบราณสถาน) และแหล่งที่มีความรู้ทางด้านภูมิปัญญา เพื่อนำมาใช้ในการดูแลตัวเอง และการถอดองค์ความรู้จากการศึกษาดูงานและการศึกษาตามหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ	๓ ชั่วโมง
รวม				๕๐ ชั่วโมง

๒. กลุ่มวิชาชีพ (๓๐%)

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
หมวดวิชาการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทางด้านเศรษฐกิจแก่ผู้สูงอายุ	การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน เริ่มตั้งแต่กระบวนการ	แนวคิดและการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนชีวิตเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้รู้จักการคิดสร้างสรรค์ ฝึก	๓ ชั่วโมง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
		สำรวจตนเอง และ การเปลี่ยนวิธีคิด ปรับกระบวนการ เรียนรู้และใช้เหตุผล ความพอเพียง เพื่อ สร้างต้นแบบพอเพียงใน ชุมชน	จินตนาการและคิด สร้างสรรค์เชิงบวก	
	กิจกรรมการจัดทำ บัญชีครัวเรือน	เพื่อเรียนรู้การทำ บัญชีรายรับรายจ่าย ทรัพย์สินตามวิถี เพื่อ พัฒนาชีวิตตาม ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง เริ่มตั้งแต่ กระบวนการสำรวจ ตนเอง และการ เปลี่ยนวิธีคิด ปรับ กระบวนการเรียนรู้ และใช้เหตุผลความ พอเพียง เพื่อสร้าง ต้นแบบพอเพียงใน ชุมชน	การเรียนรู้วิธีการใช้จ่าย ตามหลักเหตุผล โดยการ ฝึกคิดอย่างเป็น กระบวนการตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นฐานในการทำ บัญชีครัวเรือนรายรับ รายจ่ายและสิ่งที่จำเป็นใน การดำเนินชีวิต	๔ ชั่วโมง
	กิจกรรมการฝึก อาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และสร้าง มูลค่าเพิ่มผลผลิต ทางการเกษตรใน ครัวเรือน	เพื่อสร้างความมั่นคง ทางเศรษฐกิจของ ผู้สูงอายุ โดยการ สำรวจตนเอง และ การเปลี่ยนวิธีคิด ปรับกระบวนการ เรียนรู้และใช้เหตุผล ความพอเพียง ตลอด ถึงการแปรผลิตภัณฑ์ ทางการเกษตรให้ เป็นสินค้าเพื่อสร้าง รายได้ให้แก่ครอบครัว	หลักการประกอบอาชีพ ของผู้สูงอายุที่เหมาะสม โดยแนวทางการสร้าง มูลค่าเพิ่มผลผลิตทาง การเกษตร เช่น การทำ อาชีพเสริมจากสิ่งที่ง่าย เร็ว ใหม่ มีความสุขและ ยั่งยืน แปรรูปและต่อยอด สินค้าในชุมชน	๕ ชั่วโมง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
	กิจกรรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ	เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ทฤษฎี เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวัน จากการทำปุ๋ยหมักของเหลือกินเหลือใช้ ขยะมูลฝอย และมูลสัตว์ที่สามารถหาได้ในบ้านเพื่อนำกลับมาใช้เป็นปุ๋ยบำรุงพืชและผักในครัวเรือน	การเรียนรู้วิธีการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำเอาขยะมูลฝอย มูลสัตว์ และวิธีการทำปุ๋ยหมักเพื่อใช้ในครัวเรือน เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและเป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พืชพันธุ์ที่ทำเกษตรได้อย่างเหมาะสม	๔ ชั่วโมง
	กิจกรรมการทำน้ำยาเอนกประสงค์	เพื่อนำวัสดุและสิ่งของที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นแล้วนำมาแปรรูปใช้ในครัวเรือน	การเรียนรู้วิธีการทำน้ำยาเอนกประสงค์เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มีการทำบัญชีครัวเรือน	๔ ชั่วโมง
	กิจกรรมการสอนตัดตุ๊กตานา การทำโคมล้านนา การทำเครื่องจักรสาน ทำชุดรดน้ำคำหัว	การส่งเสริมการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุด้วยทรัพยากรในท้องถิ่นและของเหลือใช้ เพื่อนำมาสร้างประโยชน์และรายได้	การสอนตัดตุ๊กตานา การสอนการจักสาน การทำชุดรดน้ำคำหัว การทำเครื่องจักรสานที่สามารถหาได้ง่าย เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน	๕ ชั่วโมง
	กิจกรรมการประดิษฐ์ของที่ระลึกจากเศษผ้าและวัสดุเหลือใช้/พวงกุญแจ/กระเป๋าผ้าลดโลกร้อน/กิจกรรมดูแลสุขภาพการนวดด้วยตนเอง	เพื่อเป็นการส่งเสริมการสร้างรายได้และการประยุกต์เศษวัสดุจากการเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อลดปัญหาโลกร้อนและเป็นการส่งเสริมการดูแลสุขภาพด้วยการนวดด้วยตนเอง	สอนวิธีการประดิษฐ์ของที่ระลึกจากเศษผ้าและวัสดุเหลือใช้ สอนการทำพวงกุญแจ การทำกระเป๋าผ้าลดโลกร้อนและวิธีการดูแลสุขภาพการนวดด้วยตนเอง	๕ ชั่วโมง
รวม				๓๐ ชั่วโมง

๓. กลุ่มวิชาการ (๒๐%)

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
หมวดวิชาสังคม	กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ	เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อให้รับทราบและสามารถเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ	ความรู้เบื้องต้นกฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น พ.ร.บ. ผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ กฎหมายผู้สูงอายุ พินัยกรรม มรดกการทำสัญญาหรือนิติกรรมทางกฎหมาย การโอนกรรมสิทธิ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิประโยชน์ทางกฎหมาย การเข้าถึงแหล่งให้บริการพร้อมช่องทางในการติดต่อ อาทิ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์	๒ ชั่วโมง
	จิตอาสาเพื่อชีวิตและสังคม	เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้สูงอายุที่สามารถปฏิบัติงานได้ตามความรู้และความสามารถในการช่วยบุคคลและสังคม	คุณค่าของผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยการทำงานจิตอาสาทั้งในกิจกรรมทางสังคม ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรมบริการ และกิจกรรมพัฒนา	๒ ชั่วโมง
	การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสาร	เพื่อให้ผู้สูงอายุ นำความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารมาใช้	ประโยชน์ของการใช้คอมพิวเตอร์ / Smart Phone เพื่อการสื่อสารและข้อควรระวังในการใช้ออนไลน์	๒ ชั่วโมง
หมวดวิชาเศรษฐกิจ	การออมในวัยสูงอายุ	เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ	ความหมายและความสำคัญเงินออม โดยการเก็บออมด้วยตนเอง การทำบัญชีครัวเรือน การฝากเงินธนาคาร กองทุนผู้สูงอายุ เพื่อประกันชีวิตที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ	๑ ชั่วโมง

หมวดวิชา	ชื่อหัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระวิชา	เวลาเรียน
หมวดวิชาและ สุขภาพ	โรคเรื้อรังและพบ มากในวัยสูงอายุ	เพื่อให้ความรู้การ ดูแลช่องปากที่เหมาะสม กับผู้สูงอายุ	โรคเรื้อรัง สาเหตุ วิธีการ ป้องกัน ตัวอย่างโรคเรื้อรัง และการเกิดภูมิแพ้ในผู้สูงอายุ การปฏิบัติตัวเบื้องต้น	๒ ชั่วโมง
	ข้อควรระวังในการ ใช้ยา (หลักเบื้องต้น)	เพื่อให้ทราบการใช้ ยาที่ถูกต้อง	การใช้ยาให้ถูกวิธี และข้อ ควรระวังในการใช้	๑ ชั่วโมง
รวม				๒๐ ชั่วโมง

๔) การเสริมสร้างเครือข่าย กลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมนั้น ซึ่งมีกลวิธีนำไปสู่ความสำเร็จโดยการปฏิบัติงานร่วมกับกลุ่มบุคคลและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยกลวิธีเพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจการโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลจะต้องมีกลุ่มแนวร่วมในการจัดการจำนวน ๔ ภาควิชา เพื่อจัดระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยผู้สูงอายุและครอบครัวเป็นศูนย์กลางของการจัดระบบการดูแล โดยมีภาควิชาที่เกี่ยวข้อง ๔ ด้านหลัก ได้แก่ ภาควิชาบริการสุขภาพ (สาธารณสุข) ภาควิชาท้องถิ่น เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล ภาควิชาชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และกลุ่มชมรมในชุมชนที่หลากหลาย ภาควิชาบริการสังคม เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษาเอกชนโรงเรียน เป็นต้น แต่ละฝ่ายมีขอบเขตการช่วยเหลือที่สอดคล้องกับภารกิจของแต่ละหน่วยงานที่ต้องเชื่อมโยงและประสานงานไม่แยกส่วนกัน ซึ่งเมื่อประกอบกันก็จะเกิดระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนแบบบูรณาการ ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการดูแลผู้สูงอายุ มีประสิทธิภาพ ประหยัด และคุ้มค่า ในที่สุดก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี การเจ็บป่วยต่าง ๆ ได้รับการดูแลทั่วถึง ไม่เสียชีวิตหรือพิการก่อนวัยอันควร ผู้สูงอายุมีคุณค่าและศักดิ์ศรี และทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมที่น่าอยู่^{๘๘}

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายพื้นที่ที่มีศูนย์ประสานงานเพื่อการทำงานสำหรับผู้สูงอายุในหลายลักษณะและเรียกชื่อแตกต่างกัน โดยมีบทบาทในการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มในลักษณะที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม กลไกการจัดการขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานเพื่อการดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนสามารถจำแนก ๔ กลุ่ม ดังนี้

^{๘๘} กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่, คู่มือสนับสนุนส่งเสริมศูนย์ดูแลเด็กเล็กผู้สูงอายุ และคนพิการ, (กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.), ๒๕๕๗), หน้า ๒๕. (อัดสำเนา).

กลุ่มที่ ๑ ชมรมผู้สูงอายุ มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน จัดกิจกรรมด้านต่างๆ เพื่อให้สวัสดิการสำหรับเพื่อนวัยเดียวกัน^{๙๙} เช่น การจัดทำฉาปนกิจสงเคราะห์ การทำกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุ^{๑๐} ฯลฯ ตลอดจนการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านการทำบารุงศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีวัฒนธรรมล้านนา เช่น กิจกรรมรดน้ำดำหัว กิจกรรมประเพณีสงกรานต์ ฯลฯ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดจากชมรมผู้สูงอายุได้ร่วมตัวในการส่งเสริมและเกื้อหนุนกลุ่มเพื่อให้เห็นถึงศักยภาพและการมีส่วนร่วมกับชุมชนได้อย่างมั่นคง

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มจิตอาสา ที่มุ่งเน้นส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัคร เพื่อให้การช่วยเหลือและดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ^{๑๑} และเชิญชวนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมและวันสำคัญต่างๆ เช่น กลุ่มจิตอาสาในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง (Caregiving) กลุ่มเยี่ยมไข้คนวัยเดียวกัน กลุ่มพัฒนาศาสนสถาน เป็นต้น กลุ่มจิตอาสาจะเป็นบุคคลที่เกื้อหนุนระชาการและเป็นแกนนำที่มีความรู้^{๑๒} ความสามารถและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาก่อนครั้งเมื่ออยู่ในวัยทำงาน เช่น ข้าราชการ ครู ทหาร ตำรวจหรือปราชญ์ท้องถิ่น เป็นต้น ทำงานการขับเคลื่อนกลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมเป็นไปตามหลักสุลลักษณะและเปิดโอกาสในการแสดงบทบาทของผู้ส่วนอายุร่วมกับสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

กลุ่มที่ ๓ องค์การศาสนา จะเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม และวันสำคัญต่างๆ บางแห่งสนับสนุนการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ เพิ่มพูนคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาสติปัญญาด้วยการขัดเกลาจิตใจให้ผู้สูงอายุได้เกิดความสุขสงบและสืบสานความดีงามของท้องถิ่น^{๑๓} เช่น การบำเพ็ญบุญตามกาล การฟังเทศน์ การนั่งสมาธิเจริญภาวนา^{๑๔} เพื่อให้เข้าใจและเรียนรู้สภาพความจริงแห่งชีวิตที่เป็นไปตามวัฏจักรแห่งสวัโลกทั้งหลาย ซึ่งองค์การทางศาสนาส่วนมากจะเป็นพระสงฆ์ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพระนักเทศน์ที่ทรงความรู้ ที่สามารถขัดเกลาจิตใจให้เยือกเย็น สดใส และทำให้เกิดความผ่อนคลายทางอารมณ์จากการรับฟังพระธรรมที่สอดแทรกเนื้อหาความจริงแห่งชีวิต ฯลฯ

^{๙๙} สัมภาษณ์นางตีบ โปธิคำ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐} สัมภาษณ์นางพร้อม สมลา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑} สัมภาษณ์นายสมจิตร ฉิมอุปละ, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์นางจินดา ดวงลัดดา, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓} สัมภาษณ์นางทองอินทร์ วงศ์ศรีใส, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์พระอธิการอารักษ์ ญาณธมโม, วัดพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคี จะมุ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมและจิตสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือ ดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ อาทิเช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานให้บริการทางการแพทย์แก่ผู้สูงอายุ สถานีตำรวจ ปราชญ์ชุมชน วัด และหน่วยงานองค์กรภาครัฐ/เอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริม ช่วยเหลือและสนับสนุน โดยองค์กรชุมชน/ภาคีจะได้นำความรู้และแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมแก่การดูแลเพื่อให้สามารถอยู่อาศัยร่วมกับครอบครัว สังคมและชุมชนได้อย่างถูกวิธี ตลอดถึงการสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รู้และเข้าใจถึงคุณค่าของตนเองที่มีอาจจะเลื่อนหายหรือลดบทบาทลงไปในสังคมและชุมชนที่ตนอยู่อาศัย^{๔๕}

๕) **วิเคราะห์องค์ความรู้** บทบาทและความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม จังหวัดลำพูน โดยการจัดศูนย์ดูแลผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ที่มุ่งเน้นการสรรค์สร้างกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย เช่น กิจกรรมการออกกำลังกายสมวัย การพักผ่อน การทำกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถนะทางร่างกายหรือสิทธิประโยชน์ในการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐฯลฯ ความสุขทางจิตใจ กิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้สร้างคุณค่าให้แก่ตนเองจากภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่อดีต การมีส่วนร่วมกับสังคม และการสร้างคุณค่าและการวางตัวกับการอยู่ร่วมกับครอบครัว สังคมและชุมชนได้อย่างมีความสุขฯลฯ ความสุขทางด้านสังคม กิจกรรมการสร้างผู้สูงอายุที่เปี่ยมด้วยคุณค่าและสมวัยหรือการสร้างต้นแบบการปฏิบัติแก่นุชนฯลฯ ความสุขทางด้านอารมณ์ในการผ่อนคลายปัญหาที่เกิดจากความท้อแท้ ความเหงา ความอ้างว้าง และเป็นการป้องกันมิให้เกิดภาวะที่จะนำไปสู่โรคซึมเศร้า เช่น การขับร้อง ดนตรีพื้นเมือง กิจกรรมการจรรสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นฯลฯ และความสุขทางด้านปัญญาที่เกิดจากการเข้าใจสภาพแห่งชีวิต สภาพสังคม และการให้ผู้สูงอายุได้ยอมรับในภาวะแห่งความเปลี่ยนแปลงไปตามหลักสามัญลักษณ์ โดยการสร้างสรรค์กิจกรรมในการพัฒนาทางด้านอารมณ์และปัญญา เช่น กิจกรรมการฟื้นฟูทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น การทำกิจกรรมจิตอาสาในการพัฒนาศาสนสถาน ฯลฯ โดยกิจกรรมการส่งเสริมดังกล่าว จะต้องมีการผลักดันและช่วยเหลือในการขับเคลื่อนกลไกการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความพิการเชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วมหรือที่เรียกว่า “บวร” ของหน่วยงาน องค์กร นักปราชญ์และผู้รู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานที่มีจุดเป้าหมายเดียวกันในการสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นเบื้องต้น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นแกนกลางการประสานและระดมความคิดในการสร้างสรรค์กิจกรรมด้านๆ ต่างให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้

^{๔๕} สุพัตรา ศรีวณิชชากร และคณะ, “โครงการวิจัยบูรณาการเพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม”, หน้า ๘๗ - ๑๑๘.

ตระหนักถึงคุณค่า การมีส่วนร่วมกับสังคม การรับผิดชอบต่อสังคม การฝึกทักษะพัฒนาตนเองและมีจิตอาสานำพาสังคมผู้สูงวัยให้เป็นสังคมแห่งความสุขได้อย่างแท้จริง โดยจะต้องมีการเร่งรัดในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ได้แก่

๑) ระยะเวลาหลักสูตร ควรปรับให้มีความเหมาะสม เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุ เพราะบางแห่งมีระยะเวลาปฏิบัติงานแค่เดือนละครั้งหรือเพียงแค่ห้วงแห่งปีงบประมาณระยะสั้นๆ^{๙๖} ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง

๒) การขาดแคลนอุปกรณ์และวิทยากรให้ความรู้ แม้จะมีวัสดุที่เป็นทุนทางสังคมแต่ยังขาดเครื่องมือและวิทยากรให้ความรู้ในการแปรทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์ได้

๓) ควรมีการตั้งกองทุนสำหรับผู้สูงอายุที่มีจิตอาสาในการขับเคลื่อนกลไกเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม^{๙๗} แม้ว่าจะมีจิตอาสาที่เต็มเปี่ยม แต่ยังขาดทรัพยากรในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

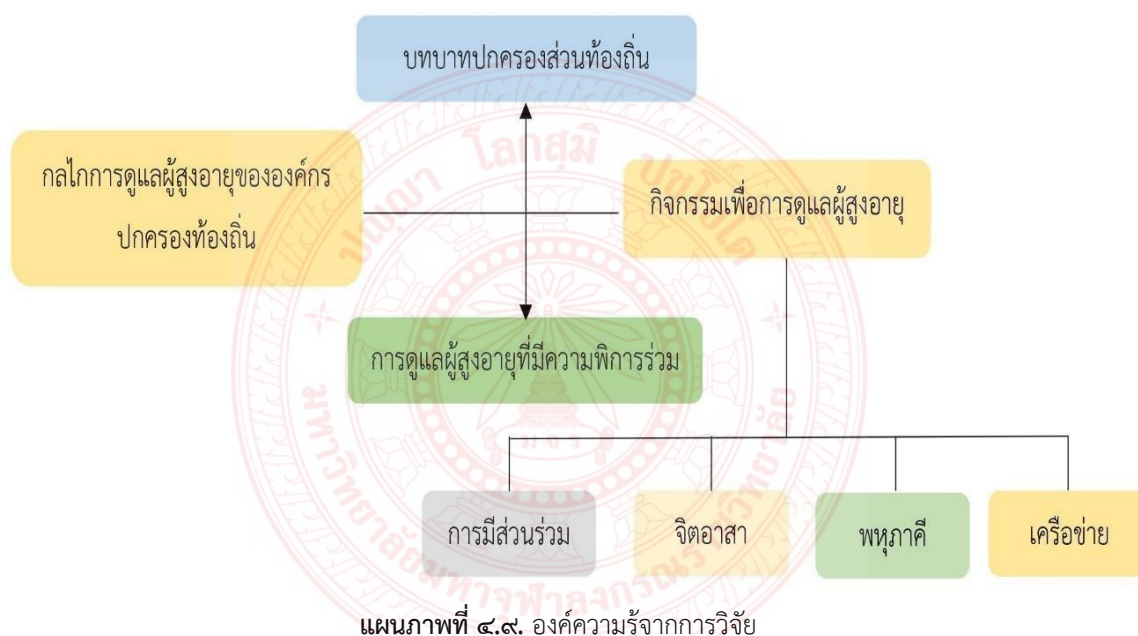
ดังนั้น จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงเพื่อพัฒนาให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาระบบกลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมของปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนต่อไป

^{๙๖} สัมภาษณ์นายศรีทอน พิจิตร, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๙๗} สัมภาษณ์นางพิสมัย อุดมขมภู, ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหัดลำพูน, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

๔.๔. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of Knowledge) จากการศึกษาวิเคราะห์ “การพัฒนา ระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” เพื่อการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากลไกการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานองค์กรภาครัฐ/เอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้สูงอายุ โดยผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน มีระบบกลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ดังแผนภูมิรูปภาพ ๔.๙

จากแผนภูมิภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่า การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อคุ้มครอง ปกป้องและสิทธิประโยชน์การอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข โดยได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างกลไกเพื่อพัฒนาเสริมระบบดูแลผู้สูงอายุอยู่ ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในดูแลผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติที่ให้สิทธิประโยชน์/สวัสดิการผู้สูงอายุ เช่น เบี้ยยังชีพ การรักษาพยาบาล สิทธิประโยชน์ต่างๆ เพื่อการสังคม สงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส บทบาทการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น โดยการส่งเสริมทางด้านกิจกรรมที่มีรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อสร้างสุขภาวะ ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญาให้แก่ผู้สูงอายุ บทบาทผู้นำ การเสริมสร้างขีด

ความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทุกด้าน บทบาทการจัดสวัสดิการ เพื่อตอบสนองต่อการจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุให้มีทักษะชีวิตในการพัฒนาร่างกาย พัฒนาจิตใจ พัฒนาอารมณ์ และพัฒนาปัญญา

๒. การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการส่งเสริมและการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่และโอกาสในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ โดยการให้ความรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ชีวิตในการอยู่ร่วมกับชุมชน การส่งเสริมสุขภาพและการใช้ชีวิตตามวัย เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุขาดผู้ดูแล ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ถูกทอดทิ้ง ถูกละเลย เพิกเฉย และผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลไม่ถูกต้อง การสร้างรายได้ เพื่อสร้างส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึภาคภูมิใจต่อตนเอง และมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างรายได้ที่เหมาะสมกับวัย ตลอดถึงการส่งเสริมภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมสุขภาวะทางด้านอารมณ์ การสร้างความสุขที่เกิดจากการผ่อนคลายทางด้านอารมณ์ เช่น การแข่งขันกีฬา การรำ ฯลฯ และการขับเคลื่อนกลุ่มแกนนำและสร้างจิตอาสา เพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุจากกลุ่มจิตอาสา การสร้างกิจกรรมที่เป็นกลไกการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นทักษะ ๓ ด้าน ได้แก่ ทักษะวิชาชีพ ทักษะวิชาชีพ และทักษะวิชาการ โดยให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและภาคีเครือข่ายต่างๆ โดยกิจกรรมที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุมีความต้องการ เช่น การละเล่นพื้นเมือง การดนตรี การฟ้อน การรำ ฯลฯ กิจกรรมที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตร่วมกับสังคม เช่น แนวทางดูแลตนเอง ทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกับสังคมและผู้อื่น การดูแลตนเองเพื่อลดภาระแก่สังคม ฯลฯ เพิ่มพูนความรู้ เช่น วิธีการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุ เพื่อการยอมรับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ เรียนรู้และหากิจกรรมที่เหมาะสม รู้จักการกินการอยู่ตามหลักโภชนาการ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งให้ผู้สูงอายุได้ดูแลตนเองส่งเสริมสุขภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา

การพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นจะขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการอาศัยปัจจัย ๔ ประการ ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วม การพัฒนาทักษะชีวิตจำเป็นจะต้องให้พื้นที่ในการแสดงความรู้ความสามารถและศักยภาพอันแท้จริงแก่ผู้สูงวัย เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เกิดพลังเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประสานและเชื่อมกลุ่มต่างๆ กลุ่มผู้สูงอายุ ภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันให้เกิดกิจกรรมที่ตั้งไว้และดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ โดยให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสในการแสดงบทบาทและศักยภาพของตนเอง เช่น การจัดประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา การประกอบ

พิธีกรรมท้องถิ่น เป็นต้น รวมถึงกิจกรรมที่สร้างผู้สูงอายุต้นแบบที่มีแกนนำ/ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้สูงอายุที่ทรงคุณค่า ได้รับการเชิดชูความวามความดีในชุมชนนั้นๆ

๒) จิตอาสา ถือว่าเป็นผลลัพธ์ที่มีความสำคัญต่อกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยสมาชิกและเป็นผู้ทรงความรู้ความสามารถ เป็นปราชญ์ในท้องถิ่นหรือบุคคลที่เกียณราชการ และเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการทำงานในการดูแล ช่วยเหลือและพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุให้เกิดความสุขทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยการทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ในการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือและดูแล ตลอดถึงขัดเกลาจิตใจให้เกิดความสุขตามความเชื่อและพิธีกรรมตามจารีตประเพณีในท้องถิ่น

๓) พหุภาคี กลไกในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุนั้นจะต้องมีกลุ่มพหุภาคีที่มีหน้าและบาทบาทในการช่วยเหลือผู้สูงวัย เช่น ภาศึบริการสุขภาพ เช่น สาธารณสุข ภาศึท้องถิ่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาศึชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ภาศึบริการสังคม เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น ตลอดจนหน่วยงานองค์กรภาครัฐ/เอกชนที่มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุ เช่น สาธารณสุข โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา สถานีตำรวจ ปราชญ์ชุมชน วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ปฏิบัติตามแผนและนโยบายที่รัฐได้กำหนด

๔) เครือข่าย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการเชื่อมโยงของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่มีความสนใจในการช่วยเหลือและสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตแก่ผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนความเห็น การทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีอิสระ โดยเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้เครือข่ายต่างมีบทบาทและหน้าที่ต่อการดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมาย จากการใช้ความรู้ ประสบการณ์ ความชำนาญและการร่วมมือในกลุ่มในการพัฒนากิจกรรมที่จะสร้างกลไกที่ดีแก่การดูแลผู้สูงอายุในท้องถิ่น และเป็นการสร้างความรักความสามัคคี ความเชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกันในชุมชนนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม การสร้างกลไกเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่มุ่งเน้นทักษะชีวิตในการเข้าใจ เรียนรู้ และปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกันสังคมได้อย่างมีความสุข มุ่งเน้นการพัฒนาร่างกายเพื่อเรียนรู้ใช้ชีวิตเพื่อพึ่งพาตนเองได้ การพัฒนาจิตใจในการปรับเปลี่ยนทัศนคติเชิงบวก โดยผู้สูงอายุจะได้เข้าใจสภาพแห่งความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เศรษฐกิจและสังคม เรียนรู้และอยู่ร่วมกับความจริงได้ดี การพัฒนาทางด้านสังคม เป็นการเรียนรู้และรู้จักการเสียสละ การมีส่วนร่วมเพื่อฟื้นฟูรักษา ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จำเป็น และการพัฒนาทางด้านอารมณ์/ปัญญา การเข้าใจสภาพแห่งชีวิตด้วยการผ่อนคลายความเครียด ความเหงา ความท้อแท้และสิ้นหวัง ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลไกเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการแบบผสมเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการศึกษาแนวคิดระบบกลไกเชิงชุมชนในการสร้างจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีการศึกษาการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth – Interview) และการประชุมย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบกลไกในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ซึ่งสามารถสรุปการศึกษาได้ดังนี้

๕.๑. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” เป็นการศึกษาการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม และการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน จากการศึกษาสามารถสรุปผล ดังนี้

๕.๑.๑. การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐในการคุ้มครองทางสังคม สวัสดิการ ความเป็นธรรมในการช่วยเหลือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่จะต้องส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้เกิดเป็นภาระแก่สังคม การร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัวจึงเป็นกลไกชุมชนที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเกื้อกูลและดำรงชีพของผู้สูงอายุให้อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีภาวะสุขภาพร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์/ปัญญาที่ดี ผลการศึกษา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีนโยบายภาครัฐในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม โดยมีการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอยู่ ๓ อย่าง ได้แก่

๑) การดูแลผู้สูงอายุตามอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย โดยองค์กรปกครองท้องถิ่นมุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาทักษะคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงอายุให้สอดคล้องพระราชบัญญัติและยุทธศาสตร์ชาติที่ให้สวัสดิการเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการจัดสวัสดิการตามพระราชบัญญัติได้กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒) การดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

ข้อมูลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม จากข้อมูลและสถิติของประชากรขององค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อศึกษาถึงทั้งหมดจำนวนผู้สูงอายุ สภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในชุมชน เช่น ปัญหาการกินหรือขับถ่าย ปัญหาเกี่ยวกับภาวะสับสนทางสมอง ปัญหาการเคลื่อนไหว และปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพกาย ใจและเสี่ยงต่อการเกิดโรคเรื้อรังในชุมชน เช่น ความดัน เบาหวาน การถูกทอดทิ้ง โรคเรื้อรัง และซึมเศร้า เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การวางแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพิ่มทักษะชีวิตแก่ผู้สูงอายุได้พัฒนาความรู้ในการเตรียมตัวหรือปรับตัวในการใช้ชีวิตในช่วงสูงวัยให้เหมาะสม

แผนงานและกิจกรรมเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม การจัดสวัสดิการเพื่อเพิ่มพูนทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกับสังคมแก่ผู้สูงอายุโดยกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการดูแลผู้สูงอายุมีลักษณะ ดังนี้ ๑) การให้ความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมปลอดภัยและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนการสร้างคุณค่าของผู้สูงอายุในการอยู่ร่วมกัน สังคมอย่างมีความสุขและการดูแลตนเองเป็นเบื้องต้น ๒) การส่งเสริมสุขภาพและการใช้ชีวิตตามวัย มุ่งเน้นในการดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการให้ได้รับสิทธิพื้นฐานในการบริการที่ครอบคลุมด้านการตรวจเช็คสุขภาพ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ตลอดจนมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) ที่เป็นหน่วยในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่เกิดจากการมีส่วนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น ๓) การสร้างรายได้ การจัดสวัสดิการเพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจต่อตนเอง และมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างรายได้ที่เหมาะสมกับวัยและวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เหลือใช้มาแปรรูปเป็นสินค้าของที่ระลึก ๔) การดูแลและช่วยเหลือกรณีพิเศษ การจัดอำนวยความสะดวกและจัดสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการปฏิบัติงานแก่บุคคลที่เป็นกรณีพิเศษ อาทิเช่น ผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้สูงวัยที่มีที่อยู่ไม่เอื้อต่อการดำรง ๕) การส่งเสริมภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นด้วยการสืบสานความเป็นอัตลักษณ์ถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ๖) การส่งเสริมสุขภาพทางด้านอารมณ์ ผู้สูงอายุมีภาวะทางอารมณ์ที่เกิดจากความรู้สึกเหงา น้อยใจ หดหู่ใจ และรู้สึกว่าตนเองไร้ค่าการสร้างความสุขที่เกิดจากการผ่อนคลายทางด้านอารมณ์ ๗) การขับเคลื่อนกลุ่มแกนนำ และสร้างจิตอาสา การพัฒนาบทบาทการดูแลผู้สูงอายุในการผลักดันให้เกิดกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุ

ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาตนเองและการรับผิดชอบต่อสมาชิกในชุมชนที่มีสถานภาพเดียวกันได้เป็นอย่างดี

๓) ผลการดำเนินงานเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม ผลจากการปฏิบัติงานตามแผนสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในท้องถิ่น ดังนี้ ๑) สุขภาวะทางร่างกาย ทำให้ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีร่างกายที่อุดมสมบูรณ์ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ แม้สภาพความจริงแล้วผู้สูงอายุจะมีโรคประจำตัวที่เกิดจากความเคยชินจนติดเป็นนิสัย และเป็นมูลเหตุของปัญหาด้านสุขภาพ ๒) สุขภาวะทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุเกิดสุขภาวะทางด้านจิตใจ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เปิดใจยอมรับความเห็นผู้อื่น ส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดจิตใจที่สนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส เบิกบาน รู้จักนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันและสามารถถ่ายทอดให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง ๓) สุขภาวะทางด้านการสังคมและเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุปรับทัศนคติให้ผู้สูงวัยเข้าใจวิถีชีวิตและการเสียสละเพื่อสังคม รู้จักการเผื่อแผ่ ความอาทร เอื้ออาทรแก่กัน และส่งเสริมการมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาการเล่นพื้นเมือง การสืบสานสมุนไพร ฯลฯ ๔) สุขภาวะสติและปัญญา ผู้สูงอายุเกิดด้านความรู้ใหม่ๆ เข้าใจวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปฏิบัติตัวให้เหมาะสม มีพัฒนาการไปในทิศทางที่ดี เช่น มีความสุขุม รอบคอบ จิตใจดีงาม เยือกเย็น มีเหตุและผล ฯลฯ และช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถมีทักษะทางด้านสติปัญญา เรียนรู้และเข้าใจในคุณค่าตนเอง

๕.๑.๒. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามนโยบายด้านสวัสดิการทางสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ บทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นการดูแลสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางอารมณ์และสุขภาวะทางปัญญา โดยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน มีดังนี้

๑. **บทบาทด้านผู้นำ** การดำเนินงานเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมทุกด้าน โดยเป็นผู้นำในการสนับสนุนทรัพยากร การสนับสนุนความรู้ การนิเทศงานหรือการฝึกอบรมเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้สูงอายุและองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งในเชิงนโยบายและปฏิบัติการ เพื่อให้บุคลากรวิชาชีพและอาสาสมัครให้บริการแก่ผู้สูงอายุ การช่วยเหลือและฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. **บทบาทด้านการสนับสนุนงบประมาณ** โดยการกำหนดกรอบทิศทางการดำเนินงานจะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพตามพระราชบัญญัติที่ได้กำหนดไว้ โดยเทศบาลได้มีการวางแผนกิจกรรมภายใต้เทศบัญญัติและการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีที่มีมุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ และเป็นกิจกรรมในการช่วยเหลือด้านต่างๆ

๓. บทบาทด้านการประสานงาน การส่งเสริมกิจกรรมในรูปแบบของโรงเรียน ผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ประสานความสัมพันธ์กับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ในการประชุม วางแผน ระดมความคิด หาแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

๔. บทบาทด้านการสนับสนุน/พลังเสริม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาร่วมกับหน่วยงานต่างๆ โดยการขับเคลื่อนกิจกรรมจากกลุ่มจิตอาสาเพื่อพัฒนาและแบ่งปันความสุขแก่ผู้อื่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะให้อิสระแก่กลุ่มผู้สูงอายุในการคิดและปฏิบัติ แต่เป็นผู้คอยผลักดันหนุนเสริมกิจกรรมให้ดำเนินไปด้วยดี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพตนเองได้อย่างเต็มความรู้และความสามารถอย่างแท้จริง

๕. บทบาทด้านการจัดการเครือข่าย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้สร้างภาคีเครือข่ายในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในพื้นที่ โดยการทำบันทึกตกลง (MOU) กับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดทิศทางกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน (พมจ.) การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (กศน.) สำนักงานสาธารณสุขประจำจังหวัดลำพูน (สสจ.) ประชาชนท้องถิ่น วัดและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ เพื่อให้แต่ละภาคส่วนได้ช่วยเหลือและส่งเสริมกลไกการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกับผู้สูงอายุ

๕.๑.๓. การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทเพื่อขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐเข้าสู่ยุทธศาสตร์ท้องถิ่นในการปฏิบัติ ที่มีลักษณะการเรียนรู้การสอนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมสามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา โดยการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีเครือข่าย เพื่อวางแผนกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีคุณค่า และเป็นการสร้างแรงผลักดันให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน

๒) การพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้เกิดความรู้ในการใช้ชีวิตที่เหมาะสม รู้จักสิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุพึงได้รับและการดูแลตนเองเบื้องต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข โดยการพัฒนาหลักสูตรมุ่งเน้นปัจจัย ๔ อย่าง ได้แก่ ๑) ผู้สูงอายุให้ความสนใจ หลักสูตรควรช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกต้องตามจารีต วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ตลอดถึงตระหนักความรับผิดชอบและการดูแลใส่ใจผู้สูงอายุพึงกระทำตามสิ่งที่คุณสูงอายุต้องและสนใจ ๒) ความจำเป็นต่อชีวิต หลักสูตรตระหนักถึงวิธีการที่จะทำให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความสุข ได้แก่ การสร้างจิตใจให้เบิกบาน ร่าเริง แจ่มใส ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ผ่อนคลาย

คล้ายทางอารมณ์ เกิดความสุขสงบ และเหมาะสมกับวัย ๓) เพิ่มพูนความรู้ หลักสูตรควรเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุที่จะสามารถดูแลสุขภาพตนเอง ให้ความรู้ทางด้านสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับตามกฎหมาย วิธีการดูแลสุขภาพเบื้องต้นของผู้สูงอายุ การสร้างเจตคติและการปรับเปลี่ยนความคิดตามวัย ๔) เพิ่มทักษะชีวิต ผู้สูงอายุจะต้องมีการพัฒนาทักษะชีวิตในการเรียนรู้เพื่อที่พัฒนาตนเองและใช้ทักษะชีวิตเพื่อสร้างเจตคติในการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เพื่อปรับตัวและป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) การออกแบบหลักสูตรแก่ผู้สูงอายุ หลักสูตรเพื่อส่งเสริมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการเรียนรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพิ่มพูนทักษะคุณภาพชีวิตในกิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้สนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนความร่วมมือกับภาคี/เครือข่ายที่เป็นวิทยากรจิตอาสาและเป็นพื้นที่ให้แก่ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ อาทิเช่น การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาเผยแพร่หรือการสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดการเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์/สติปัญญา และสังคม

๔) การเสริมสร้างเครือข่าย กลไกการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมจะต้องมีกลุ่มแนวร่วมในการจัดการจำนวน ๔ ภาคี ได้แก่ ภาคีบริการสุขภาพ (สาธารณสุข) ภาคีท้องถิ่น เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล ภาคีชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ภาคีบริการสังคม เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น แต่ละฝ่ายมีการช่วยเหลือที่สอดคล้องกับภารกิจของแต่ละหน่วยงานเพื่อการทำงานสำหรับผู้สูงอายุในหลายลักษณะและเรียกชื่อแตกต่างกัน โดยมีบทบาทในการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความต้องการและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมในชุมชน

๕) วิเคราะห์องค์ความรู้ การจัดศูนย์ดูแลผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ทั้งสุขภาพกาย เช่น กิจกรรมการออกกำลังกายสมวัย การฟ้อน การทำกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถนะทางร่างกาย ฯลฯ สุขภาพจิตใจ การสร้างคุณค่าให้แก่ตนเองจากภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่อดีต การมีส่วนร่วมกับสังคม การสร้างคุณค่า การวางตัวกับการอยู่ร่วมกับครอบครัว สังคมและชุมชนได้อย่างมีความสุข ฯลฯ สุขภาพทางสังคม การสร้างคุณค่าผู้สูงวัยต้นแบบแก่อนุชน ฯลฯ ความสุขทางด้านอารมณ์ การผ่อนคลายปัญหาจากความท้อแท้ ความเหงา ความอ้างว้าง และเป็นการป้องกันมิให้เกิดภาวะที่จะนำไปสู่โรคซึมเศร้า เป็นต้น และสุขภาพทางปัญญา จากการเข้าใจสภาพแห่งชีวิต สภาพสังคม และการให้ผู้สูงอายุได้ยอมรับในภาวะแห่งความเปลี่ยนแปลงไปตามหลักสามัญลักษณะ โดยการสร้างสรรค์กิจกรรมในการพัฒนาทางด้านอารมณ์และปัญญา เช่น กิจกรรมการฟื้นฟูทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น กิจกรรมจิตอาสาในการพัฒนาศาสนสถาน ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า การขับเคลื่อนกลไกการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมจะมีการทำงานร่วมกับองค์กรและหน่วยงานอื่นๆ ตามหลักการของ “บวร” ที่เกิดจากกลุ่ม/ภาคีชุมชนในการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานที่มีจุดเป้าหมายเดียวกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ตระหนักถึงคุณค่า การมีส่วนร่วมกับสังคม การรับผิดชอบต่อสังคม การฝึกทักษะพัฒนาตนเองและมีจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ผู้สูงอายุให้เป็นสังคมแห่งความสุขได้อย่างแท้จริง

๕.๒. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” เพื่อศึกษาการดูแลผู้สูงอายุ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ซึ่งกลไกชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดูแลผู้สูงอายุอยู่ ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในดูแลผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติ การปฏิบัติงานตามแผนและนโยบายของท้องถิ่นในการจัดการจัดสวัสดิการ/การให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในการส่งเสริมสุขภาพของในระดับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อสร้างสุขภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุนในการขับเคลื่อนสุขภาพชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกับอนุวัฒน์ ศุภชิตกุล และคณะ ที่บทบาทปกครองท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือ ส่งเสริมสุขภาพพระระดับชุมชน โดยจะต้องเริ่มจากการพัฒนาสุขภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน^๑ โดยการจัดสวัสดิการที่ช่วยสงเคราะห์ด้านทักษะชีวิตในการพัฒนาร่างกาย พัฒนาจิตใจ พัฒนามารมณ์ และพัฒนาปัญญา

๒) การดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการส่งเสริมและการพัฒนาทักษะชีวิต ผู้สูงอายุมีพื้นที่และโอกาสในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เพิ่มทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งเป็นการแสดงคุณค่าของผู้สูงอายุกับการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขสอดคล้องกับสุมาลัย วรรณกิจไพศาล ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดรูปแบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ เช่น ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม การจัดบริการ

^๑ อนุวัฒน์ ศุภชิตกุล และคณะ, บทบาทประชาคมส่งเสริมสุขภาพ: นอกภาครัฐ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๕๑), ไม่ปรากฏหน้า.

สุขภาพของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเป็นต้น^๒ และให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ เรียนรู้และหากิจกรรมที่เหมาะสม ฯลฯ โดยกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งให้ผู้สูงอายุได้ดูแลตนเอง ส่งเสริมสุขภาพะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา สอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), ดร. ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข ด้วยความเชื่อมั่นความสามารถเพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น กล้าแสดงออกและมีทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม และมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม^๓

การพัฒนากลไกการดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นจะขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการอาศัยปัจจัย ๔ ประการ ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วม จำเป็นจะต้องให้พื้นที่ในการแสดงความรู้ ความสามารถและศักยภาพอันแท้จริงแก่ผู้สูงวัย เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เกิดพลังเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดี ๒) จิตอาสา การทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ในการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือและดูแลผู้สูงวัยด้วยกัน ๓) พหุภาคี การมีภาคีในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือผู้สูงวัย ตลอดถึงหน่วยงานองค์กรภาครัฐ/เอกชนที่มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุ ๔) เครือข่าย การเชื่อมโยงบทบาทและหน้าที่ของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่มีความสมัครใจ เพื่อช่วยเหลือและสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายในการพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม การสร้างกลไกเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมที่มุ่งเน้นทักษะชีวิตในการเข้าใจ เรียนรู้ และปรับทัศนคติเพื่อพัฒนาร่างกาย ให้รู้จักการใช้ชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง การพัฒนาจิตใจด้วยการปรับเปลี่ยนทัศนคติเชิงบวก เข้าใจสภาพแห่งความเปลี่ยนแปลงทางแห่งร่างกาย เศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาทางสังคม เป็นการเรียนรู้และรู้จักการเสียสละ การมีส่วนร่วมเพื่อฟื้นฟูรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จำเป็น และการพัฒนาทางอารมณ์/ปัญญา การเข้าใจสภาพแห่งชีวิตด้วยการผ่อนคลายความเครียด ความเหงา ความท้อแท้และสิ้นหวัง ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลไกเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

^๒ มาลัย วรรณกิจไพศาล, “การพัฒนาการจัดรูปแบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมเทศบาลเมืองปากช่อง”, วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐): ๙๐.

^๓ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), ดร., ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สถาบันการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๕๓), หน้า ๒๔๔-๒๕๒.

๕.๓. ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน แต่เนื่องด้วยมีปัจจัยหลายอย่างที่ควรจะต้องศึกษาและน่าสนใจ ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ส่งเสริมการเรียนรู้กิจกรรมในพื้นที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำมาใช้ในโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางร่างกายและเพิ่มพูนคุณค่าทางร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญา

๒) ควรมีการจัดตั้งกองทุนการขับเคลื่อนของกลุ่มจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

๓) ควรมีการจัดสรรงบประมาณและกิจกรรมที่มีลักษณะเหมือนกับโรงเรียนประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์เก่าและสร้างความประทับใจให้แก่ผู้สูงอายุ ช่วยให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายและสร้างคุณค่าในตนเองได้มากยิ่งขึ้น

๕.๓.๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ควรประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนท้องถิ่นในพื้นที่ในการจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒) ควรมีการส่งเสริมอุปกรณ์และเครื่องมือที่ตรงต่อความต้องการผู้สูงอายุในการสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามวัย

๓) ควรส่งเสริมกิจกรรมการสร้างสุขภาวะองค์กรร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดในจังหวัดลำพูน เพื่อให้เป็นอัตลักษณ์และกลไกต้นแบบในการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน จังหวัดลำพูน

๕.๓.๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมแบบองค์รวมของกลุ่มภาคเหนือตอนบน โดยการจัดหลักสูตรที่เป็นเครื่องมือในการสร้างเหตุการณ์และบอกเล่าภาพลักษณ์ของนักเรียนในอดีตของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมอย่างแท้จริง โดยชุมชนและภาคีเป็นผู้ประสานกิจกรรมที่มีกลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้ขับเคลื่อนและดำเนินเรื่องราวด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการฉายภาพลักษณ์แห่งคุณค่าทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และปัญญาให้เกิดแก่ผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ

๑.๑ ภาษาอังกฤษ

- Gagne, R. M.. **The Condition of Learning**. New York: Holt, Rinchart and Winston.
- Good, Carter V.. **Dictionary of education**. New York: McGraw- Hill Book, 1974.
- Hills P.J.A.. **Dictionary of education**. London: Routledge & Kegan Payi, 1982.
- Hough, John B. and Duncan, Jam'es K. **Teaching description and analysis**. AddisonWestlu, 1970.
- Kalish, H. I. . **From Behavioral Science to Behavioral Modification**. New York: McGraw-Hill, 1981.
- Kazdin, A, E.. **History of behavior modification: Experimental foundations of contemporary research**. Baltimore MD: University Park Press, 1978.
- Moore, K.D.. **Classroom teaching skills**. New York: McGraw-Hill. Moore, 1992.

๑.๒) ภาษาไทย :

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. **ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ “เรียนรู้สังคม”**. กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๐.
- _____ . **ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ “มั่นคงในชีวิต”**. กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๐.
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. **รายงานผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุปี พ.ศ. ๒๕๕๒**. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ๒๕๕๒.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์, ๒๕๕๓.
- กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่. **คู่มือสนับสนุนส่งเสริมศูนย์ดูแลเด็กเล็กผู้สูงอายุ และคนพิการ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.), ๒๕๕๗. (อัดสำเนา).

กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘.

_____. ภาพรวมของ “พัฒนาการขององค์กรชุมชน” ในองค์กรชุมชน กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๐.

จิตติ มงคลชัยอรัญญา. การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐. (อรรถสำเนา).

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔.

นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. การพัฒนาองค์กรชุมชน. กรุงเทพฯ: บริษัท เอกซ์ เพอร์เนท จำกัด, ๒๕๔๙.

ปรีชา อุปโยคิน. ไม้ใกล้ฝั่ง: สภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๓.

พรพิมล พรพิระชนม์. การจัดกระบวนการเรียนรู้. สงขลา: เทมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐.

พรรณทิพย์ เพชรมาก บรรณาธิการ. สภาพองค์กรชุมชน: รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), ๒๕๕๐.

พระไพศาล วิสาโล. วิถีสังคมไทย ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่), ดร. ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สถาบันการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๕๓.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และเพียว ยินดีสุข. ทักษะ ๕ C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

แพทย์หญิงสุพัตรา ศณีวิชชากร และคณะ. การจัดการระบบสุขภาพอำเภอ เพื่อดูแลกลุ่มประชากร: กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มโรคเรื้อรัง กลุ่มคนพิการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: บริษัทสหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๘.

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. สำนักไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๓.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๖๖.

ภมรรัตน์ สุธรรม. พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทย์ทัศน์, ๒๕๔๖.

มนัสสา ชินูปการพงศ์. ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการสื่อสารการตลาดต่อจิตสำนึกสาธารณะกับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. คู่มือการจัดการระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง, ๒๕๕๓.

ยุทธนา วรณพิติกุล. สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม, ๒๕๔๒.

รังสรรค์ บุชยะมา. การจัดการการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบ ๑ ปี. “นโยบายข้อ ๓ การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ”. (๑๒ กันยายน ๒๕๕๗ - ๑๒ กันยายน ๒๕๕๘).

ลักขณา สริวัฒน์. จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.

วิชัย ประสิทธิ์วิฑูเวชช์. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟ เพรส, ๒๕๔๒.

วิภาพันธุ์ ก่อเกียรติเจริญ. สรุปสถานการณ์สังคมไทย ๒๕๓๙: มุมมองและข้อเสนอจากเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมการพัฒนา, ๒๕๔๔.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ศิริบูรณ์ สายโกสุม. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘.

_____. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

สถาปนาภูมิมหาชาติ. วาระพัฒนาที่ ๔: ระบบค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีและมนุษย์ที่สมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕.

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น: คู่มือและทิศทางการพัฒนาผู้นำชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชนบท. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, ๒๕๓๗.

สมร ทองดี และปราณี งามสูตร. แนวคิดในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว. นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๕.

สมุน อมรวิวัฒน์. สมบัติพิภพของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ. การเรียนรู้และการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนเพื่อชุมชนเป็นสุข.

ขอนแก่น: ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙. (เอกสารอัดสำเนา)

สัมพันธ์ เตชะอริก. NGOs อีสาน. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี, ๒๕๔๐.

สายฤดี วรกิจโกศาทร และคณะ. “สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ”. ใน ปรับแนวคิดร่วมชีวิตผู้สูง

วัย: การทบทวนแนวคิดและองค์ความรู้เบื้องต้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่ม

ประชากรผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: เครือข่ายนักวิจัย MERIT จาก ๕ สถาบันใน

มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕. กรุงเทพฯ: บริษัท

พริกหวานกราฟฟิคจำกัด, ๒๕๔๕.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เอกสารวิชาการ Academic Focus สังคม

ผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการ

สภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑.

สิน สือสวน. ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชนในเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์

เครดิตยูเนียนชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐. (เอกสารอัดสำเนา).

สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. วิถีไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล. ประชาสังคม: คำ ความคิดและความหมาย. กรุงเทพฯ:

สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๐.

อนุวัฒน์ ศุภชติกุล และคณะ. บทบาทประชาคมส่งเสริมสุขภาพ: นอกภาครัฐ. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

นนทบุรี: สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๕๑.

อารี พันธมณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ตันอ้อ, ๒๕๔๔.

อินสอน บัวเขียว. สารสำคัญการบริหารงานชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พราบ, ๒๕๔๕.

๒. วิทยานิพนธ์/วิจัย

- กุลทิพย์ ศาสตระรุจ. “การถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนในจิตสำนึกสาธารณะ”. รายงานผลการวิจัยโครงการวิจัยชุด “การสื่อสารจิตสำนึกสาธารณะ”. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑.
- ณรงค์ อ้วนอง. “การศึกษาสำนึกสาธารณะของชุมชน ศึกษากรณีการจัดการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยการศึกษากับชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖.
- ลัดดาวลย์ เกษมนตร. “ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะผ่านนิทาน”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๙.
- วรรณวิสาข์ ไชโย. “พรรณนาเรื่องความสุขในผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาบ้านวัยทองนิเวศน์”. รายงานวิจัย. เชียงใหม่: สาขาปรัชญาและศาสนา ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. “การปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อมด้วยแบบฝึกกิจกรรมการบ้านและการปฏิบัติจริง”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.
- สุพัตรา ศรีวนิชชากร และคณะ. “โครงการวิจัยบูรณาการเพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม”. รายงานการวิจัย . นครปฐม: สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.

๓. บทความ/วารสาร

- ปัทมา ล้อพงศ์พานิชย์. “ผู้สูงอายุที่มีความพิการ: การเข้า (ไม่) ถึงสวัสดิการสังคม”. Journal of Nursing and Health Care. volume 35 no.3 (July - September 2017): 22.
- พระมหานันทวิทย์ อีรภทโท (แก้วบุตรดี) และคณะ. “สวัสดิการสังคมเชิงพุทธ: รูปแบบและการสร้างพลังชุมชน”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๔๔๙.
- มาลัย วรรณกิจไพศาล. “การพัฒนาการจัดรูปแบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม เทศบาลเมืองปากช่อง”. วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๐): ๙๐.

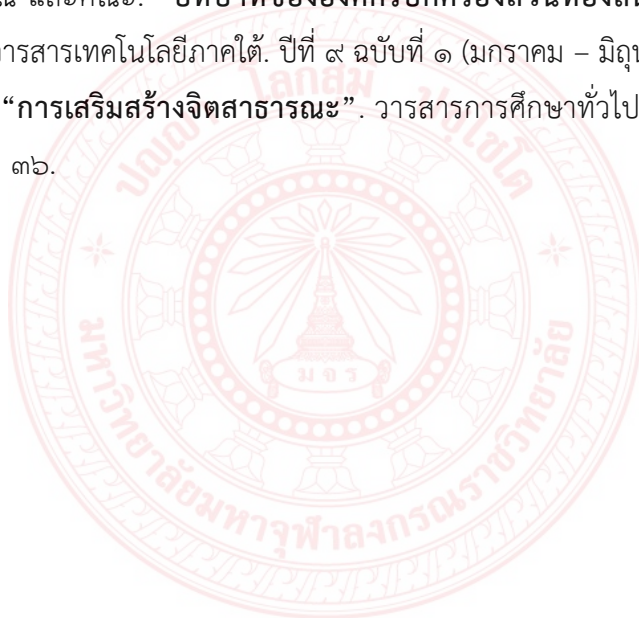
ศรีประภา เพ็ชรมีศรี. “จิตสำนึกสาธารณะเส้นทางสู่ประชาสังคม (Public Consciousness A Path to Civil Society)”. วารสารสื่อพลัง. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๓): ๒๐๘.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ. “ตัวแบบการดูแล ผู้สูงอายุที่ดีของครอบครัวและชุมชนในชนบทไทย”. วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒): ๒๓.

ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. “แผนมาตรฐานด้านผู้สูงอายุ: กรอบสหประชาชาติกับประเทศไทย”. วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒-๓ (พฤษภาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๘๑.

สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ และคณะ. “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุไทย”. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๑๒๓.

อมรรัตน์ เจริญชัย. “การเสริมสร้างจิตสาธารณะ”. วารสารการศึกษาทั่วไป. ๗(๓๐) (พฤศจิกายน ๒๕๕๐): ๓๖.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๓๙/๒๕๖๓

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน
(Development of Community Mechanism Sustainable Care for Elderly with Disabilities of Local Administrative Organizations in Lamphun Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800763041

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้วิจัยหลัก: นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

(พระสุวรรณเมธาจารย์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๓๙/๒๕๖๓

วันที่ให้การรับรอง: ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๔

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน”

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... ฉายา..... สกุล..... อายุ..... ปี

อาศัยอยู่ บ้านเลขที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

ตำแหน่ง.....

สัมภาษณ์เมื่อ.....

ส่วนที่ ๒ ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่าง ยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

๑. ท่านคิดว่าผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมมีปัญหาทางด้านคุณภาพชีวิต อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลผู้สูงอายุ อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่ากระบวนการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น เป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

๔. องค์กรปกครองท้องถิ่นมีกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตและดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นควรมีวิธีการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วม ด้านไหนบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

๖. ท่านคิดว่ามีเครื่องมืออะไรที่จะช่วยดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมได้อย่างเหมาะสม ?

.....

.....

.....

.....

.....

๗. ท่านคิดว่าการจะสร้างจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมทำได้อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

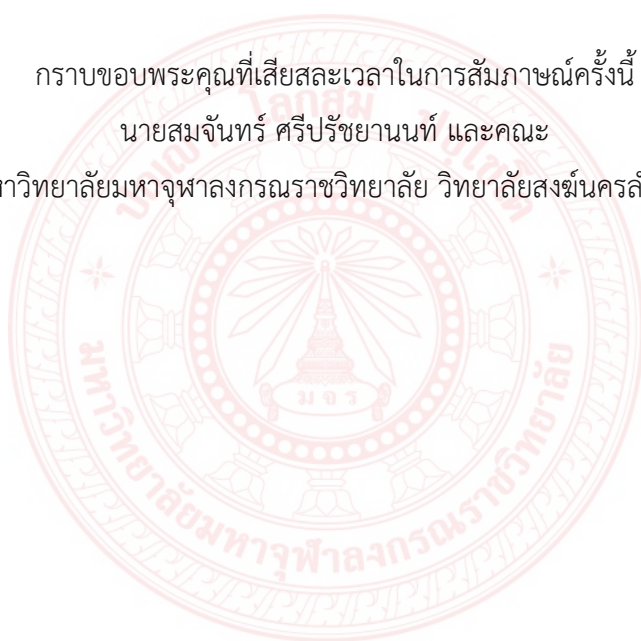
.....

.....

กราบขอบพระคุณที่เสียสละเวลาในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

นายสมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

24. ខាងដំណើរ/១ ០៣៥

១១ មេសា ២៥៦៣

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเทศบาลในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

เจริญพร นายกเทศมนตรีตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ร่วมกับทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ในการทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ เรื่อง “นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

- ๑) เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๒) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนจิตอาสาเพื่อดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๓) นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยมีคณะผู้วิจัยประจำแผนงาน ประกอบด้วย

- ๑) พระบุญทรง หมีดำ, ผศ. ดร.
- ๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองหลาง
- ๓) นางสาวอาภากร ปัญโญ
- ๔) นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยดี ทางวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ทางเทศบาลได้ให้ข้อมูลและแผนการดำเนินงานจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบใจมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม

☒ เพื่อโปรดทราบ ☒ เพื่อโปรดพิจารณา

- മിഷൻ കൗൺസിലിന്റെ അംഗത്വം

മുൻകരുതലോടെ വാഹനത്തിൽ

သီရိဗုဒ္ဓဘိက္ခုနီ နတ်ရွာ

କ୍ଷୀର

๒๐ ก.ค. ๒๕๖๓

(นายเอกชัย ใจทนต์)

ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน

ผู้ประสานงาน ๐๙๑-๘๕๖๓๔๖๔, ๐๘๙-๕๕๓๑๕๕๘

๒๐ ก.ค. ๒๕๖๓

082-2150285

ขอเจริญพร

(พระศรีรัตนวงศาภิวัตน์, ผศ.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๔๘ (นางสาวระรรณทิพย์ จิ๋วแก้วชัย)

จำนวนการร้องเรียน ที่เข้ารับการพ

ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม

20/4/23

นางสาวกนกพร อรรถา)

ประเทศไทย ขงจื๊อ ๖๓

นายกเทศมนตรีตำบลวงดั้น

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๓๕

สำนักงานปลัด
มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๒๐ ก.ค. ๖๓
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๕๔๕๕-๕
www.mculampang.com

๑๑ เมษายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติโครงการข้อมูลเทศบาลในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

เจริญพร นายกเทศมนตรีตำบลดงคำ อำเภอลำ จังหวัดลำพูน

กองสวัสดิการสังคม
สำนักงานเทศบาลตำบลดงคำ
หนังสือรับที่ ๗๗
วันที่ ๒๓ ก.ค. ๖๓
ตรา

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ร่วมกับทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ในการทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ เรื่อง “นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนจิตอาสาเพื่อดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน โดยมีคณะผู้วิจัยประจำแผนงาน ประกอบด้วย

- ๑) พระบุญทรง ภูมิคำ, ผศ. ดร.
- ๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง
- ๓) นางสาวอาภากร ปัญญา
- ๔) นายสมจันท์ ศรีปรัชญานนท์

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยดี ทางวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางจึงใคร่ขออนุมัติทางเทศบาลได้ให้ข้อมูลและแผนการดำเนินงานจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

นางสาวอรุณทิพย์ เกตุคำ
ผู้ดูแลแผนกสวัสดิการสังคม

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

(นายสมยอด พัฒนสมสิทธิ์)
ปลัดเทศบาลตำบลดงคำ
21 ก.ค. ๖๓

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- ผศ. ไพโรจน์ คำทอง
- ผศ. ดร. ไพโรจน์ คำทอง

(นายสฤษดิ์ หลวงโน)
นายกเทศมนตรีตำบลดงคำ

สืบณ.๒. กค.๖๓ ๒๐.๖๓.๖๓

-ที่ไปติดต่อ ๒๐.๖๓.๖๓

ผู้ประสานงาน ๐๙๑-๘๕๖๓๔๖๔, ๐๘๙-๕๕๓๓๕๕๕

(นางธนจิรา วัฒนศิริ)

คนงาน

ช่วยงานกองสวัสดิการสังคม

(นางสาวอรุณทิพย์ เมืองใจ)
หัวหน้าสำนักงานปลัด

-ที่ไปติดต่อ ๒๐.๖๓.๖๓

(นางพนมาศ วิ่งไธสง)

ผู้อำนวยการกองคลัง ศึกษาราชการแทน

15 00

ที่ อ. ๑๑๔/ว ๐๓๕

๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลทราย
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๕๓๐-๕๕๕๕-๕
www.nculampang.com

๑๑ เมษายน ๒๕๖๓

สำนักงานเทศบาลตำบลก้อ

หนังสือรับที่ 4120
วันที่ 29 ก.ค. 2563
เวลา ๑.๒๐ น.

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเทศบาลในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

เจริญพร นายกเทศมนตรีตำบลก้อ อำเภอสี จังหวัดลำปาง

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ร่วมกับทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ในการทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ เรื่อง “นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำปาง” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑) เพื่อพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนจิตอาสาเพื่อดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำปาง โดยมีคณะผู้วิจัยประจำแผนงาน ประกอบด้วย

๑) พระบุญทรง หนีคำ, ผศ. ดร.
๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง
๓) นางสาวอาภากร ปิญญา
๔) นายสมจันทร ศรีปรัชยานนท์

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยดี ทางวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ทางเทศบาลได้ให้ข้อมูลและแผนการดำเนินงานจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออโนไมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลก้อ

☒ ฝากไปตรวจทราบ
☒ ฝากไปพิจารณา

ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเทศบาลในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

(นางสาวนิชดา สุธะมณี)
ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน

ขอเจริญพร
(นางสาวกัทรวดี เจตน์จิรันคน)
ผู้อำนวยการกองคลัง

เพื่อพิจารณา
เพื่อพิจารณา
เพื่อพิจารณา

ผู้ประสานงาน ๐๙๓-๘๕๖๓๔๖๔, ๐๘๙-๕๕๓๓๕๕ (นายจิตรกร อุ่นเรือน)
ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม

(นายชุมพร มะโน)
นายกเทศมนตรีตำบลก้อ

ภาคผนวก ค

หนังสือขอสัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะตา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๕๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๓ เมษายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายชุมพร มะโน นายกเทศมนตรีตำบลก้อ อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน

ด้วย นายสมจันท์ ศรีปรัชญานนท์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี ๒๕๖๓ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การนี้ ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้และนำมาสู่การพัฒนานวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมในพื้นที่ ดังนั้น จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์ท่านได้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย เพื่อจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าจักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรเพื่อโปรดทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพรด้วยความนับถือ

(นายชุมพร มะโน)
นายกเทศมนตรีตำบลก้อ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ผู้ประสานงาน : นายสมจันท์ ศรีปรัชญานนท์
โทร. ๐๘ ๙๕๕๓ ๑๕๕๘

ที่ อว.๘๐๔๔/ว ๐๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๔๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๓ เมษายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความเมตตาคุณเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายจิตรกร อ่อนเื้อน ผู้บริหารของวัดวัดโพธิ์เทพนิมิต อ.เวียงใต้ จ.น่าน

ด้วย นายสมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี ๒๕๖๓ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การนี้ ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้และนำมาสู่การพัฒนาวัฒนธรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมในพื้นที่ ดังนั้น จึงขอความเมตตาคุณเคราะห์ท่านได้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย เพื่อจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าจักได้รับความเมตตาคุณเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรเพื่อโปรดทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพรมาด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้ประสานงาน : นายสมจันท์ ศรีปรีชยานนท์

โทร. ๐๘ ๙๕๕๓ ๑๕๕๘

๑๖

ส่วนราชการ	
☐	สำนักปลัด
☐	กองคลัง
☐	กองช่าง
☐	กองสาธารณสุข
☒	กองการศึกษา
☐	กองการกีฬา
☐	กองการประปา
☐	กองวิชาการ

ลงชื่อ: 02 ต.ค. 2563

ที่ อว ๘๐๔๔/ว พิเศษ

๓๐ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวจุฑา จาตา นายกเทศมนตรีตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน

ด้วย นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” ภายใต้แผนงานวิจัยชุด เรื่อง “นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี ๒๕๖๓ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การนี้ ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้และนำมาสู่การพัฒนาโปรแกรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์ท่านได้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ในวัน พุธ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓ ณ เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน เวลา ๑๑.๓๐ น. เพื่อจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าจักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรเพื่อโปรดทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพรด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้ประสานงาน : นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

โทร. ๐๘ ๙๕๕๓ ๑๕๕๘

เทศบาลตำบลวังดิน	
เลขที่รับ	1476
วันที่รับ	02 ต.ค. 2563
เวลา	16.49

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลลาดา
อำเภอเกาะลา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์ / โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๕๔๕๕-๕
www.mculampang.com

กองสวัสดิการสังคมเทศบาลตำบลวังดิน	
เลขที่รับ	200
วันที่รับ	- 2 ต.ค. 2563
เวลา	16.30

1A

ส่วนราชการ	
☐	สำนักปลัด
☐	กองคลัง
☐	กองช่าง
☐	กองสาธารณสุข
☒	กองสวัสดิการ
☐	กองการศึกษา
☐	กองการประปา
☐	กองวิชาการ
ลงชื่อ.....	
..... 2563	

ที่ อว ๘๐๔๔/ ว พิเศษ

๓๐ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอฉะ จังหวัดลำพูน

ด้วย นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” ภายใต้แผนงานวิจัยชุด เรื่อง “นวัตกรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี ๒๕๖๓ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การนี้ ในการศึกษาวิจัยจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ แกนนำ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๒๕ คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้และนำมาสู่การพัฒนาวัฒนธรรมเชิงชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์ท่านได้เมตตาจัดหาหมายกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ แกนนำ และบุคคลที่เกี่ยวข้องดังกล่าวในวัน พุธ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓ ณ เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอฉะ จังหวัดลำพูน ในเวลา ๑๐.๓๐ น. เป็นต้นไป แก่ผู้วิจัยเพื่อจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าจักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรเพื่อโปรดทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพรมาด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้ประสานงาน : นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

โทร. ๐๘ ๙๕๕๓ ๑๕๕๘

เทศบาลตำบลวังดิน	
เลขที่รับ.....	1477
.....	U 2 C.A. 2563
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 15.๑1	

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะลา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๕๔๕๔-๕
www.mcslampang.com

กองสวัสดิการสังคมเทศบาลตำบลวังดิน	
เลขที่รับ.....	201
วันที่.....	- 2 ต.ค. 2563
เวลา.....	16.30 น.

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้ข้อมูลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๘๒ รูป/คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑) กลุ่มองค์กรปกครองท้องถิ่นจำนวน ๓ พื้นที่ จำนวน ๑๒ คน ได้แก่

๑. นายชุมพร มะโน	นายกเทศมนตรีตำบลก้อ
๒. นายสัญญาชัย หลวงใน	นายกเทศมนตรีตำบลดงดำ
๓. นายจิตรกร อุ่นเรือน	ผู้อำนวยการกองสวัสดิการเทศบาลตำบลก้อ
๔. นางสาวจตุพร จาตา	รักษาการนายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคมเทศบาลตำบลวังดิน
๕. นางสาวพรรณทิพา ปัญญาชัย	ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลวังดิน
๖. นางสาวเบญจมาศ วงศ์ตะ	นักพัฒนาชุมชน รักษาการผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลดงดำ
๗. นางสาวนิตยา สุธะมัน	ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลก้อ
๘. นายอนุวัฒน์ มุลใจ	เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลก้อ
๙. นายเอกชัย ใจทนนท์	ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลวังดิน
๑๐. นายภูมิวัฒน์ ไชยคันธา	เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เทศบาลวังดิน
๑๑. นางผ่องศรี จันทรแจ่ม	พยาบาลวิชาชีพประจำศูนย์ Care Giving เทศบาลตำบลวังดิน
๑๒. นายวรุฒิ เสนาวารี	นักวิชาการสวนสาธารณะ ปฏิบัติการ เทศบาลตำบลวังดิน

๒) กลุ่มแกนนำ/ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของ ๓ เทศบาล จำนวน ๖๐ คน

๑. นางบัวลา เอื้องมณี	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๒. นางทอง นครจีน	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๓. นางมาลี ไทยใหม่	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๔. นางสุคำ คำบาง	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๕. นายมี ตุ่นผื่น	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๖. นางเขียว มหานิล	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๗. นางบัวเร็ว รุ่งหนู่ม	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๘. นางมอญ ตาธิยะ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๙. นายเอี้ยง มาติ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ

๑๐. นางสาวภาพ ศรีม่วย	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๑. นายจ๋อม แสนยอด	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๒. นางบัวคำ แหงมมา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๓. นางบัวจันทร์ มาติ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๔. นายสุริน มาติ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๕. นายสีลย์ คำมูล	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๖. นายตาคำ แก้วแก้ว	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๗. นายสุคำ ศรีวิชัย	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๘. นางตี๋ สำราญบำรุง	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๑๙. นายดวง จันสุ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๒๐. นายสุทัศน์ ใหม่ทองดี	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลก้อ
๒๑. นายเสาร์คำ ตุ่นมานะ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๒. นายสุภาพ เตชะนา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๓. นายชัยชาญ ต้นสุข	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๔. นายมูล อุดระ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๕. นายเรียว ปอกกันยะ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๖. นายแถม มณีสาร	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๗. นางจันทา ยะเปี้ย ผู้	สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๘. นายสุนทร ธรรมดำรงกุล	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๒๙. นางนิตยา พุทธิ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๐. นายศรีทอง พิจิตร	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๑. นางสมบูรณ์ พิจิตร	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๒. นายมานพ วิจาอ้าย	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๓. นายลักษณะ มะโนตัน	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๔. นางไข ทิพย์อินทร์	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๕. นางลัย คำตา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๖. นางจันทา แก้วมลิวงค์	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๗. นางเรียมวรรณ ยะเปี้ยะ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๘. นายปวน ศิริคำทา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๓๙. นายณรงค์ ทิวค์ษา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ
๔๐. นายสุทัศน์ สารวิชัย	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลดงคำ

๔๑. ร.ต.อ.สงบ ไชยคันธา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๒. นางอบเชย กัลยา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๓. นายถนิม ดวงลัดดา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๔. นางจินดา ดวงลัดดา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๕. นางบานเย็น วิคำชาติ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๖. นางราตรี สัตยารัฐ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๗. พ.อ.อ.วสันต์ สัตยารัฐ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๘. นางเพ็ญจันทร์ เทพป็น	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๔๙. นางพร้อม สมลา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๐. นางอมรรัตน์ ไตรรัตนศักดิ์	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๑. นางปราณี คำสุภา	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๒. นางตีบ โพธิคำ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๓. นายสามารถ มาตยาบุญ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๔. นางแสงคำ นามณี	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๕. นางจันทร์นวล สารโปร่ง	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๖. นายสมจิตร ฉิมอุปละ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๗. นายสุพรรณ คำแก้ว	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๘. นางทองอินทร์ วงศ์ศรีใส	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๕๙. นายธงชัย อัมพรพิศ	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน
๖๐. นางพิสมัย อุดชมภู	ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวังดิน

๓) กลุ่มเครือข่าย/องค์กรที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๐ รูป/คน

๑. พระครูรัตนสารสุนนท์	ประธานหน่วยอบรมประชาชน เจ้าอาวาสวัดปางสำน เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ
๒. นายทวีศักดิ์ ศรีชัยวงศ์	กศน. อำเภอ
๓. นางสาวอาภากร ปัญโญ	อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๔. นางนภาพร คำเมทา	วิทยากรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลดงคำ
๕. นางสาวธัญญา สิทธิ	เจ้าพนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์ ชำนาญงาน กลุ่มงานเทคนิคการแพทย์
๖. นางสาวรัชดา เปี้ยพันธ์	นักโภชนาการ
๗. นางรัชฎาพร ธรรมน้อย	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานจิตเวช
๘. นางพรณี ขัดแสนจักร	วิทยากรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลดงคำ

๙. พระครูอินทวุฒิจุลน เจ้าคณะอำเภอลี้
๑๐. พระอธิการอารักษ์ ญาณธมโม วัดพระบาทห้วยต้ม

ภาคผนวก ง
ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย

กิจกรรมการสันทนการของผู้สูงอายุร่วมกันหน่วยงานต่างๆ

การแลกเปลี่ยนแนวทางการสร้างกลไกชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุกับผู้อำนวยการกองสวัสดิการ
เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

อุปกรณ์เครื่องมือการสร้างสุขภาวะร่วมกันของผู้สูงอายุ และการทำเวทีชุมชน

กิจกรรมการใช้วัสดุเหลือใช้ และการดัดแปลงงานนอกพื้นที่เพื่อปรับใช้แก่ผู้สูงอายุ

การดูแลผู้สูงอายุด้วยยาสมุนไพรในท้องถิ่น และการมอบทุนเพื่อใช้ในกิจกรรมผู้สูงอายุ

ภาคผนวก จ
การรับรองผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน และรายวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ฯลฯ

- สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนให้เห็นการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อเป็นกลไกพัฒนาชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่หรือเป็นการส่งเสริมทักษะชีวิตในการลดภาระของครอบครัวและสังคมในการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

- สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่ร่วมทำข้อตกลงร่วมกัน และภาคเครือข่าย/ชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา กลไกชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุและจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ จากการเรียนรู้ ทักษะในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดูแลตนเอง การออกกำลังกาย การสร้างทัศนคติผู้สูงวัยอย่างมีคุณค่า และกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายทางด้านอารมณ์ ฯลฯ ซึ่งเป็น กิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

๒. กิจกรรมด้านการส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิตผู้สูงอายุ

- สามารถพัฒนาและจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ ตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง

- สามารถพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะชีวิต การสร้างทัศนคติ การสร้างคุณค่า ของผู้สูงอายุและการสร้างสุขเพื่อให้ชีวิตมีความสุขทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม ทางอารมณ์และ ปัญญา เป็นแนวทางในการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมตามที่พระราชบัญญัติได้กำหนดไว้

- สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้กำหนดทิศทางการวางแผนงานเพื่อให้สิทธิประโยชน์/สวัสดิการและการพัฒนาทักษะชีวิตแก่ผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และเป็นการลดภาระในการดูแลของครอบครัวและสังคม โดยให้ผู้สูงอายุ ได้มีส่วนร่วมในสังคม/ชมรมทำให้เกิดความพึงพอใจและอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

การพัฒนาระบบกลไกการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถดูแลตนเองได้ ไม่ก่อปัญหาแก่ ครอบครัว และเปลี่ยนทัศนคติของผู้สูงวัยว่าชีวิตผู้สูงวัยมีคุณค่า และเป็นการส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะทางกาย จิตใจ สังคมและอารมณ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นประชากรที่มีคุณค่าของประเทศชาติต่อไป

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายจิตรกร อุ่นเรือน ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลตำบล
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัยของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความ
พิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน" ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ นายสม
จันทร์ ศรีปรัชยานนท์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง โดยนำไปใช้
ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๖๓ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย
เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์ก่อให้เกิดผลดี ได้แก่ การวางแผนการจัดการและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ใน
การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุได้มีทักษะชีวิต
ในการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ
(นายจิตรกร อุ่นเรือน)
ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายเอกชน ตำแหน่ง ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน" ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๖๓ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัยเรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์ก่อให้เกิดผลดี ได้แก่ การวางแผนการจัดการและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุได้มีทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

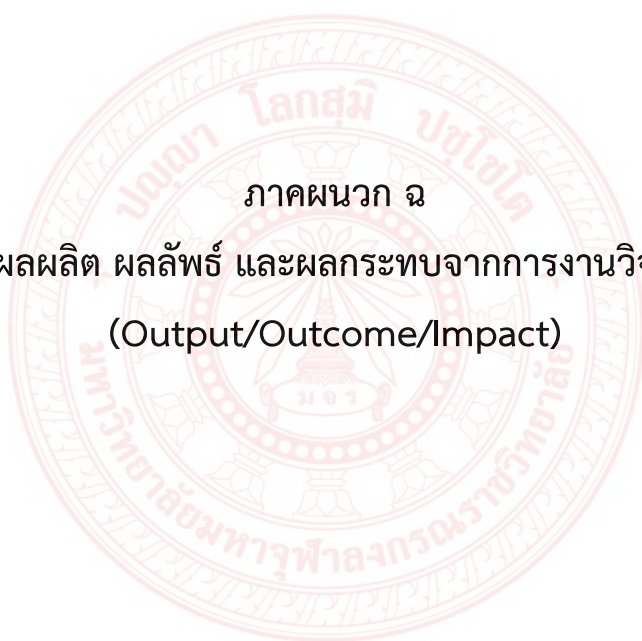
ลงชื่อ

(นายเอกชัย ใจทนันท)

ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน

ภาคผนวก ฉ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการงานวิจัย
(Output/Outcome/Impact)

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการงานวิจัย
(Output/Outcome/Impact)

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาแนวคิดระบบกลไก เชิงชุมชน กระบวนการ เรียนรู้ จิตอาสา เพื่อเป็น นวัตกรรมสุขภาพชุมชน	ทราบข้อมูลความหมาย วิธีการสร้างกลไกชุมชน และแนวทางจิตอาสาใน การดูแลผู้สูงอายุที่มีความ พิการร่วมอย่างยั่งยืนของ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น จังหวัดลำพูน	ข้อที่ ๑	การดูแลผู้สูงอายุที่มี ความพิการร่วมอย่าง ยั่งยืน ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน
๒ . การจัดกิจกรรมเพิ่ม ทักษะชีวิตแก่ผู้สูงอายุของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ทราบถึงวิธีการจัดการการ เรียนการสอน วิธีการสอน และสาระวิชาที่ถูกกำหนด เพื่อให้ครอบคลุมกับวิถี ชีวิตจริงของผู้สูงอายุ	ข้อที่ ๒	บทบาทขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นใน การดูแลผู้สูงอายุที่มี ความพิการร่วมอย่าง ยั่งยืน ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน
๓. กิจกรรม/นวัตกรรมในการ ส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ	ทำให้รู้ถึงแนวทางการ บริหารจัดการหลักสูตร ส่งเสริมทักษะชีวิตของ ผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นให้ ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้พบเจอเพื่อใหม่และ เรียนรู้สิ่งที่ทันสมัย เพื่อ คลายความเหงา ลดปัญหา โรคซึมเศร้าและ การ ตระหนักถึงคุณค่าตนเอง มากยิ่งขึ้น	ข้อที่ ๑ - ๒	ทำให้ทราบถึงกิจกรรม การมีส่วนร่วมในแสดง ความคิดเห็น กิจกรรม นันทนาการที่ส่งเสริม สุขภาวะทางกาย จิต สังคม อารมณ์ และ ปัญญา ซึ่งเป็นกิจกรรม ที่ส่งเสริมและเป็นกลไก ในการดูแลซึ่งกันและ กันจากบทบาทหน้าที่ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติ

๔ . การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ เชิงลึกบุคคลที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งปกครอง ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ที่ทำข้อตกลง ร่วมกัน คณะกรรมการ ผู้สูงอายุและนักเรียนผู้สูงอายุ	แนวทางการบริหารจัดการ กิจกรรมและการส่งเสริม ภาคีเครือข่ายในการ ส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ ให้มีความสมบูรณ์ทาง ร่างกาย จิตใจ สังคมและ ปัญญาที่สร้างขึ้นจากความ ต้องการของผู้สูงอายุและ เป็นกลไกในการดูแลซึ่งกัน และกันของสมาชิกที่เข้า ร่วมในการเรียนรู้เพื่อ ส่งเสริมทักษะชีวิตของ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ได้ วางแผนและปฏิบัติตาม ยุทธศาสตร์	ข้อที่ ๑ – ๓	การเข้าใจแนวทางการ พัฒนาและส่งเสริม ทักษะชีวิตของผู้สูงอายุ ตามระเบียบที่ พระราชบัญญัติ ได้กำหนดสิทธิ ประโยชน์สวัสดิการ บทบาทและหน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ตลอดจนการ เสริมสร้างกลไก ระดับท้องถิ่นในการ ดูแลผู้สูงอายุจากกลุ่ม ภาคีต่างๆ เพื่อให้เกิด การดูแลผู้สูงอายุได้ อย่างยั่งยืน
๕. ข้อเสนอแนะอื่น	ทราบถึงอุปสรรคและ แนวทางในการเสนอทั้งใน เชิงนโยบาย การปฏิบัติการ และการศึกษาวิจัยครั้ง ต่อไป เพื่อเป็นการส่งเสริม และพัฒนาทักษะชีวิตที่ เหมาะสมกับวัยและตรง กับความต้องการอัน แท้จริงของผู้สูงอายุ รวมไปถึงการช่วยเหลือซึ่งกัน และกันจากจิตอาสาของ กลุ่มผู้สูงอายุเอง	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้ข้อเสนอแนะการ ส่งเสริมและ พัฒนา ทักษะชีวิตผู้สูงอายุใน ชุมชน เป็นแนวทาง นโยบายที่กำหนด โดย ภาครัฐที่ให้อำนาจแก่ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในการจัด การ แต่ บางอย่างก็ ประสบปัญหา เช่น ระยะเวลาสั้น ปัญหา กองทุนสนับสนุนกลุ่ม จิตอาสา ตลอดจนการ หาวิทยากรให้ความรู้ตรง ต่อความต้องการผู้สูงอายุ

๖. รายงานฉบับสมบูรณ์	รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์แผนงานวิจัย	ข้อที่ ๑-๒-๓	รายงานฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาระบบกลไก ชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุ ที่มีความพิการร่วม อย่างยั่งยืนขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น
----------------------	--	--------------	--

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์
วัน เดือน ปีเกิด	-
สถานที่เกิด	๐๕๙ หมู่ที่ ๔ บ้านท่ามะเฟือง ตำบลโพนสา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๑๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	๒๒ หมู่ ๔ ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๕	สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านท่ามะเฟือง ตำบลโพนสา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
พ.ศ. ๒๕๓๘	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดอัมพวัน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
พ.ศ. ๒๕๔๐	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
พ.ศ. ๒๕๔๔	สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
พ.ศ. ๒๕๔๕	สำเร็จการศึกษารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. ๒๕๔๘	เข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๕๖	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (Ph.D.) University of Pune, India.
ปัจจุบันทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ประสบการณ์การเข้าร่วมฝึกอบรม

- ๒๕๕๙ โครงการอบรมรุ่นไก่อ รุ่นที่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ร่วมกับ
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- ๒๕๖๐ โครงการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ MCU Innovation Team
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

- ๑) การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของ
พระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง
สถานภาพในการทำวิจัย : ผู้วิจัยหลัก
ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๕๘
แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย
- ๒) กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล ๕ ในจังหวัดลำปาง
สถานภาพในการทำวิจัย : ผู้วิจัยหลัก
ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๕๙
แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- ๓) การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำปาง
สถานภาพในการทำวิจัย : ผู้วิจัยหลัก
ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๕๙
แหล่งทุน : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสร้างสุขภาวะชุมชนตามวิถีพุทธใน
จังหวัดลำปาง
สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก
แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

๕) การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรม
ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก

แหล่งทุน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง

๖) การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

๗) การศึกษาวิเคราะห์คำภีร์อุปปาตะสันติ

สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

๒ งานวิจัยที่กำลังทำ: ชื่อข้อเสนอการวิจัย แหล่งทุน

๑) การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ
จังหวัดลำปาง

สถานภาพในการทำวิจัย : ผู้วิจัยหลัก

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๖๑

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

บทความวิจัย/บทความวิชาการ

บทความวิจัย

๑) การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธของพระสงฆ์
ในจังหวัดลำปาง, วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่
๓ ก.ย. - ธ.ค. ๒๕๕๙.

๒) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสร้างสุขภาวะชุมชนตามวิถีพุทธ
ในจังหวัดลำปาง, บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ปี
ที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พ.ค. - ส.ค. ๒๕๖๐.

- ๓) กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล ๕ ในจังหวัดลำปาง, วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑.
- ๔) การเสริมสร้างสุขภาวะกับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง, การประชุมระดับชาติ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ, ครั้งที่ ๑ ประจำปี ๒๕๖๐.
- ๕) การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรมศึกษา อำเภอมือเมือง จังหวัดลำปาง, บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ม.ค. - เม.ย. ๒๕๖๑.
- ๖) การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ ก.ค.- ธ.ค. ๒๕๖๑.

บทความวิชาการ

- ๑) การพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา, บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พ.ค. - ส.ค. ๒๕๖๐.
- ๒) การใช้หลักพรหมวิหารธรรมเป็นฐานการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในวอลมุนขัย, การประชุมระดับชาติ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๖๑ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
- ๓) การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา, การประชุมระดับชาติ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ, ครั้งที่ ๒ ประจำปี ๒๕๖๑.
- ๔) กระบวนการสร้างนิสิตต้นแบบตามนวัตกษณินิสิตของมหาวิทยาลัย, วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑.
- ๕) สืบหระ: การสืบสานคติ ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอมือเมือง จังหวัดลำปาง, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๖๒.
- ๖) ศาสนทายาท: รูปแบบและอัตลักษณ์การเรียนรู้, วารสารแสงอีสาน, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒.
- ๗) เป้าหมายและชีวิตตามช่วงวัยตามแบบสุภาชิตล้านนา, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๒.
- ๘) มุมมองชีวิตตามแบบอริยสัจ ๔, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๒.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	ญาดาวิมินทร์ พืชทองกลาง
วัน เดือน ปีเกิด	-
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. ๒๕๕๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตร วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (Sociology and cultural studies) สาขาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา : การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๙ สำเร็จปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาเยอรมัน มหาวิทยาลัยพายัพ
ปัจจุบันทำงาน	โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	๑) ประทีป พืชทองกลาง ญาดาวิมินทร์ พืชทองกลาง และอาภากร ปัญโญ. (๒๕๖๑). การสร้างระบบตรวจสอบการเข้าชั้น นเรียนรู้ด้วย QR Code ในรายวิชา ศึกษาทั่วไป. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑). หน้า ๑๑-๒๖. TCI กลุ่ม ๑. ๒) ประทีป พืชทองกลาง และญาดาวิมินทร์ พืชทองกลาง. (๒๕๖๐). โครงการ สืบค้นและจัดเก็บข้อมูลสถิติภัณฑ์ล้านนา. วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ปีที่ ๓๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐) . หน้า ๙๔-๑๒๐. TCI กลุ่ม ๑. ๓) ญาดาวิมินทร์ พืชทองกลาง และประทีป พืชทองกลาง. (๒๕๖๐). โคมล้านนา: รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมและประยุกต์สมัยใหม่เชิงพาณิชย์. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปี

ที่ ๔๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐). หน้า ๑๘๗-๒๑๖.

TCI กลุ่ม ๑.

๔) ประทีป พืชทองกลาง นิศรา จันทรเจริญสุข และญาดาวิมินทร์ พืชทองกลาง. (๒๕๖๐). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประดิษฐานพระเจ้าทันใจ อำเภอ เมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารจันทร์เกษมสารมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๔๕ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐. หน้า ๖๕-๘๐. TCI กลุ่ม ๒.

๕) ประทีป พืชทองกลาง และญาดาวิมินทร์ พืชทองกลาง. (๒๕๖๐). อุปมาแห่งชีวิต: นัยพินิจเพื่อความเข้าใจชีวิตอย่างถ่องแท้. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคมสิงหาคม ๒๕๖๐. หน้า ๓๔๘-๓๖๕. TCI กลุ่ม ๑.

๖) ประทีป พืชทองกลาง และญาดาวิมินทร์ พืชทองกลาง. (๒๕๕๙). ตลาดเก่า: ทุนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบน. วารสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙. หน้า ๑๐๐-๑๒๔. TCI กลุ่ม ๑.

๗) ประทีป พืชทองกลาง และญาดาวิมินทร์ พืชทองกลาง. (๒๕๕๙). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่น. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙). หน้า ๑๗-๓๗. TCI กลุ่ม ๑.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	ปาณิสรา เทพรักษ์
วัน เดือน ปีเกิด	-
สถานที่เกิด	๓๖๓ หมู่ที่ ๗ ชุมชนบ้านต๋าน้ำค้าง ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	๓๖๓ หมู่ ๗ ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๔๗	สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาล ๖ (วัดป่ารวก) ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๕๐	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๕๓	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๖๑	สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ปัจจุบันทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บทความวิจัย/บทความวิชาการ

บทความวิชาการ

- ๑) ศาสนทายาท: รูปแบบและอัตลักษณ์การเรียนรู้, วารสารแสงอีสาน, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒.
- ๒) เป้าหมายและชีวิตตามช่วงวัยตามแบบสุภาชีวิตล้านนา, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๒.
- ๓) มุมมองชีวิตตามแบบอริยสัจ ๔, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๒.